

THURZÓ LAJOS:

AZ ÚJ KENYÉR DICSÉRETE

Pekolba küldtek volna mindent,
Mikor az igazság ökle lecsapott
rájuk
Keserű könnyeket hullattak
Földért, henye életmódért
És sok hazugság-igétől forrt, habzott,
a szájuk

Hiába volt megeltő szó, gyalázat átok,
Azé lett a föld, ki világot hordott
tenyerén,
Kasza, kapa feszült a vállán
Bőrét eső verte, cserzette szél,
Ki életet vetett egykor és nyomort aratott mások
mezején

Most új kalászbba szökkent a föld vetése
Cséplőgépek zúgnak új dalt dalolva
szabadon
Millió mag hull foltos zsákba,
Magtár telik, szív derül,
Boldog parasztok kelnek frissen szabad
hajnalon

Régi és újgazdák szekerei állnak
magtár előtt, a sornak se vége,
se hossza
Kövér zsákokban felajánlott élet hallgat,
Mezők érett, dús gyümölcse
Falvak, tanyák szorgos népe
hozza

Gazdag szekérsorfal az utcákon
Kucsmák alatt parasztlarc izzad,
remél:
»Munkámnak értelme volt s értelme lesz,
Földem vetése arany lett, izesebb
kenyér...«

S paraszttal mondjuk, akarjuk mi is,
Mert régi vágyunk hajnala
hasad:
Új búzából munka, élet szépül,
Ország épül
Új, erős és
szabad...

A NÉPFRONT IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

Irta: **Kek Zeigmond**

»Népfront nélkül, belső egység nélkül, népeink testvérisége nélkül nem érhetünk volna el ilyen sikereket. Ez csak azért lehetséges, mert egész népiünk, föderális egységeink népei együttesen hatalmas erőt képviselnek, amelyet áthat az alkotó lendület és amelynek köréből naponta egyre jobb emberek emelkednek ki, akik továbbfejlesztik ezt a lendületet és csodákat teremtenek a mai kiépítésben, mint ahogy csodákat teremtettek hősiességben a harcmezőkön.«

Tito beszédéből a crnagorai felkelés évfordulóján.

A Népfront Jugoszlávia népeinek élő szervezete, amely állandóan népiünk szükségéhez idomul. Feladatai a fejlődő élethez igazodnak, szervezete a feladatokhoz, tagjai a szervezethez. Ez azt jelenti, hogy a Népfront állandóan újul, nem zárt és megmerevedett testület, hanem folytonosan hőmpölygő, új erőket felvevő és holt részeit magából kivető élő szervezet. S ezért **szükséges időközönként, újra a fejlődő élethez igazítani feladatait, feladataihoz idomítani szervezetét, szervezetéhez idomítani tagjait.** Ezáltal tudjuk igazán élővé, időszerűvé és hathatossá tenni, ezáltal tudjuk történelemformáló, országépítő munkájában téves vágányoktól visszatartani, következetessé és céltudatossá tenni. Ezzel a tisztázó munkával nemcsak hibáinkat küszöböljük ki, hanem lehetlenné tesszük népiünk ellenségeinek romboló és egységbontó törekvéseit is. Mert a feladatok nagyok és az ellenség nem alszik.

A népuralom fejlődésének mai korszakában hogyan tudjuk a Népfront szervezetét legtökéletesebben nagy feladataihoz idomítani? Mik azok a téves vágányok, amelyeket szervezeteink munkájában el kell kerülnünk?

NÉPFRONTUNK ÉS NÉPURALMUNK ellenségeinek egyik kedvelt jelszava: *»A Népfront tulajdonképpen már elvégezte feladatát s nincs már rá szükség. Ehelyett inkább különböző pártokat kellene alakítani, illetőleg a Népfrontnak a benne tömörült pártokra kellene szakadnia.«* — A Népfront főfeladatai programja szerint: Az állam épségének és függetlenségének megőrzése, népeink egysége és testvérisége, harc a fasizmus és reakció ellen, a népuralom megerősítése, a nép demokratikus jogainak biztosítása, az ország ujjaépítése és kiépítése. Elvégezte-e már Népfrontunk ezeket a feladatokat? *Aki ezeket a célkitűzéseket ma már elhanyagolhatóknak nyilvánítja, az nem jóhiszemű optimista, hanem esküdt ellenség!* Államunk épségéért és függetlenségének megerősítéséért most folyik a harc a békekonferencián, népeink egységének és testvériségének frontján ma szilárdabban kell állnunk, mint valaha, ma is a legkönyörtelenebb harcot kell vívniunk a fasizmus maradványai és a reakció áskálódásai ellen, ma folyik a legelhatározóbb küzdelem népuralmunk megerősítéséért és hazánk ujjaépítéséért. Aki a Népfrontot szükségtelennak mondja, annak burkolt célja, hogy ne küzdjünk tovább a fasizmus és reakció ellen, hogy ne fejlesszük tovább népuralmunkat. Bizonyos, hogy a Népfront szükségességének tagadása, a pártokra szakadás jelszava csak hazánk és népuralmunk legveszedelmesebb ellenségeitől származhat. És így is kell bánnunk az ilyen jelszavak hangoztatóival. Emellett azonban tudnunk kell azt, hogy csak

egész ritka esetben — mint pl. Jovánovics Dragolyub esetében — hangzanak el nyíltan ezek a jelszavak. Megnyilvánulhat ez a Népfrent munkájának lebecsülésében, de túlságos optimizmusban is, ekonómizmusban, vagy pl. csak a Népfrent szervezeti kiépítésének halogatásában is.

A MÁSİK TÉVES VÁGÁNY, amelyre egyes Népfrent-szervezetek és tagok elsiklani hajlandóak és amelyre ellenségeink terebélyeskednek: »*A Népfrent alkalmi, átmeneti, ideiglenes testület. Ha valami elkerülhetetlen feladat előtt állunk, elővesszük a Népfrentot, összetoborzunk néhány embert s úgy-ahogy megoldjuk a feladatot.*« — Így nemcsak az egységes, szervezett, tehát erőteljes munka hiányzik, hanem megfosztjuk a Népfrentot céltudatos államépítő munkájától is és uszálypolitikára kényszerítjük. A népuralom fejlesztése, az újjáépítés nem alkalmi feladatok s egy alkalmi testület nem mött fel ezekkel a feladatokkal szemben. Folytatólagos, állandó tervszerű munka kell ehhez. A Népfrentnak vezetnie kell, irányítania s felmutatnia a legfontosabb, legidőszzerűbb, legsürgősebb feladatot. A Népfrent tudja egyedül, mint az egész dolgozó nép, munkásság, parasztság és értelmiség frontja, hogy melyik az alapvető feladat. *Csak a Népfrentnak van távlata, amikor egyszerre sok feladat áll előttünk, csak az tudja, hogyan vetnünk, csak a Népfrent nem vész el a részletkérdésekben, csak az tudja elkerülni a pillanatnyi és jövőbeni érdekek között a habozást, tehát az uszálypolitikát.* Mert az uszálypolitika hamarosan visszavezetne a régi vágányokra, a tervszerű, céltudatos, állandó munka hiánya a reakciót segíti elő, amely kis feladatok és szükségések hangoztatásával és előtérbe helyezésével az alapvető problémákról eltereli a dolgozó nép figyelmét. Amikor a búzabeszolgáltatás, az áruellátás, az újjáépítés nagy kérdései helyett egyéni ügyeket, nyugdíjhistoriákat, segélykérdéseket találunk a Népfrent-konferencia elé — ezzel a jelenséggel találkozunk. *A Népfrent azonban halad megkezdett útján és semmi sem térítheti el az elvi úttól, amely az egyetlen helyes út.*

MINDKÉT ELŐBBI JELSZÓT, a Népfrent elévülését és alkalmi voltát, felhasználják népünk ellenségei érviül a harmadik téves vágányhoz: »*Nincs szükség a Népfrent szervezeti kiépítésére. Ha mindenki benne lehet s benne van a Népfrentban, mire jó akkor beiratkozni? Ha elvégzem feladataimat, minek szervezettel is a Népfreonthoz tartozni? Ha csak Népfrent van, más párt nincs, akkor minek beiratkozni és tagsági igazolványt szerezni?*« — Ezek a jelszavak frontunk szervezett egységét akarják gyengíteni, amely nagy feladatainkhoz szükséges. Nyilvánvaló ugyanis, hogy óriási feladatait csak egész tökéletes szervezettel, erejének teljes tömörítésével érheti el Népfrentunk. Egy szétfolyó testület, határozatlan, laza csoportosulás nem végezhet szervezett, egységes munkát. Ha minden becsületes szándékot mozgósítani és minden népellenes törekvést ki akar zárni, határozott és egységes szervezetté kell válnia. *Nagyon sok Népfrent-szervezetünk nem vonja meg elég élesen a határt hívei és ellenségei között. Ma is sokan vannak még, akik jobbnak vélik sem ide, sem oda magatartást tanusítani.* Pedig ma, több joggal mint bármikor, egész határozottan és élesen fel kell tenni a kérdést: Velünk vagy ellenünk? Nemcsak a népfőlszabadító háború választotta el az embereket, az újjáépítés törekvése, a népuralom iránti bizalom, népi törvények tiszteletbentartása éppen olyan választóvíz, mint a háború. *A gazdasági harcnak éppenny van fasiszta és népfőlszaba-*

ditó frontja, mint az elmúlt nagy világhüdelemnek. Ezért a Népfrent-
nak éles határt kell vonnia a hazánkat építő és a hazánkat romboló ele-
mek között, az ingadozókat pedig határozott állásfoglalásra bírnia. Ezért
kell a határozott és éles szervezeti forma, ezért kell ma nagy gazda-
sági feladataink és küzdelmeink között szervezetileg szilárdá építeni
frontunkat, beiratkozni, tagsági igazolványt kérni, tagdíjat fizetni. *Ez-
zel választjuk el magunktól élesen, elkenhetetlenül a nép nyilt és bur-
kolt ellenségeit.*

NEM AZ KÖVETKEZIK EBBÖL, hogy a Népfrentot szűkítsük, ki-
zárólagossá tegyük. Nem »gleihsaltolt« gondolkozásától megfosztott, di-
rektíva-szajkókra van szükségünk. *Nem ritka jelenség egyes Népfrent-
szervezetekben és tagoknál, hogy a legkisebb ellenvéleményt, a legsze-
rényebb kritikát is lereakciózzák, az egyéni véleményt — még ha a leg-
jobb indulatból született is — letorkolják.* Sok helyen bizony elmaradoz-
tak Népfrentunk lelkes tagjai ilyen hibák miatt. A Népfrent így, ahe-
lyett, hogy tömöríténé az erőket, elveti magától híveit, szektaszerve-
váltik. Pedig a szektává vált szervezetnek semmi köze a Népfrenthoz.
Tudnunk kell, sohasem szabad szemünk elöl tévesztetni, hogy a Népfrent
minden jószándékot, minden becsületes akaratot, minden tehetséget és
erőt magában foglal — nem szűk pártérdekeket, hanem népérdekeket
képvisel. Az újjáépítés minden frontja, a népuralom minden megnyilván-
ulása a Népfrent minden akciója legszélesebb népérdek. S ezért az
egyéni, sajátos kritikus erőket sem zárhatja ki magából. Egyik főfelada-
tunk ezért Népfrentunk felrisszítése, ahol szűk volt, tömegesíteni, ahol
kizárólagos volt, széles alapokra helyezni. *Nem kell félni az egyéni el-
gondolásoktól, sőt felhasználni azokat az általános jóra. Nem kell félni
az egyéni céloktól sem, hiszen azokat is az általános célok vonalába
lehet állítani, ha jól irányít a Népfrent.* Konferenciáinkon, őszi kampá-
nyunk során a nép frontjának sokat kell nyernie tömegekben. Ez a ká-
derekre is vonatkozik, széles és merész káder-politikát kell folytatnunk.
Népfrent-vezetőségeinket fel kell risszítanunk. Megújító konferenciáin-
kon tartunk részletes beszámolókat, végezzünk erős kritikát: tartunk
meg a régi jó erőket, küszöböljük ki a régi hibákat, tüntessük ki a kö-
telességteljesítést, bélyegezzük meg a mulasztásokat, de merjük me-
részen megújítani is, széles távlatlall új erőket bekapcsolni.

MÉGSSEM SZABAD a másik túlzásba esnünk, amelybe szívesen be-
lerántanának ellenségeink. Sokan túlszélessé tennék a frontot, túlságo-
san kitárnák kapuit, megbékkélést hirdetnének a nép ellenségei felé is.
*A nép frontjának nem lehet elve ez: minden áron szélesíteni keretein-
ket, engedmények, megalkuvások árán is.* Szervezeteink vezetői sokan
népszerűségüket, vagy a Népfrent népszerűségét féltik s ezért nem
mernek fellépni s elzárni az utat közénk nem való elemek ellől, vagy ki-
zárni azokat, akikről ez bebizonyosodott. A Népfrent csak úgy lehet
népszerű, ha egész hű és következetes marad programjához, ha nem
veszít semmit harciasságából, forradalmiságából. Az a Népfrent-szerve-
zet, amely egyesek érdekéért, egyének kedvéért kockára teszi a több-
ség bizalmát és hitelét, nem Népfrent többé. *A Népfrent csak nyer be-
csületében, hitelében, tisztaságában, ha tud ítéletet mondani, kizárni, a
nép burkolt ellenségei ellen fellépni.* Ha meri tisztogatni sorait, ha nem
kenni el a hibákat, nem takargatja azokat, akik céljait és programját
meghazudtolják. A Népfrent csak erősödik általl, ha tisztogatja sorait

és csak népszerűbbé válik, ha keményen és szilárdan védi a dolgozó nép érdekeit.

A NÉPFRONT ŐSZI FELÚJÍTÁSÁNAK, felfrissítésének munkáját nem választhatjuk el egyik legfontosabb feladatunktól: a taggyűjtéstől, beiratkozástól. *A Népfront ma már annyira nyilvánvaló sikerek és eredmények alapján igényelheti a csatlakozást, hogy taggyűjtési kampányunknak óriási eredményeket kell hoznia.* A taggyűjtésben kell megnyilvánulniok mindazoknak a csodás eredményeknek, amelyeket népuralmunk elért az újjáépítés másfél éve alatt elért gazdasági, közrendi, ellátási téren. Meg kell nyilvánulnia annak a bizalomnak, amit népuralmunk a tömegek előtt elért. Nagy sikerek után újabb nagy föladatak vállalóit kell toboroznia. *Nálunk, magyaroknál, különösen nagy szükség van erre a toborzásra.* Szét kell rombolnunk azt a beiratkozási félelmet, ami a mult rendszerek beteg öröksége s amelynek alapján talán meg-gondolatlan és később kárátvallott beiratkozások példái vannak. Volt aki nem átalott beiratkozni egy kis klikknek piszkos érdekeit védő bűn-szövetkezetbe, de fél beiratkozni egész népünk érdekeit, egész hazánk jövőjét építő szervezetbe. Ma már a habozó mellének szegezhetjük a kérdést: *Miért nem foglalsz állást, attól félsz, hogy valaha is le kell ta-gadnod, hogy a Népfront tagja voltál? Attól félsz, hogy valaha is le kell-tagadnod, hogy milliók közül egy voltál?* — Ma azért felel minden magyar ember népe és történelme előtt, ha nem áll be abba a frontba, amely népét előrevezeti történelmét előre lendíti.

FONTOS SZERVEZETI FELADATA a Népfrontnak, hogy a tömeg-szervezetekkel: a szakszervezettel és szövetkezetekkel, a nők szerveze-tével és a népi ifjúsággal a legkövetesebb együttműködést megterem-tse. Állandó szervezeti kapcsolatra van szükség tömegszervezeteink kö-zött, hiszen minden népi szervezet és annak minden tagja szükségsze-rűleg a Népfront tagja. Minden munkás és minden paraszt, minden nő és minden ifjú. *A Népfront dolga, hogy a különböző föladatak ne szag-gassák szét népünk erejét, hanem tömörítsék.* Népuralmunk nagy föl-adataival csak válllvetve tudunk megbirkózni, a nép ellenségeit és a re-akciót csak így tudjuk megsemmisíteni és csak így tudunk szilárd ala-pot és támaszt nyújtani néphatóságainknak. Az együttműködéshez meg kell találni a szervezeti formát, hogy ne egymás mellett, hanem dolgoz-zunk, hogy egyetlen irányba tudjuk összpontosítani erőnket.

KÜLÖN SZERVEZETI KÉRDÉS a nemzetiségi tagozatok felállítása és működése. Ebben a kérdésben is felmerülnek téves vágányok. Kétféle vaskalaposság is megnyilvánul e tekintetben: Egyik az, ha mindenáron s minden alkalommal együtt akarnak tartani, amikor a kétféle nyelv és fejlődés akadályt és nehézséget képez a munkában. A másik hiba az, ha erőnek erejével különválasztják a nemzetiségeket a Népfront kere-tében. Feltétlenül szükséges mindenütt, ahol kevert nemzetiség él, nem-zetiségi, illetőleg anyanyelven tartott összeüvetel, már csak a hozzá-szólás és vita végett is, amit mindenki csak anyanyelvén tud igazán folytatni. De éppen olyan elengedhetetlenek a közös összeüvetelek és megbeszélések is, már csak az egység kifejezésére is. Egyes helveken pl. szükségtelenül külön helyiséget igényelnek a magyarok tagozatuk munkája számára. Vannak helyek, ahol külön u. n. Magyar otthon van. Ezzel szemben le kell szögezünk, még ha a körülmények kézenfek-vővé is tették a külön helyiséget, közös konferenciák nélkül képtelen-

ség az egységes Népfrent. *Az erőszakolt egység éppenolyan egységbontó lehet, mint a mindenáron elkülönülés.* Ugyanez vonatkozik bizonyos nemzetiségi problémákra is. Nem a Népfrent magyar tagozatának kell szorgalmazni pl. egy magyar iskola-ügyet, mert ezáltal valami magyar érdekképviseleti szerv harnis álláspontjára jut. *A magyar iskola-ügye nem magyar ügy, hanem Népfrent ügy, amit az oszthatatlan Népfrentnek kell szorgalmaznia, mint lefektetett programját.* A nemzetiségi tagozatok csak formában, nyelvben különböznek, a tartalom, a program egy és oszthatatlan.

ÁLLANDÓ PROBLÉMÁJA Népfrent-szervezeteinknek a két vagy többnyelvűség. Alig van olyan nagyobb front-gyűlés, ahol ne lenne aktuális legalább kétnyelvű beszéd. Ez a helyzet természetesen sok ferdeséget is eredményezhet: hosszadalmassá, sokak számára unalmassá teheti gyűléseinket, másrészt ha elmulasztják a kétnyelvűséget, szükségtelen érzékenykedést hozhat létre. *A noviszádi győzelem-ünnepen és a becskerekli szabadsághősök ünnepén nem volt magyar beszéd s ezt sokan igen zokon vették. Kétségtelen hiba volt ez. De be kell vallanunk, hogy ebben a hibában a Népfrent magyarjainak is nagy része van,* mert kis számuk, az aktivisták hiánya és gyengesége is sokban hozzájárul ilyen mulasztáshoz. Nem a Népfrent hibája az, ha nagy akciókban, gyűlések előkészítésében a magyarok nem vesznek olyan részt, amelyen arányszámuk után elvárható lenne. Így történik meg, hogy magyar aktivisták hiján vagy távollétében nem kerül napirendre a magyar beszéd. De tudnunk kell azt is, hogy minden magyar ember testvéri kötelessége megtanulnia Vaidaság és hazánk többi népeinek nyelvét. Másrészt, ha csak nem égetően szükséges, ne terheljük magunkat többnyelvű, ugyanazon tartalmú beszédekkel, hiszen még a gyengén értő is kétszer hallja ugyanazt. A beszédek tartalma egység-testvériség, közös előmenetel, közös problémák: *a magyar részvevő szerbül is a magyar dolgozó nép problémáit és haladásának feltételeit is hallja.* És ez a lényeg!

A fentiekben Népfrentünk szervezeti kérdéseinek főbb pontjait vetjük sorra. Népünk szervezett frontjának legfőbb feladata, hogy fölvilágosítsa tömegeinket, öntudatosítsa szervezeteink minden tagját azokhoz a feladatokhoz, amelyek előtte állanak. *Ennek az öntudatosításnak igen fontos; lényeges eszköze a szabad vélemény-nyilvánítás, hozzászólás, kérdések, kritika, panasz.* A Népfrent adjon mindenkinek szót, mindenkint hallgasson meg, mindenkinek feleljen — de emellett ne válon kicsinyes panasz-irodává, hanem tudja mindig tagjai szeme elé tárni mai helyzetünket és legfontosabb feladatainkat. Ne vesszünk el a részletekben, nehogy egyesek, vagy kis csoportok, érdekközösségek problémái mellett elcsúszadjanak egész népünk szükségei és problémái. A Népfrentnek, mint egész dolgozó népünk legszélesebb és legszervezettebb egységének éppen a távlatmutatásban, a főcélok állandó felmutatásában kell irányító és mozgósító munkát végeznie. Az öntudatosítás: célra-nevelés, pillanatnyi szempontok és érdekeknek általános és távolbanéző szempontok és érdekek alá rendelés.

Mert Jugoszlávia Népfrentja egész népünknek épít és évszázadokra épít.

FÖLDMUNKÁSOK KÖZÖTT

.. *Két írást közlünk a földmunkások helyzetéről. A »Híd« 1939. januári számában Máyer Ottmár adott helyzetképet az elnyomott és szabadságáért harcoló népről. Hét év után nagyot változott a világ; a főlzabadult dolgozók sorsáról most Lévy Endre ad tudósítást.*

1939

Fekete, ragacos sártengerben küzdjük keresztül magunkat. Gumi-cipővédőm nagyokat cuppanva csuszkál le-föl a lábamon. Kerítésekbe kapaszkodunk, vagy az útszéli fák derekát átkapva lendülünk előre. A nehéz út minden figyelmemet leköti. Csak néha-néha merek oldalt nézni a kíséromre. Ő egykedvűen tapossa a sarat. Már megszokta. Idevalósi. Úgyesen ugrál jobbra-balra nagy faklumpáival s úgy siklik keresztül a latyakon, mint valami hegyi vadász sítalpaival a porzó, szikrázó alpesi havon. Hó itt is van, de milyen! Piszkos, barna-szürke, szétfolyó habarék fedi a ritkábban járt utcácséket. Itt-ott még szánkót is lehet látni, ahogy a felcsapó fekete iszapban úszik a szügyig sáros lovak után.

Apró házak maradoznak el mellettünk. A napsütéses téli délutánban az utunkba eső árok repedező jégtábláin játszadozó gyerekek próbálják ki egyensúlyozni ügyességüket. Nagy darabokat törnek le a jégből és hosszú, lötyögő Bata-csizmáikkal tapossák a vizet. Nagy utcában keskeny téglával kirakott járdák, a kocsi-úton feneketlen sár. Kevesen vannak kinn. Egy-két kendős asszony beszélget a házak előtt. Az egyik sarok mögött pörgekalapos, fekete ünneplőbe öltözött ember fordul erre. Fényesen kent csizmáival lassan, méltóságteljesen lépeget. Bizonyosan valami jómódú gazdaember. Mellettünk egy jöltáplált, kékszabonyos rendőr húz el. Vasárnapi csönd. Sárgára, kékre, szürkére mázolt házak sorakoznak sűrűn egymás mellé. Apró, mélyenfekvő ablakaik tanúskodnak, hogy vert falakból készültek. Se nem piszkosok, sem nem tiszták. Serrmitmondóan, lustán bámulnak egymásra, hallgatagon, zárkozottan, mint lakóik, köszönés nélkül kerülnek ki bennünket.

— Egy nagy malmot láttam kint az állomás mellett — fordultam kíséromhöz, hogy megtörjem a csendet, van itt még ilyen?

— Három nagy malom van, az egyik villanyközpont is, az látja el a falut villannyal, megy egy pár kisebb daráló. Nem adnak azok sok munkát nekünk... Émerre! — szól, hogy tovább akarok menni a sarkon.

Szűk utcában fordulunk be. Újra bokáig süppedünk a sárba. Lassan csuszkálunk célunk felé.

Egyszerű parasztház előtt állunk meg. Kis fatábla, melyen eredetileg bizonyna piros, de most inkább rozsdabarna színű festett szöveg jelzi, hogy megérkeztünk. Benyitunk a kis kapun. Rövid folyósó, jobbra két lépcső. Lábaikról verem le a sárkupacokat.

— Sose rázza — magyarázza emberem — nincs itt palló. A szoba is csak olyan földes, mint erre kint.

Bent párás, füstös a levegő. Pár négyzetméternyi területen legalább negyven ember szorong. Székek nincsenek. A falak nemtén két pad, azon ülnek sorjában az öregebbek. Akinek nem jutott hely, az áll. Bizony itt már csak elvétve lehet fekete ünneplőt látni. Utótt-kopott ka-

bátok, foltozott nadrágok, kinyűtt, zsiros kalapok és faklumpák. Földmunkások ezek. Magyar földmunkások. A banyakemence alá kis kályhát húztak, az terjeszti a meleget. A fehérre meszelt falak csillognak a lecsapodó emberi párától. Az ablak előtt a szoba végiben asztal, mögötte az egyetlen szék. Odatessék nekem engem.

Beszélni kezdek. Kultúr munka. Olvasás. Könyv. Lapok. Hogyan szervezzük meg?... Az emberek hallgatnak. Mērően néznek rám. Kultúr munka? — villan át az agyamon — tulajdonképpen miért is beszélék én itt kultúr munkáról, mikor munka kellene, rendes megélhetést, kenyeret adó munka? Nem nevetséges az, hogy most erről beszélék? Én hibáztam el, vagy nem hibázták-e el már mások előttem? — Vajdasági magyarok, földnélküli jobbágyunokák, káknak földszagú sóvárgása sohasem elégülhetett ki az ezenholdas magyar szántókon. hol magyar munka nyomán mindig csak idegennek ért be a szem, vagy földtartó, kevély urak, kik a nép közé csak szavazatot szedni jártak és boros hajnalokon jobbágyleányokat hajkurászott virtuos kedvük? Kinek a bűne, hogy ezen a vidéken, csak füttyös, káromkodós úri betyárság, vagy pókhálós boszorkánylátó-babonás sötétség termett?

Belenézek az arcokba.

Hisz van itt akarás, van itt kedv, lázadó kiütkeresés. Akarása a jobbnak, szebbnek, emberinek. Igen, jobbágyok voltunk és földnélküliek maradtunk, mert kellett a munkás. Kellott az erő a termőföldnek és a gazdának.... — de éppen ezért van szükség a felszabadító megismerésre.... közös helyzetünk feltárására....

Eszembe jutott egyik magyar kultúr munkásnak a falukutatásra tett megjegyzése. »Uram, a falukutatás szép és nagyon hasznos tudományos munka, de tudományos, érti? — ami azt jelenti, hogy jó, ha tudjuk maga, meg én. De minek azt megírni, mégpedig úgy, hogy azok is elolvassák, akikről szól!« Igaz. Minek tudja meg az, aki legjobban érdekelt benne. Eddig is tudta a jegyző és hallgatott, tudta a szolgabíró, tudta a megyeispán, tudta a belügyminiszter — és hallgattak. És ha itt álltak volna velem együtt, azzal a szorongó érzéssel, hogy hátha már késő? Mert ha meg is szólalunk, jogos szemrehányással vághatnák felénk: »Miért csak most? Most, amikor az utolsó ingünk is leszakadt rólunk, most, amikor az utolsó süttetre való lisztet ettük meg, most, amikor éppen elfelejtettünk olvasni?«

De ki jönne közlünk ide? És ha jönne, érezne-e lelkiismeretfurdalást? Kötve hiszem.

Nagy, háborúelőtti térkép lóg a falon. Kérnek, hogy magyarázzam meg a legutóbbi világeseményeket. Nézem a térképet.

— Ez az ország itt még nincs meg és ez már nincs meg. Politika. Az emberek sokat várnak tőle. Itt is, ebben a reménytelenül ragacos, sárgombócos világban. Imperializmus, gyarmati kérdés kerül felszínre. Isszák a szavakat. Sztrájk. Franciaország, Népfrent. Spanyolország, Roosevelt.

Lassan ők is feloldódnak. Mesélnek.

— Igen, harminchatban, az aratás előtt.... Annyi volt az ember a piactéren, hogy még sose azelőtt... A községházán senki se maradt, úgy megijedtek.... Nem akartunk azon a télen megint éhezni, mindenki ott volt a határból.... — csillogtak a szemek az emlékezéstől — senki se mondta nekik, csak úgy jöttek maguktól.... És akkor sem volt, aki utat mutasson.... — Elhallgatnak. Egyik-másik legyint....

Dózsa-ivadékok. Kerekképű, zömök, szélesvállú fajmagyarok. Nagy akarások, fellobbanások népe. Abból a dolgos fajtából, mely bilincses évszázadok alatt gyúrta a sáros fekete földet. Órizte a magyar szót és dalolta a magyar nótát, hogy dolgos erejét, nótáskedvét évszázadok óta mások elherdálják. Időnként nagyot ráz a vállán, ilyenkor magasra szokik benne a régi virtus és szabadság vágyó lelke új határok felé tör. De hol van ma az a lelkéből lelkedzett, fekete föld sárkeresztjét vele együtt cipelő új vezér, aki utat mutasson?...

— Olvastuk Fėja Gézát, Kovács Imrét, a falukutató magyar írókat — mondja az egyik — és megpróbáltunk mi is adatokat szerezni a faluról. Az előljáróságtól nem kaptunk semmit sem, nem akartak velünk szóbaállni, amikor megtudták, hogy miről van szó. Amit csináltunk a maguk utasítása szerint, az csak annyi, hogy a saját életünkből jegyeztünk fel adatokat.

Felém nyújt egy noteszt. Olvasom — kiadás-bevétel... ..

Igy él egy földmunkás család — teszi hozzá a végén — és ha megírja, azt is mondja el, hogy ingyen lakásban lakunk könyörületből. Hogyan is élnénk meg, ha még házbért is fizetnénk?

Ránézek. A számok hihetetlenek. Lehet, hogy túloz. De miért túlozna? Alaposan szemügyre veszem. A kabátja aránylag rendes, faklumpáia, külseje semmiben sem üt el a többiétől. Talán még egy arnyalattal jobban is néz ki. Hát mind így élnének? Nem kérdezem hangosan, de mintha megérezték volna a kérdést. Némán bólintanak: igen.

Sötét van, mire újból az utcára kerülünk. A fagy kicsit megszikkasztotta a sarat. Előttünk csak itt-ott lobban egy-egy lámpa fénye. Hallgatagon megyünk. Még most is ott érzem körülöttem az emberek melegségét. Akaratlanul is szorosabban húzódok kísérőm mellé...

Csantavir, 1939 január.

1946

A nap erősen tűz, szinte éget, keményre szárítja a talajt. Sokhelyütt olyan, mintha betonon menne az ember. Melege árad. Aratási idő van: a földeken mindenütt kora hajnaltól késő éjszakáig szakadatlanul dolgoznak az emberek. Az aratást nagyjából be is fejezték, a cséplésre kerül sor. A gépek kint dohognak a falu határában, némelyiknek csak a füstje látszik. Egyik szektorról a másikra mennek, faliák a kereszteteket s győzi a dobon, a kazlak hegyében dolgozó munkásnép.

Még vásárnap is áll a munka, csak kevesen vesznek maguknak egy lélegeztető pihenőt, azután tovább. A dolgozó ember most érzi, hogy cselekednie kell. Belső parancsra lendül a kar és ez a belső parancs alakítja át az idej aratást és cséplést valóságos munkaversennyé.

Ilyen munka azelőtt sose volt Csantavéren.

Vasárnapi verőfényben a községháza előtt már nem áll az emberpiac. Ezt megszüntette az idő. A dolgozók jönnek itt össze: földmunkások, törpebirtokosok, parasztok félkörbe meg csoportokba verődve politizálnak. Az újságot olvasgatják, vitatják a híreket, a munka menetét, a föld hozamát, a cséplés lendületét. A hangfoszlányokból így tapogatójuk a beszéd menetét:

»A cséplés néhány nap múlva befejeződik, ha rohammunka tempóban folytatják, de úgyis folytatják, mert hamar a végére akarnak érni... Már így sokkal jobb, szabadon rendelkezik keresetével az ember... 300—350 dináros búza... Hamarosan megtelik a piac, meg a bolt is.«

Kisérőm Palkovics Ferenc négy családos földmunkás. Ötvenévkörüli, régi mozgalmi ember. Kemény munka neveltje, a régiak közül való. Nemcsak a földeken dolgozik s a ház körül, hanem a nép között is. A régi csantavér sötét képeiről beszél, a sárról, az éhségről, a bérharcról, a földmegosztásról:

— Ha valaki visszatekint a múltba és megnézi a mai helyzetet: bizony, óriási a különbség!

Ugy beszél, mint aki ötven évre előre látja a dolgok fejlődését. Biztos, szilárd talaj az a négy hold, amit a földreform lába alá adott, a föld művésének egyensúlyát erősíti s valósággyá váltja benne mindazt, amit hallott, olvasott s maga is hittelt hirdetett a munkások között.

— Vannak azonban olyanok is, akik még elégedetlenek. Ezek vágy saját magukat nem tudják értékelni, vagy azokat, akik sorsukat irányítják. Talán nem látják még a népi állam berendezkedésének igazi jelentőségét, nem ismerték még föl a földmunkásság, a parasztság osztályának történelmi jelentőségét az ipari munkásság nagy szövetségében... A szolgalelkűségről kellene itt beszélni, arról, amit évszázadokon keresztül papoltak uraink, papjaink. Ez az, ami gátol, ami alól nehezen szabadul föl a tegnap még pincstelen dolgozó s nem tud — hogy úgy mondjam — máról-holnapra átalakulni.

Kevesen vannak, akik tanítanak, s akik taníthatnak. De siettetni a fejlődést a munka és az idő.

Mert nagy dolog az, ha a nép törődik a faluval s maga intézi annak dolgát. A községháza képe és levegője is más. Azelőtt — nem egyszer láttuk — süveget gyűrögetve, szinte kétrétt hajólván léptek be az ajtón, a jegyzőhöz vagy az aljegyzőhöz: a szolgabíró isteni magasságokban székelt; ma, ahogy látjuk, úgy lépnek be, mint a saját házuk ajtaján. Kötetlen a beszéd s nem akadozó... »Pista add csak ide cséplési céduládat...« Itt van már... hol is írjam alá... »No, mennyit hajtottatok le András ott a kanizsai határban?«... »Jó ment. Versenybe ment! Kétezernégyszáz mázsát egyfolytában.«

Hét esztendő telt el azóta, hogy itt jártunk. Nagy idő, nagyot változott azóta a világ. Kinyílt az út a szegény ember előtt: szabadságvágya nem szorul többé négy fal közé. Nemcsak a községháza képe s levegője alakult át, nemcsak a filiszteri szellemet hessegették el a falból, mert a múlt fől számolásával minden bilincs leszakadt. Megindult a föld is, kiszaladt a semmittevő nagygazdák, herdáló birtokosok és élelmes jurátusok lába alól s annak az ölébe hullott, aki azt megműveli. Vig Ferenc a Petőfi brigád harcosa volt még hetven társával s föld várta őket haza a puskaporos harcterekről. Föld és új szabad élet a nyirkos odú, az éhség és a szolgaság helyett... Négy és hat hold föld a legjobb talajból:

— Olyan nyilegnyesen futnak rajta a barázdák, mint a parancsolat... Ez már nem is olyan föld, mint amilyent a sógor, koma, meg a szomszéd adott bérbé vékára mért búzáért... Ezen jobban megy a munka: ezt mondja ma mind a *négyszáz* földhözjuttatott család.

Az idej aratásban már fogyóban van a panasz és kevesebb a meghunyászkodás. Egy-két szellér vagy béres akadt, aki nem mert elmenni nyolcadán aratni, mert félt a nagyszájú gazdától, hogy hát mi is lesz veje, ha »megfordul«... Hát tizedén aratott, mert el is hitte, hogy nem lesz azoké a föld, akik kapták vagy akiknek ígérték. De mikor meglátta, hogy »elkapták«, megeredt a nyelve s ő is keményebben kezdett beszélni a gazdával. És nem mondja már asszonya sem, hogy »nem

kell nekem a föld, ne átkozzon érte senki». Ahogy lassan kinyílnak a szemek s a munka eredménye bátorít, a mozgalomtól távolosettek is rájönnek arra, hogy a szolgaság az átok s a szolgasorban van annak a foganatja: a szabadság és az igazi fejlődés minden ilyen babonás sötétséget összetör és keresztül lép rajta.

Egyszerű falusi házban székel a helyi szakszervezet: fehér falak, apró ablakok, köröskörül parolák és a fali újság számai. A földmunkások fapadokon ülnek a fal mellett, ki meg leül a küszöbre, pallóra, mert kicsi a hely ennyi embernek. De az aratás miatt nem is jöhettek el mindannyian: visszatartja őket a gép, a behordás, a halasztást nem tűrő munka. Tavasszal annyian voltak, hogy az udvar is megtelt, még az utcáról az ablakokon keresztül is hallgatták az előadást... Most valamivel kevesebben vannak, de mindenki feszült figyelemmel hallgat: emberek, asszonyok, lányok és legények egyaránt. Szinte érezni, hogy minden mondat, minden szó gondolatot ébreszt.

—...a fejlődés *egyedüli* hordozója a munkássztyá szövetségessel a parasztsággal együtt. A munkásság és a parasztság viszi tovább a történelmi fejlődést és mert nagy munka vár rá, tudnia kell, hogy többé nem politizálhatnak helyette; a jövő nem az urak dolga, hanem a *nép* dolga.

A munkásmozgalom történetébe a csantavéri földmunkások küzdelme is beletartozik. Érzy ezt itt minden öntudatos földmunkás. Az előadás hallatára ismerős idézetekkel találkozók, esztendőkkel ezelőtt kicsiny, fülledt szobában hallotta azt, amikor még nem lehetett hangosan a munkássorsról beszélni. Nem felejtette el ezeket a szavakat, az évszámokat sem: kitorölkhetetlen élmény maradt számára minden ilyen összejövetel. A magvetés termékeny talajra talált, hiszen ez a falu az első hívásra válaszolt: nem egy, de *hetven* szabadságharcost adott a mozgalomnak azokból a Dóza-ivadékokból, akik évszázadokon keresztül éhbérért túrták a földet.

És most jól ismeri a dolgok igazodását: ott kapcsolódik be a vitába, ahol a munkásság és a parasztság szövetségéről van szó.

Látjuk és érezzük, hogy érik a vetés: a főszóalások számolnak be róla. Egyik folszóalás a másikat követi, példa maga a falu: a falu élete.

Közmunka, önkéntes népi vállalkozások sora.

— Csantavérnek még soha nem voltak ilyen rendezettek az utcái, mint ma!...

Már egyórával az előadás után vagyunk, még mindig tart a vita. Olyan végtelennek tetsző, mint a falu körül elterülő búzamezők. Öszintén, — amilyen őszinteséggel csak a népnél találkozhatunk — megnyílnak a beszéd kapui. Senki nem mozdul a teremből, mert ha látszólag nem is, de valójában nagy dolgokról folvik a szó. Az öreg szindikalisták után fiatal hangok jelentkeznek; fölcattan az éles bírálat hangja a semmítévőkről, a dorbézolókról, a várakozókról, azokról, akik mindig csak várnak és spekulálnak az idővel. Heves a vita, mint a nyár melege, s minden mondat talál. A nép rajta tartia éles szemét a községen, életét, érverését figyeli a maga módján. Az elhangzott szónak van hitele, a kritikának foganatja.

...Közös gondok. Rendbe kellene szedni a szakszervezetet, hétszáz tagja van és lehetne kétezernégyszáz... A könyvtárat is ki kellene bővíteni... Miért éljenek a munkások továbbra is nyirkos, földes zugokban: föl kell osztani a temérdek használatlan »tisza szobát«, ha

nincs más lakóhely, hogy a dolgozók is egészséges lakásokhoz jussanak... Hiba van a szövetkezetben az ipari cikkek elosztása körül: a népek jön az a gyárból, nem *másnak*.

Régi, marasztaló tradíciók lassan eltűnnek s helyettük új, egészséges életforma jelentkezik, s a régi harcosok vetése a csantavéri földmunkások között terebélyesedik dús természéssé a szabad és erős faluban. Csantavér, 1946 július hó.

NÁZOR VLADIMIR:

HALOTT ŐRSÉG

Ha majd halott leszek, nem kell, nem kell, nem kell,
nedves árok mélye, gyertyaláng és fátyol!
Csendes fejem fölött, nem kell, nem kell, nem kell,
tempa estu sírás sötét fenyőfákon!

Ott, hol tengerünknek volt konok határa,
ott, hol bús sirályok fennak árva fészket:
még mered reményünk ősi sziklaszála,
s rajta szél haragja sárga habbá széled.

Oh, oda vigyetek! Vén testem ott lakja
utolsó lakását! — S csendes álmom éjén,
mint üres kagylóban, óceánok hangja
üzen majd titkosan kő-falam szegélyén.

Én, a végső, halott őrség, hallgatom majd,
mit zúgnak a vizek, s messzi áramlatok
mélyében varjak-e, mik fennen rikoítnak,
vagy hegyről rohanó, merész, új lovasok.

És ha végre hallom, hogy evez hajótok,
és a zászló vigan, régi vigan száll még,
csontjaim csörgetem, köteléket oldok,
s indulok elétek, mint halk, lenge árnyék...

Ács Károly fordítása

A NÉP KENYERE

Írta: Lövi György

A fasisztus csizmái négy oldalról gázoltak végig Jugoszlávián, a nép végig-szenvedte a megszállás minden borzalmát, anélkül, hogy behódolt volna egynek is a négy megszálló közül. Pedig az olasz fasiszta nem kimélte saját osztály testvéreit, a bolgár a bolgárt, a magyar a magyart sem, ha nem volt fasiszta nem volt maradása. És mégis, a nép nem tágitott, hagyta elpusztulni kis vagyonát, vagy vagyontalanságát, hagyta tuszként elhurcolni hozzátartozóját, de ellenállt, sikerrel, mert négy sulyos év után mégis kiüzte a hordát az országából. Rengeteget szenvedett, rengeteget veszített, s mégis nagyon sokat nyert: testvériséget, összetartást, s harcával nem csak a külső ellenséget győzte le, hanem a 25 éven keresztül nyakán élősködő egész uralmat, kezébe vette egész sorsa és jövője intézését...

Azóta nem egész másfél év mulott el, másodszor kezdődik az úgynevezett gazdasági év, másodszor gondoskodik a népuralom vezetősége saját népe ellátásáról, jólétéről, osztva mindegyik gondját saját gondjával... Alapjában megváltoztatta az előbbi népeellenes kormányok minden hibáját és hiányosságát. Az idegen tőkének eladott, vagy haszonbérbe adott kincsét-bányáját, saját maga aknázza ki, saját munkájával saját magának, a nagybirtokos kezéből visszajuttatta a földet, annak, aki műveli, akinek keze és verejtéke gyümölcse az, ami a nagybirtokosnak jutott eddig. Keresztülvitte az agrárreformot és ezekkel az újításokkal, állatállomány és gazdasági gépek hiányával kezdett neki az új második gazdasági évnek... A konkrét nehézségeken felül, amit talán hallatlan kiatartással, emberi erővel és munkával pótolni lehet, időjárásí nehézségekkel kellett megküzdenie, mert az időjárás sem kedvezett a termés eredményének... és mégis újításokkal és könnyítésekkel mert belekezdeni a második gazdasági évbe.

Álljunk meg egy pillanatra és tekintsünk vissza az elmúlt 5 évre, hogy tisztább képünk legyen arról, mire vállalkozott ez a népuralom és mit ad földmunkásainak, most már a föld jogos tulajdonosainak, anélkül, hogy ez más munkás terhére menne: vegyük a hozzánk legközelebb álló Vajdaság képét az elmúlt megszállás éveitől. Tudjuk, hogy Bácskát az »anyaországhoz« csatolták, Magyarország akkor még rendelkezett a szokott gabonakészleteivel, az évi termés hol átlagos volt, hol az átlagnál jobb és mégis a gabonabeszolgáltatás kötelező volt minden termelőre. Csak az a mennyiség került szabadforgalomba (hallatlan áron feketepiacra) amit a nagybirtokos a cséplést ellenőrző közegetől, »leventétől« el tudott tükölni. Később életbelépett az úgynevezett Jurcsék-féle pontrendszer, még jelentősebb megszigorításokkal, a nagybirtokosok »biztosítási intézménye« a kisbirtokos és törpebirtokos tőkéletes kiaknázása. A pontrendszer abból állt, hogy minden gabonaneműnek megállapított pontértéke volt. Legkevesebb pontértéke volt a kiscgazda termésének: legnagyobb része a buza és tengeri, nagy értéke volt azonban az olajos magvaknak. Mit jelentett ez a kivételben? A párszáz holdas nagybirtokos, hogy az ezren felüliekről nebeszéljünk, 50 holdat mondjuk bevetett az értékes pontrendszerű olajosmagvakkal, s azokkal kifizette a kötelező ponttartozását, míg többi gabonáját — termésért ezáltal szabadon értékesíthette akkor, amikor akarta — ezzel szemben a párholdas kiscgazdának nem állt módjában a csöpp gazdaságából egy részt olajos magvakat beültetni, s ezzel kifizetni a járandóságot, hanem kénytelen volt egész termését, tehát elsősorban buzáját és tengerijét az államnak beszolgáltatni. Hova ment ez a nagymennyiségű gabona? S miért volt szükséges a jegyrendszer, amikor elég termelt és volt tartalék is? Nagyon jól tudjuk, mire volt szükség,

a német »logyözhetetlen ármádia« etetésére, nem volt elég csak a fasiszta szólamok alkalmazása, tényekkel is be kellett bizonyítani, a megingathatatlan barátságot, a tengelyhez való tartozást. Sok ember nem értette a hadijelentések elolvasása után, amikből kitudt, hogy a gazdag Ukrajna most már a tengelynek termel, miért kellett mégis beszolgáltatni utolsó szemig a gabonát?... de hát az ország csak igazságot írt, a kormány biztosan csak nép javát akarta(?) intézkedéseivel és a kételkedők közelebbi felvilágosítással a csendőrség szolgált... Ez volt a gazdag Bácskában, A Bánátban egyszerűbb volt a folyamat, ott német megszállás volt, ott nem is ismertek mást, mint kötelező beszolgáltatást, a német rendzert! Mégis csak megszálló hadsereg volt, s ha éveken keresztül saját népéből facsart ki mindent, amit tudott, hogy lett volna kíméletesebb ott, ahol mint megszálló jelentkezett....

Ezen visszapillantás után nézzük meg országunk helyzetét, népi kormányának intézkedéseit, közvetlenül a felszabadulás után a második gazdasági év megkezdése küszöbén. Említettük az állatállomány és gazdasági gépek hiányát, s ennek ellenére minden talpalatnyi földet megműveltek, mindenki a sajátját művelte meg... az előirányzott bevetett földterület hozamát előre fel lehetett becsülni, ha nem is pontosan, mert az időjárás nem kedvezett, az átlagnál kisebb termés ígérkezett és lett. De ezzel a kis terméssel — minden felesleg nélkül — is úgy lehet gazdálkodni, hogy abból mindenkinek jusson kenyér. Mi ennek a következménye? hogy a népi kormánynak módjában állott olyan gabonarendelet életbe léptetése, mely kötelező és nem kötelező gabonabeszolgáltatást irányoz elő. Hogy értelmezzük ezt? Ha van elég, miért van még mindig kötelező beszolgáltatás? Egyszerű a magyarázat. Az »elég« egy tág fogalom, s a népi kormány nem vállalhatja ennek a tág fogalomnak a rizikóját, akkor, amikor a dolgozó népről van szó, annak mindennapi kenyérééről, s így olyan gabonarendeletet léptetett életbe mely előírja a gazdaság nagysága és hozama szerinti kötelező beszolgáltatást, s ezzel a mennyiséggel biztosítani fogja az egész ország dolgozóinak és hozzátartozóinak kenyérszükségletét, valamint az ország azon lakosainak szükségletét, akik passzív vidékeken laknak, ahol a föld hozama mostohán bánik megmunkálójával. Így érthető, hogy ezen mennyiség biztosítására kötelező beszolgáltatásra volt szükség. Véigitekintve tehát az egész rendeleten azt látjuk, hogy biztosítva van kenyérrel maga a földön dolgozó, akár tulajdonosa, akár csak munkása a földnek, továbbá az egész ország fizikai és szellemi munkása és annak családja és a passzív vidék lakossága. Eddig a pontig tartja a népi kormány saját kötelezettségének azokról gondoskodni elsősorban akik az ország felépítésében közvetlenül vagy közvetve vesznek részt, ezek legnagyobbik része a napi, heti vagy havi jövedelemmel rendelkezik, tehát csak a mindennapi kenyéradagját vásárolhatja meg s nem előre az egész évi szükségletét. A gazdának, szabadrendelkezésére hagyott gabonafelesleggel ő rendelkezik, s azt bárkinek, akinek kenyérre van szüksége, szabad áron eladhatja. Ilyen körülmények között a társadalom bármelyik tagja biztosíthatja saját évi szükségleteit ezen gabona megvásárlásával — felörlésével, s így a jobb anyagi körülmények között lévők az egész évi szükségletüket előre fedezhetik.

Kétségtelen, hogy lesznek elégedetlenkedők, mint ahogy minden időnek megoltak a maguk elégedetlenkedői, ha saját egyéni érdekeiket látják veszélyeztetve... de ezeket ma még nem tudia kielégíteni a népi kormány mert ők saját maguk nem akarnak hozzájárulni ahhoz, hogy tudásukkal vagy erejükkel előre vigyék a közös érdekeket, ezeknek még egy időre szükségük van, hogy belásák, hogy csak közös munkával lehet kölcsönös jólétet teremteni.

De térjünk vissza a »kenyérhez«... hogy fogadta maga a gazda a rendeletet és a rendelettel járó e'onyeit? Csodálatos módon úgy, ahogy a rendeletet terveztek, nem keresett utógondolatokat, mint ahogy ahhoz évtizedeken keresztül

hozzászokott, egyszerűen úgy vette, ahogy azt egyszerűen, minden kertelés és utógondolat nélkül megszövegezték, mert övéi csinálták s nem kizsákmányolói. Nézzünk konkrét eseteket, s látni fogjuk, hogy már július 20-a körül megindulnak a kocscikaravánok a megrakott gabonaszákokkal a raktárak és malmok felé. A napijelentések befutnak, Kovin, Kula, Odzsaci járások vezetnek... Valahogy furcsa, hogy pont ezek a járasok az elsők, pont ezekben a járasokban vannak a legerősebb települések a legszegényebb »uigazda« népréteg, s ezek sietnek legjobban átadni gabonájukat... van benne valamj megható, s rengeteg emberi... valahogy magunk előtt látjuk minap még nincstelen, vagyontalan éhes embert büszkén ülni a megrakott szekér tetején, am'm a saját gabonáját viszi eladni... van benne még valamj emberi: siet pénzzé tenni a terményét, hogy a szükséges háztartásbeli és gazdasági eszközöket megvegye, házat felszerelje, előrehaladjon, minél előbb elfelejteni eddigi szegénységét, nyomorúságát... mindig többet és mindig jobbat akarni.

Nem gondoljuk azonban, hogy csak a földmunkás volt helyen, mikor munkáról és vesződségről volt szó, s így nem csak neki köszönhetőek azok az eredmények, melyek naponta mutatkoznak. Mert mi' érne a gazda azzal, ha gabonáját pénzzé téve, nem tudná szükségleteit fedezni, vagy csak nagyon drága áron. Valahogy becsapóttának érezné magát, s valóban az is lenne. Mig ő szántott, vetett és aratott, addig a bányamunkás sem pihent, s előteremtette a nyersanyagot, a gyári munkás is helyén volt, s így alakul ki a végcél, a gyár piacra dobja terményeit, olcsó áron, azok eljutnak a paraszthoz és megfordítva a paraszt terményei eljutnak a gyári és bányamunkás asztalára. De ehhez is tervszerűsége van szükség ezt is szemelőtt tartotta a népi kormány, s megtalálta az első uttörő lépést. A paraszt, aki terményeit eladja, elsősorban és soron kívül lesz el'átva mindennel, amire szüksége van, legyen az ásó, eke vagy szövet. Értsük meg jól, egyenesen a gyárból megy az áru a falura, egyenesen a paraszthoz, aki most értékesítette gabonáját. Az árak megfelelnek, úgy a gyári készítményeké, mert itt is csak a gyártási költségeket és nem a tulajdonos profitját kell megfizetni, mint a föld terményeié, mert azoknak is a tényleges előállítási költségeket állapítottak meg. Nem kell ehhez valami különös művészet, hogy a munkás és paraszt egymásnak do'gozzan és termeljen, s ezáltal egy egységgé tömörüljön. Ehhez nem kellett más, mint a népből lenni, maga a nép lenni s nem csak a »népi kormány« elnevezésnél maradni (mint más országokban, ahol más a kormány összeállítása és más a kivitele.)

Befejezésül próbáljunk egy pillanatra körülnézni a világba, hogy is áll a helyzet más országokban? Tudunk más országok gabonarendeleiteiről tudjuk, hogy a gazdag Angliában a fejadag leszállításáról van szó, Amerika panaszkodik az árak emelkedéséről, Franciaországban a legszigorúbb kenyéradagolás van életben... akkor talán a népi kormány a népevel együtt karöltve, mégis jó úton halad?...

Ez a helyzet a Jugoszláv Federatív Népköztársaságban 1946-ban.

A mezőgazdaság fejlődésének nálunk új úton kell haladnia. Azon az úton, melyen a parasztság többségét a szövetkezeteken keresztül bevonjuk a szocialista építőmunkába, azon az úton, melyen a kollektívizmus elveit fokozatosan bevisszük a mezőgazdaságba, előbb a termékek értékesítése, később pedig a mezőgazdasági termékek termelése terén is.

A FÖLD

Irta : Nagy Lajos

Mikor a háború kitört, Bakó Mihály még otthon lakott a falujában. Napszámba járt, miként egész életében. Felesége volt és három gyermeke, kicsinyek, a harmadik még szopós. A Deák János nagygazda házában bérelték az egyik szobát. A konyhát és a negyedholdas kertet is használták. A gazda künn lakott a tanyáján, a másik szobáját lezárta.

Bakóné nem sok hasznát vette a kertnek, mert szüntelenül a gyerekeivel kellett bajlódnia. Csinosképű, kövér és lompos asszony volt, azt mondták róla a szomszédok, hogy piszkos. A szobát, konyhát, udvart nem tartotta rendben, azt is mondták, hogy lusta. A gyerekeknek ebédre néha csak lekvároskenyeret adott, emiatt meg azt vélték, hogy léha, ha van pár pengője, azt elpazarolja, olyankor zabálnak, azután jön az éhkopp. Ugyancsak a szomszédok Bakóról azt állították, hogy nagy kommunista. Mert hogy mindig kevesellte a napszámot.

A háború közepe táján Bakó már fenn dolgozott Pesten. Szenet hordott a Józsefvárosi-pályaudvaron. Kéthetenként, vasárnapra, hazautazott a családjához. Egyszer azán megkezdődtek a nagy bombázások. Otthon kérdezték tőle, hogy nem fél-e Pesten, a pályaudvaron, a legveszedelmesebb helyen. Szótlan ember volt, még a vállán sem rándított, egyszer felelt csak, így:

— Mindegy a szegényembernek, hogy hol van, úgy sem búihat el.

A felesége néha rá akarta beszélni, hogy maradjon otthon, akad munka a faluban is, majd csak megélnék;

— Mit csinálok ezzel a három árvával, ha te elpusztulsz? — píttyergett az asszony.

Bakó nem szólt, csak nézett a levegőbe. Talán habozott. Hétfőn azonban kora hajnalban fölkel, megcsókolta az asszonyt, a gyerekeket és ment vissza Pestre. Kellott a pénz, az élethez, meg egy kis házat is akartak építtetni, hogy ne legyenek örökké zsellérek.

Egy vasárnap délelőtt a gazda kocsival bejött a tanyáról. Otthon találta Bakót. Beszélgetés közben, mialatt csak a gazda beszélt, megkérdezte tőle:

— Aztán mit mondanak Pesten, ki győz majd a háborúban?

Bakó felelt:

— Akárki győz, nekem meg a családomnak már nem lehet rosszabb sorunk.

— Nono! — hökkent meg a gazda, azután másra terelte a szót. Hogy mikor lesz már készen a ház, mert ő visszaköltözik a faluba s a felesége meg a lánya nem akarnak ilyen nagy családot maguk körül.

Igy szólt, enyhén, a gazda, de ahogy szétnézett a Bakóék gyerekeim, a tekintetével ilyenformán egészítette ki a szavait: nem akariák a házban az ilyen koldus népséget.

Bakó nemsokára engedett a felesége kéréseinek és otthon maradt. Attól kezdve még szűkösebben éltek, mert a gazdák igen kevés napszámot fizettek. Azt mondták, hogy többet nem bír el a jövedelem, mert alacsony a termények ára. Meg azután munka sem akadt minden napra. Beszéltek a Bakó-családról a faluban. Hogy nem kellene a gyerekeknek olyan maszatosaknak lenniök, meg olyan rongyokban csavarogniök. Az volt a vélemény, hogy Bakó nem jár eléggé munka

után. Meg hogy nem kellett volna otthagynia a pesti jó állást, mit félti azt a nyomorúságos életét? Császárné azt olvasta az újságban, egy igen okos cikkben, hogy a parasztasszonyok nem tudnak gazdaságosan bánni az anyaggal és nem értenek a főzéshez. Azért is olyan silány hát a Bakóék gyerekeinek a kosztja. Császár István, a nyolcvanholddas gazdá, ha már Bakóékról esett szó, kijelentette, hogy ő irigyli az olyan embert, mint Bakó Mihály. Az olyanak van a legjobb dolga. Mert eszik, mint más, aztán nincs semmi gondja, nem ő fizeti a nagy adót.

A háború vége felé elvitték Bakót katonának. Mivelhogy az egyik lábára bicegett, csak munkaszolgálatra. Pestre kellett bevonulnia, de onnan csakhamar elhurcolták Dunántúlra. Akkor már a Tiszához ért az orosz Vörös Hadsereg. Bakó az induláskor még küldhetett egy földjével üzenetet, de levelet már nem írhatott, elszakadt a családjától. Éppen akkor épült fel a házuk. A pesti napszámából félrerakosgatott Bakó egy kis pénzt, azt is meg kellett éhezni, építési kölcsönt is vett fel, jótállt érte a sógora, így készülheett el a ház. Négyezernyolcszáz pengőbe került, a falu déli szélén állt egy kis buckán, már csaknem kívül a falun, mint egy magányos őrház. Az asszony a gyerekekkel beköltözött a házba, amely akkorka volt, hogy éppen csak elfértek benne.

Bakót egyre messzebb vonultatták nyugaton a parancsolói. Szakadatlan menetelés, megtelepedés, majd újraindulás volt a szolgálata. Éhesen, fázza, tompa kimerültségben bicegett, semmit sem nem értett abból, ami vele történt. Csak azt sejtette homályosan, hogy az urak dolga nem áll valami jól. Ezt bánni sehogysen tudta, nem is akarta. A bajtársai néha halkán beszéltek. Szavaikon nem lehetett eligazodni. Mert némelyik bűnre eresztette fejét, más meg bizakodott, de nem lehetett tudni, miben. A tisztek időnként leckét adtak nekik, hogy nem-sokára megállnak, azután majd visszafordulnak. Hogy kiverik az oroszokat az országból és meglakolnak mindazok, akik otthon maradtak. Egy bajtársa mellette dörmögött:

— Ha kiverhetik, akkor meg miért eresztették őket be?
Bakóból kiszaladt a jóváhagyás:

— Az!

Csak a bajtársaitól hallotta Bakó azt is suttogva mondogatni, hogy Budapest már régen elesett. Valami kormányról, meg készülő földosztásról is hallott. Erről a bajtársai beszéltek, de a tisztek is, úgy oktatták őket, hogy odahaza a földet el akarják rabolni a jogos tulajdonosaiktól.

Az oroszok már Németország felé jártak. Bakó csapatát mind messzebb vitték Nyugatra. Arról is hallott Bakó, hogy dunaméenti falujába már régen bevonult a Vörös Hadsereg. Arról azonban nem értesült, hogy a falu környékén harc folyt. Néhány ágyúlövedék a falut is érte. Egy ilyen lövedék éppen az ő házát találta el. A gyerekek elcsatangoltak a háztól, de az asszony éppen a konyhában főzött, őt megölte a robbanás. A gyerekeket Bakó bátyja vette magához, ugyan-csak napszámos, éppen olyan szegény, mint maga Bakó Mihály. Az asszony eltemették és az érzékenvebb szomszédok, már mint a nők, meg is siratták. Beszéltek aztán a szegény árvákról, meg a szerencsétlen asszonyról. Kellott nekik a ház? Várhattak volna még a beköltözéssel tavaszig, akkorra majd csak vége lesz ennek a borzasztó háborúnak. De hát az a gonosz Deák János is üzte őket.

Bakó Mihályról a falubeliek semmit sem tudtak, ő sem kapott hírt

hazulról. A felesége haláláról csak akkor értesült, amikor hónapokkal a háború vége után útban volt hazafelé. A falujához nem messze fekvő egyik állomáson át kellett szállania a helyiérdekűre. Ott találkozott Csernyák Ferencel.

— Te vagy az, Miska? — így toppant eléje Csernyák. — Alig ismertelek meg, úgy megsoványodtál.

Kezeltek. Csernyák kertelés nélkül tért a tárgyra.

— Aztán tudod-e, hogy az asszony meghalt?

Bakó csak nézett Csernyákra a sziürke szemével. Nem kéndezett semmit. Csernyák magától mondta azután tovább. Hogy ágyúlövés érte a házat. Nem szenvedett az asszony, azonnal vége lett. Amikor Csernyák elhallgatott, Bakó még bángult maga elé, majd ezt kérdezte:

— A gyerekek?

Csernyák felelt:

— A gyerekek a bátyádnál vannak.

Azután együtt szálltak fel a vonatra. Csernyák is hazafelé tartott. Egmással szemben ültek a padokon, többet ezekről a dolgokról nem esett szó. Csernyák arról beszélt, hogy mi történt a faluban. Azt is elmondta, hogy földosztás volt, de hát abból Bakó Mihály kimaradt, mert hogy nem volt idehaza. A vonat zakatolt, Bakó hallgatott, kinézett a földékre, hogy mit hogyan műveltek meg. Poros, fekete dohánnyól cigarettát sodort és rágyújtott. Nem kéndezett semmit. Kimaradt! Egy kicsit eltünődött ezen. Nem tudta elképzeelni, hogyan ne maradt volna ki, még ha itthon is lett volna. Mint ha más emberfájta lenne az, akinek földje van. Van a Császár Istvánnak, Deák Jánosnak, de Bakónak egynek sem volt soha.

— A bátyád kapott ám nyolc holdat — szólalt meg egyszer Csernyák, mert hogy ezt közölni eddig el is felejtette.

— Nyolcat?

— Annyit.

Csak jóval azután mosolygott kissé Bakó:

— Majd eljárók hozzá napszámba.

A háza rommá lett, a bátyjához állított hát be Bakó. Vacsorára, meg szállásra. Megcsókolta a gyerekeit. Ajándékot nem hozott. Ahelyett is csak megsímogatta a gyerekek fejét. Éhesen, egy fillér nélkül érkezett meg. Krumplicsajában volt a vacsora.

Másnap korán elindult munkát keresni, de munka nem akadt. Megtörtént ez máskor is, régen, majd akad. Elüldögélt azután otthon. Az egyik gyereket a térdére vette és lovagoltatta. A legkisebbiknek megcsiklandozta a nyakát, hogy nevesse egy kicsit.

Délben beállított hozzá Czomboly Pál:

— Aggyisten, Miska! — köszöntötte. És leült. Pipát vett elő. — Hol mindenfelé jártál? — kérdezte. — Azt hittük már, hogy haza sem jössz többé. Így hát a földosztásból kimaradtál, mi?

Bakó bólintott. Hogy úgy igaz.

— Hát idehallgass! — kezdte kis szünet után Czomboly. — Van nek mindenfelé földigénylő bizottságok. Nálunk is van a faluban. Négyen vagyunk benne, én is tagja vagyok. Azért kerestelek most fel, hogy megmondjam, kapsz földet. Nem igényeltél, nem jelentette be senki a nevedet, már azt is beszélték, hogy elpusztultál a háborúban. De hát megjöttél, két hét előtt meg meghalt a Jász András, az után nem maradt senki, így az ő tíz holdja fölszabadult. Ezt most majd megkapod te.

Bakó Mihály addig a földre nézett és most sem emelte föl tekintetét. Kóválygott az esze, a bajtársai suttogásai, a tisztek fenvegetőzései forogtak benne. De olyan barátsággal nézett rá ez a Czomboly.

— No! — biztatta szóval is Czomboly. — Csak nem utasítod vissza?

— Köszönöm — mondta egyszerűen Bakó Mihály.

És szeméből most először csurrant ki két könnycsepp, az aszszonyéért.

MARKOVICS SVETOZÁR

(1846—1875)

Irta: Hajdú Vilmos

Amikor Markovics Szvetozár első írása megjelent az akkori »Szerbia«-ban, az országot gazdasági, társadalmi és különösen politikai válság hullámai kavarták fel. Abban az évben, 1868-ban, megölték Mihály fejedelmet és ugyanabban az évben »egy dilettáns ambícióktól fűtött hivatásos tábornok«, Blaznavac Petrovics Milivoje, a katonai szervezet segítségével ráerőszakolta a Nagy Nemzeti Szkupstinára — és az országra — Obrenovics Milánt és egy olyan helyhetőséget, amilyent ő akart. Blaznavac volt az első politikus-generális Szerbiában és az ő győzelme a hadsereg vezetőinek első politikai győzelmét jelentette. Azóta Szerbia és a későbbi Jugoszlávia politikai életében mindig lényeges szerepe volt a vezérkarnak. 1868-ban Szerbiában — hivatalosan — a liberalizmus került uralomra, amelynek az a kétes dicsőségű szerep jutott, hogy — a liberalizmus nevében — egy tábornok parancsszavára kormányzott.

Ez évben, 1868-ban, a szerb állam történetében először jelentkezik az állandóság fogalma, amely aztán állandó jelenség marad. Törvényt hoznak a pénzverésről és egy évvel később megalapítják az első magánbankot. Ugyanebben az időben erősödött meg a szerb nép felszabadításának és egyesítésének propagandája is. Mihály fejedelem és Garasanin Ilja szervezik meg a török hódoltság alatti országrészekben Balkán elnyomott népeinek mozgalmát, míg 1866-ban a liberális ifjúság »Szerbia Egyesült Ifjúságának Tudományos és Irodalmi Társasága« néven megalakítja nemzeti szervezetét. Az ebben a szervezetben tömörült ifjúsághoz intézte 1868-ban Markovics Szvetozár első felhívását, legelső szavait.

A nagy forradalmár és gondolkodó 1846 szeptember 9-én (22-én) született. Rekaovin és Jagodinán végzte elemi iskoláit; az alsó négy gimnáziumot Kragujevácon, a felső hármat Beográdban. A gimnázium elvégzése után az egyetem technikai fakultására, majd három év múlva, állami ösztöndíjjal Petrográdra (Leningrád) került, ahol folytatta tanulmányait.

Iskoláztatásáról és általában az akkori iskolaviszonyokról és a nevelés akkori módszereiről »*Hogyan neveltek bennünket?*« cím alatt írt egy rendkívül őszintehangú tanulmányt. Markovics szerint az akkori »nevelők« módszerei (gúny, verés, szidás, stb.) meggyűlöltették az iskolát. Egész iskoláztatása alatt a »régii és bevált« pedagógiai módsze-

rek tárgya volt. Ezekkel a módszerekkel pedig mindent el lehetett érni, csak azt nem, hogy a diák megszeresse az iskolát és a tudományokat.

Markovics három évet töltött Oroszországban, ugyancsak a technikai fakultáson. 1869–70-ben Zürichben folytatta tanulmányait, míg a »*Szerb ámitások*« (Srpske obmane) című cikke miatt megvonták ösztöndíját és így kénytelen volt elhagyni a főiskolát. Tanulmányainak időelőtti befejezése nem érintette súlyosan. Maga írta az Egyesült líjúság főbizottsági elnökének: »*Számomra túl alacsony és szűk az az épület, amelyben ma fojtogatják a szerb népet és én harcot kezdtem ellene. Az én irodalmi munkásságom még egészen csekély jelentőségű; éppen most kaptam »Srpske obmane«-című cikkem kapcsán Matics minisztertől levelet, amelynek tartalmát ismeri. Végleg döntöttem: a publicisztika a hivatásom és a mérnöki pályát végérvényesen abbahagytam.*« Ezután visszatér Szerbiába, majd politikai üldöztetések miatt 1871-ben kénytelen Noviszádra menekülni. Már Szerbiában jelentős politikai munkásságot fejt ki, több lap állandó munkatársa. Noviszádon még nagyobb lendülettel dolgozik. Az iparosok között a gazdasági szervezkedést és a szövetkezeteket propagálja; a diákok között szocialista eszméket hirdet és a már kialakult szocialisták egy csoportjával megindítja a »*Jednakost*« (Egyenlőség) című lapot. Állandóan tanul és dolgozik. Noviszádon írja meg nagy művét: »*Valóság (redlis) irányok a tudományban és az életben*«, majd első könyvét »*A nemzeti gazdasági alapelvei*«-t. Noviszádon fejezi be legjobb és leginkább eredeti munkáját »*Szerbia hivatása a Keleten*«-cimmal. 1873 márciusában kiutasítják Noviszádról. Szremszki-Karlovcsra utazik és egy hónappal később visszatér Szerbiába.

Szerbiában tovább dolgozik. Néhány cikke miatt bíróság elé kerül. Kilenc hónapig volt börtönben és súlyos betegen szabadult. 1875 január 1-én új lapot indít, a »*Felszabadulás*«-t, de már csak húsz napon át szerkeszthette. Bécsbe utazna, Dalmáciába menne, hogy gyógyulást találjon, azonban Triesztben elhagyja ereje. 1875 február 26-án halt meg. Még nem volt harminc éves.

Mindössze hét éven keresztül folytatott tehát közéleti munkásságot Markovics Szvetozár. Ez alatt a rövid idő alatt tömördek politikai és közgazdasági tanulmánya, cikke, irodalmi kísérlete jelent meg. »*Összes művei*«-t 8 kis kötetben, mintegy 1200 oldalon, Beográdban adták ki, azonban az »*összes művek*« Markovics összmunkásságának alig a felét tartalmazzzák. Így is megállapítható, hogy a nagy szerb gondolkodót korának minden aktuális kérdése foglalkoztatta. Irt, a többi között »*Szerbia munkásosztályának gazdasági és politikai helyzeté*«-ről, a »*Munkáskérdés*«-ről, a nők egyenjogúsításáról, »*Európa társadalmi és politikai harcai*«-ről, a párisi kommunéről, a »*Fehér terror*«-ról, a szocializmusról, az iskola és nevelés kérdéseiről, stb. Bírálói szerint (Maszlesa Veszelin, Pavlov Todor) ismerte és tanulmányozta Marx és Engels, Feuerbach, Proudhon, Blanqui, Rodbartus, Lassalle, Bakunin, Csernyisevskij, Herzen, Bjelinszki, Dobroľjubov munkásságát.

Lukács György szerint: »*Ahol demokrácia nincs és nem is volt, ahol reakciós elnyomatás alatt szenvednek, porladoznak a tömegek... ott az irodalom megkülönböztetett szerepet kap az eszmék igazi tisztázásában, ott alig van más szócső az igazi demokrata eszmék hirdetésére, mint az irodalom.*«

Ilyen megkülönböztetett szerepe volt Markovics Szvetozár munkásságának — még akkor is, ha megállapításaiban sokszor tévedett is és ha nem is volt — akkor még nem is lehetett — következetes marxista.

Pavlov Tódor írja: *»Még legnagyobb ellenségei sem vonták soha kétségbe forradalmi tisztességét, bátorságát, harc- és áldozatkészségét az akkori idők forradalmi ideáljaiért. Markovics Szvetozár olyan figura, amilyennel csak ritkán lehet találkozni a népi forradalmi mozgalmak történetében. Markovics Szvetozár agy, akarat és szív, amilyen csak a népi forradalmi időszakok legviharosabb és legfélelmetesebb éveiben születik. Büszkesége és dicsősége volt és lesz nemcsak a szerb népnek, hanem Balkán mindennépének és a haladózsellemű emberiségnek.«*

Ahhoz, hogy a maga valóságában megismerhessük Markovics Szvetozár jelentőségét, előbb ismernünk kellene az akkori Szerbiát, gazdasági és politikai berendezését, aligarchiáját és bürokráciáját.

Bár e rövid ismertetés keretében mindehhez alig van lehetőség, amiyt mindenesetre megállapíthatunk, hogy az első tőkehalmozódások idején, az elmúlt század Szerbiájának minden pozíciójában azok ültek, akik a politikai hatalom mellett a gazdasági hatalom és a vagyonszerzés minden lehetőségét kezükben tartották. Maga Milos fejedelem: »az ország első kereskedője« volt, ami természetesen azt jelentette, hogy hatalmi szervezetével megakadályozta, hogy kivüle és kegyenceim kívül más is foglalkozzék a kereskedelem olyan fajtáival, melyek hasznát Milos akarta lecsapolni. Az egész hivatalnoki kar korrupst és erőszakos volt és bár természetesen Szerbiában is jelentkezett az a mese, hogy az egyes gazdagok azért gazdagok, mert ők maguk, vagy őseik szorgalmasak és okosak, míg a szegények azért szegények, mivel ők maguk, vagy őseik lusták és ügyetlenek voltak — a szerb parasztság (ipar és ipari munkásság alig volt a múlt század Szerbiájában), nem fogadta el ezt a magyarázatot és ezért Szerbia polgárságának története Milostól—Milánig tele van mozgással és felkeléssel. Amíg Nyugaton a polgárság, Szerbiában a parasztság állott a később nemzeti jellegű forradalommal alakult felkelések gyújtópontjában. Ez a szervezetlen parasztság, amely belekerült a pénz- és árútermelésbe, természetesen nem lehetett a polgári demokrácia zászlóhordozója. Ezért jöhetett a forradalom után előbb Milos, mint a legfelsőbb politikai hatóság és a legelső kereskedő, majd egy oligarchikus test, amelyben a bürokrácia kimagasló képviselői és az ország leggazdagabb emberei ültek. A politikai hatalom gazdasági lehetőségeket és egyben gazdasági hatalmat is jelentett. A hivatalnoki osztályt nagyobb részben vajdasági szerbek (»nemačkari«) alkották. Az országnak két nagy politikai pártja volt: az u. n. »alkotmányvédők« (később: konzervatívok), akik számára a nép egyáltalában nem jelentett politikai tényezőt, a másik a liberális-párt, amely a parasztságra is támaszkodott ugyan, mint erőforrásra, azonban nem kívánt együttműködni velük és még kevésbé részt adni a hatalomból.

A korrupció, elnyomatás, sovinizmus és imperialista ábrándok tengerében Markovics Szvetozár mindenesetre a szerb társadalom gyökeres átalakítását akarta. *»Ezért előbb — írja Maszlesa — megvilágította az akkori intézményeket és jelenségeket, hogy így — megvilágítva — szembehelyezze velük saját javaslatait és döntéseit.«* Ezek a »javaslatok és döntések: nem mindig voltak — ahogy már említettük — következetes marxista javaslatai és döntései, viszont legszigorúbb kritikussai sem vi-

tatják azt, hogy Markovics mindig világosan látta az akkori tömérdek visszasságot és élesen szembeszállt az elnyomó hatalmasságokkal.

Pavlov Todor írja:

»Ha Markovics műveit a mai következetes marxista-leninista pozíciókból vizsgáljuk, világos, hogy nagyon sok szempontból nem állják a komoly, tudományos bírálatot... Ezzel azonban nem meritjük ki a problémát, mert mi kötelesek vagyunk Markovics Szvetozárt a mai — jugoszláviai és bulgáriai — népfelszabadító, nemzeti, demokratikus és antilaszista mozgalmaink szempontjaiból is megvizsgálni. Elég így feltenni a kérdést és azonnal kitűnik, hogy Markovics Szvetozár, mint távolj és lángeszű őse népi felszabadítási mozgalmainknak, egészen a miénk.«

Markovics Szvetozár már csak azért is nagy volt, mert következetesen hirdette a Balkán-népek föderációjának szükségességét és mert világosan látta, hogy ez a föderáció nem a fejedelmek magánügye, hanem egyedül és kizárólagosan a népé.

ISKOLA ÉS EGYHÁZ

Irta: Lőrinc Péter

Iskolája válogatja és itt sem lehet általánosítani. Van iskola, ahol több a magyar, mint a szerb rohammunkás, ahol szépszámban jelentkeztek magyar ifjak az ifjúsági vasút építésére. Akad persze olyan is, ahol ablakon ugrálnak ki neménydús ifjaink, hogy ott ne legyenek a jelentkezéskor. Van iskola, ahol szép könyvtárak várják a magyar ifjakat órák után; akad viszont olyan iskola is, ahol június 18-ika után sem tudta a diák, ki volt Gorkij s ahol nem tarthattak Gorkij ünnepélyt, mert nem jelentek meg sem az ifjak, sem az ifjúságot nevelő (?) tanártestület.

Iskolája válogatja. Csak ne általánosítsunk. De ne is szépítsük, ne is kendőzzük el a néha bizony rút valóságot. Akadtak ifjak, akik szülei tilalma ellenére is engedtek, engedni akartak szívük vágyának és megszöktek hazulról, hogy eljuthassanak Breszkóra az ifjúsági vasútra s csak akkor álltak el szándékuktól, amikor a népi ifjúság vezetősége meggyőzte őket, hogy nem szökéssel, szülő büsítéssel, de szülői meggyőzéssel kell, hogy a népi ifjú elérje célját.

Mondom: nem szabad általánosítani. Mert van ahol többet olvas-tanul az ifjú, mint amennyit kiszab az iskola, meg az ifjúsági szervezet, de akad olyan osztály is, ahol hallgat a diák az olvasástól eltűnt szóra — és a kötelező iskolai olvasmányt sem olvassa el. De — egyik öreg hibából a másikba esve még csak be sem vállalja őszintén, a mi nyílt, becsületes, egyenes módszerünket követve azt, hogy nem tett eleget kötelezettségének, de félredobva az önkritika kipróbált, célravezető fegyverét, — sunyimód hamis bizonyítékokat keres hazugságainak alátámasztására; olvasta bizony a könyvet és ime benyújtja »bizonyító« tartalmi kivonatot is.

Most kettős nevelésben részesül, itt-ott még a magyar diák. A nyílt, egyenes, önkritikára nevelő bátor szellemű módszeren kívül itt-ott még arra tanítják, hogy legyen hanyag és hazug, sunyi és reakciós. De akad még papi hitoktató, aki letiltja a kötelező iskolai olvasmányok elolvasását az osztály falain belül — mert ezek a könyvek indexen vannak. De hogy a kecske is jól lakjon! a csunya fődosztó kecske! meg a káposzta! ezerholdasok árnyékában

tisztuló erkölcsi lelkiismeret káposztája! is megmaradjon — hozzáteszi, az eltöltő és letöltő szóhoz: no azért elkérheted osztálytársad tartalmi kivonatát, le-másolhatod, hogy felkészülten mehess órára. Bűn persze ez is, nagy bűn, majd óra után gyere el, gyónj meg, feloldalak. Így az egyszeri hitoktató, hogy meg-övjä védené »erkölcsi tisztaságát«.

Itt-ott akad persze párja is. Egyes városokban sok a vidéki magyar diák az internátusokban. Egész szobasorokat, folyosókat, emeleteket foglalnak le: ahogy számarányuknak meg is felel ez. Viszont akad város, ahol a vidéki diák magánházakban tanyázik, ha rosszabb feltételeket szab is elé a magántanya tulajdonosa.

Persze itt is felsőbb utasításra osolekszik. Ezuttal a szülő, nem a diák. Egy apa érdekfodott hamárjánál fia előmenetele felől. A tanár megkérdezte: »Miért nem adja internátusba a fiát, sokkal előnyösebbek ott a feltételek és a tanulása is, — szinte biztosított ott a tanulmányi eredmény. »Hát szabad? Adhatja magyar apa internátusba a fiát. Nekem a pap azt mondta, hogy »magyar nem adhatja be«. Egység és testvériség a jelszavunk és az igaz vallás is azt hirdeti. Az igaz vallás nem ismer különbséget ember és ember között; az egy aklot hirdeti, a testvériséget, a szeretetet, nem a széthúzást. Pap még akad persze, aki nem törődik vallása követelményével, de széthúzást, viszályt támaszt és főleg támasztana — nem a vallás, de az ezerholdak megmentésének érdekében. Még ha ellenkezésbe is kerül ezzel az ország törvényeivel, alkotmányával. A magyar nincstelen izgatja ezzel a szerb ellen, attól tanítja félni, óvakodni — hogy közben vissza szerezhesse tőle a nekijuttatott földcséket. Ezer esztendeje vágyta a zsellér a földet — most az új, népi jugoszláv-magyar hazában megvalósult a vágya. De akad itt-ott papja, aki a jugoszláv haza ellen uszítaná, hogy elveszítse a vánt-vágyott földet, hogy újból ezerholdakká álljanak össze a kis zselléri holdacsók — a földesúr birtokában. Az alkotmány különválasztja az iskolát az egyháztól. Egyes papok ezt nem veszik tudomásul. Beavatkoznak az iskola működésébe, tiltják azt, amit az iskola előír — elő írják azt, amit tilt az iskola. Letiltják a kötelező olvasmányt, eltiltják a vallás vonalának megfelelő egységet és testvériséget és itt-ott kumadarasi hangulatot igyekeznek teremteni.

Terjed a vérvádmese és minden józan ember, minden becsületes ember tudja, kinek érdeke a rettenetes rágalmak terjesztése. Tanítója válogatja. Kélcenyvnyolc tudja honnan fúj a szél, tudja mi a kötelessége és tudja a módját is, hogy harcoljon a fasizmus kései kllongései ellen, hogyan övja tőlük a zsenge gyermeki jelkeket. De akad olyan is, aki úgy véli legjobban teljesíteni kötelezettségét, mint az »egyszeri« tanítónő. Azt híresztelte valaki, hogy eltűnt talán a Jóska, akit megszólított valami gyanúskülséjű férfi az utcán, a gyerek hajlott a szép szóra és vele tartott, a »gyanúskülséjű férfivel«. »Lássátok« — mondta az egyszeri tanítónő a gyerekhadnak, — »látjátok: ebből az a tanulság, hogy ne menjetek azzal, aki ismeretlenül megszólít az utcán...« Így próbál behatolni a fasizmus az iskola tanterembe, hogy egymás ellen uszítsa azt, aki egytűvé tartozik, a harmadik, a közös ellenség jóvoltára. Mert hiszi, hogy Kielce, vagy Kunmadas, vagy Észak-Bácska mindegy, nálunk is hat a — »vaku!j magyar«, meg »veszts össze« és »uralkodj« ösrégi habsburgi fasizta felmelegítési jelszava.

Mert a java kívácsi az ifjúmunkásnöket a sportpályára, hogy ott kosárcázzon, teniszezen velük, hogy rátanítsa kis hátgörbűs, mindenünket-megteremtő munkaslányokat a gerincegyenesítő labdajátékokra. — mondani az egyik, a java ezt teszi, a másik meg lepofozná azért az egyiket, meg a munkaslányokat is a pályáról. Persze itt sincs nyílt, önkritika, gerinces kiállítás. A munkás-értelmiségi egységgel kendözi magát a »másik«, az egy a száz közül azzal védekezik, csak azért ígerte a pofont a »barátnőnek« mert, miért nem

hívta fel őt is az együttműködésre! Akad azután másik »másik« is. Olyan másik, aki nem veszi tudomásul, hogy az alkotmány külön választja az egyházat és iskolát és az egyházi, úrnapi körmenetben élére áll kis tanítványainak, úgy vezeti őket a nyári naptűző körmeneten, Persze, mióta Dráza sem állt ki, — csak másra tolt a bűnét, felelősségét — a kis tanítónő sem teszi azt. Ó, külön ment ő, mint magánszemély a körmenetre és ehhez ugy-e feltétlen joga volt és külön, mint magánszemélyek vettek részt a körmenetben a kislányok is — és ehhez is, ugye, mindegyiknek külön-külön meg volt a joga. A véletlenek sorozata, különös összetalálkozása tette, hogy pl. a kislányok mind egy csoportban haladtak — osztályba verődve a menetben, meg hogy ő jónagya is ott haladt közöttük. Külön kezdte, hiszen, a körmenetelést csak később vette észre, ugyebár, hogy egyik kislánynak kibomlott a haja és ugyebár, csak természetes, hogy mint jó osztálytanítónő azonnal odasietett, hogy kijavítsa a hibát és csak kötelességtudásáról, meg jószívűségről tanúskodik az, hogy azután már közöttük is maradt, és ott lépegetett. De arra gondolt, mint jó előrelátó osztályanya, hogy a rettentő napsütésben napszúrást kaphat valamelyik növendéke és erre az esetre igazán ott kellett legyen kéznél a közeiben.

Ne értsük félre egymást. A vallás és az egyház működése biztosítva van hazánkban. A tanítónőnek csakugyan joga volt résztvenni a körmenetben mint magánszemélynek! és joguk volt résztvenni a körmenetben a kislányoknak is külön-külön. Csak éppen összetalálkozásukat tiltotta el a törvény — a gyerekek toborzását, odavezetését, *vezetését a menetben*, mert az alkotmány biztosítja a lelkiismeretszabadságot és *elválasztja az iskolát az egyháztól*. Márpedig a lelkiismereti szabadság ez esetben annyit tesz, hogy elmehetek a körmenetre, ha jónak tartom, vagy nem megyek el, ha úgy látom helyesnek — de senkinek sincs joga hozzá, hogy akár mely irányban, vagy mely irányban *felelőtlenül vagy erőszak* érvekkel befolyásoljon. Különösen pedig akkor, ha az elválasztott iskola és egyház kapcsolatáról van szó.

GALAMB JÁNOS:

ELŐRE

Badarság a mostani időben
ködös, szürke multba merülni el.
Nehéz rohanni sárban, esőben
egykori, elbágyadt emlékekkel.

Hiába indul bárki előre
megvénhedt utakon, amerre járt:
félúton megáll búsán, letörve
és csendesen áhítja a halált.

Oly úton járjon, kiben van erő,
melyen eddig még senki sem lépett,
melyen vad fűvisek erdeje nő
és lehulló vér festi a léptet...

Bátorság kell és kemény akarat
s ime leküzdve minden akadály:
az úton tüzes ifjak haladnak
s előttük az öröm madara száll.

A SZINJÁTSZÁSUNK ÚJ ÚTJA

Irta: Pajzs Pál

A Vajdasági Magyar Népszínház az 1946/47. évadban új és nagy feladatok megvalósítása előtt áll.

Míg a múlt évad a szervezés és a próbálkozások nehéz ideje volt, ebben az évben ki kell bontakozniuk azoknak a lehetőségeknek, amelyek egy jugoszláviai magyar népszínház előtt megnyílnak.

Szeretnénk a jugoszláviai magyar közönséget megismertetni a Színház jövő évi terveit és műsorát érintő kérdésekkel. Azért tartjuk ezt fontosnak, mert színházunk népi színház kíván lenni a szó szoros értelmében, ami azt jelenti, hogy tervszerű és szoros kapcsolatot kíván fenntartani a néppel. Világos tehát, hogy a közönségnek ismernie kell a színház problémáit; másrészt azonban a színháznak is tisztában kell lennie a nép problémáival.

Sokan hibásan fogják fel egy új színház feladatait. Ezt onnan tudjuk, hogy időnként különböző helyekről és személyektől leveleket kapunk, amelyekben kritikai szempontból éles bírálat alá vetik a színház műsorát és célkitűzéseit. Természetesen kritikára szüksége van minden mai intézménynek és személynek. Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden kritika helyes.

A helytelen kritika abból a felfogásból indul ki, hogy a színház szórakozóhely. Még a régi színház a polgári kizsákmányolás színházára sem lehetett rámondani, hogy az csupán szórakozóhely céljait szolgálta. Sőt, az a régi színház egy igen ügyesen álcázott propagandaeszköz volt. Ha a polgári társadalom színházában a közönség szórakozott, úgy ez annak az eredménye volt, hogy a polgári társadalomnak régi, tradicionális és kipróbált színházi irodalma volt, amelyet ezután céljai szolgálatába állítván, elérte azt, hogy ezen kipróbált és határos irodalom révén csempéssze be a közönség öntudatába a polgári társadalom politika és főleg gazdasági elgondolásait. Így például a francia színházi irodalom, amelynek megvoltak a kipróbált eszközei, amelyek mindig hatottak. Így a magyar színházi irodalom, amely mellesleg megjegyezve, eszközeiben és szélességében vetélkedett a franciával, teljes egészében arra volt beállítva, hogy a meglévő, éles társadalmi ellentéteket elhomályosítva, az egymással szembenálló osztályokat — legalább a színpadon — kibékítse, a nyomorgó és kilátástalan ekzisztenciájú tömegek elé olyan képet varázsoljon az életről amely valóságban valótlan. Így altatta el a múltban a színház a tömegek ébredező öntudatát, elégedetlenségét, hogy másnap a munkába induló dolgozókat ujjuktal erővel kizsákmányolhassa. Mert hiszen minden munkásból lehet vezérigazgató úr és minden kis gépirókisasszonyból bankvezér felesége!...

És ez, a háborúelőtti magyar színiirodalom hazugsága és dekandenciája, ez a tény, két hatalmas nehézséget gördít az új magyar színház elé. Először is a műsor kérdése.

Nagyon kicsiny azoknak a magyar íróknak a száma, kik a Horthy-rendszer alatt tisztán láttak és írtak. Mondhatnánk úgy is, hogy kb. 90%, vagy talán még több is, nemlétező megalkuvásról írt a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak között. Tudatos elferdítése az életnek és a tényeknek, pld. »Mese az írógépről«, vagy rosszakaratú meghamisítása a műveknek, pld. Katajev: »A kör négyesgésítése«. Jellemzik a magyar színművészet és dramaturgia legnagyobb részét.

Pedig az új színpad más feladat elé állítja úgy a művészi személyzetet, mint a közönséget is.

Az életet reális megvilágításban mutatja be. Tartózkodik minden hamis pátoztól, gesztustól, Vagy tanít, vagy jellemez — és mindezt a művészetnek ab-

ban a keretében, amely örök és nem változik a divattal; amely nem függ rendezői fogásoktól, trükköktől és egyéni szeszélyektől.

Igy az új magyar színház és főleg a Vajdasági Magyar Népszínház, amelynek egészen speciális küldetése van, műsor szempontjából igen nagy nehézségekkel küzdött és küzd még ma is.

Igen szoros kapcsolatban van ezzel a közönség kérdése.

Minden magyar színház közönsége rendszeres és tudatos színházi nevelés alatt állott. Ismételjük a régi színház tudatos nevelés és a szórakoztatás csak eszköze volt ennek a nevelésnek — jobban mondva — félnevelésnek. Bizonyítja ezt az a tény is, hogy a közönség egy bizonyos része még mindig valótlanságot kíván a színpadon látni. Még mindig a hazug operettvilág, az igaztalan látszatélet, a fényes arisztokratalétkör izgatja képzeletét és ennek a nemlétező világnak altatóját szeretné mostan is színpadon látni, ahelyett, hogy az igazi és örök színpadi művészetet kívánná, amely az ókori klasszikusoktól, Shakespeareen, Moliereen, és többiek örökbecsű művein keresztül, napjainkban a realizmusban nyilvánul meg. A közönség egy bizonyos része még mindig fázik a valóságtól és még mindig nem ébredt rá arra, hogy tulajdonképpen saját magát csalja meg akkor, amikor nem akarja észrevenni, hogy úgy a régi világ, mint a régi színpad felett eljárt az idő.

E két alapvető tévedés és nehézség ellen kell tehát a Vajdasági Magyar Népszínháznak megküzdenie a jövő évadban elsősorban.

Természetesen az új színház is, miként a régi, szórakoztatva akar nevelni. A különbség csak abban van, hogy a régi színház ezt a célját a saját és jól felfogott érdekében nem merte bevallani, míg az új színház nyíltan hirdeti ezt a célt, mert tudja, hogy a nevelés alatt nem a tömegek öntudatának elaltatását érti, hanem éppen ellenkezőleg, a tömegek öntudatosítását, minél nagyobb kulturális értékek segítségével. És ezt kell megértenie a magyar színházlátogató munkásnak, parasztnak és polgárnak.

A műsornehézség tehát ebből áll:

Jót és szépet adni. Mert a jó mindig hasznos és a szép mindig szórakoztató! Viszont fordítva használta ezt a régi színház, amikor is kiderült, hogy a hasznos nem mindig jó és a szórakoztató nem mindig szép. Ezek és még hasonló szempontok vezették a Vajdasági Magyar Népszínház vezetőségét a jövő évad műsorának összeállításánál.

Összefoglalva a következő irányelvek érvényesültek:

1. Továbbfejleszteni és terjeszteni a haladó és értékes klasszikus magyar nyelvű színirodalmat;
2. Megteremteni a jugoszláviai magyar színirodalom alapját és ennek irányát megszabni elősegíteni;
3. Ismertetni Jugoszlávia többi népeinek színirodalmát. Mert csak az tudja a magáét is szeretni aki a másét ismeri és tiszteli;
4. Megismertetni a magyarsággal a világirodalom haladó színpadi termékeit. Elsősorban a Szovietszínpadot.
5. A klasszikusokat megismertetni és megszerettetni a közönséggel.

Hisszük, hogy ezek a szempontok kielégítik a művelődni vágyó magyar tömegeket és feltétlenül számítunk is arra, hogy ezen elvek megvalósítása után, a színházlátogató magyarság kulturális színvonalára kielégítő emelkedést fog felmutatni.

Végleges rögzítése a műsornak technikailag lehetetlen. Ez a kérdés ugyanis sok mindentől függ. Például a művészi személyzet kulturális színvonalának hullámzásaitól, a színpadi technika lehetőségeitől úgy Szubotícán, mint vidéken. Ez a tényező ugyanis napról-napra és helyről helyre változó.

Függ ez a kérdés továbbá a pénzügyi helyzettől és még sok más, kisebb-nagyobb tényezőtől.

Ezért tehát a Magyar Népszínház nem kötötte magát egy előre rögzített műsorhoz, hanem tervbe vett 30—40 művet, amelyből azután esetről-esetre, de legalább három hónapra előre megállapítja az előadandó műveket és azok sorrendjét.

Ez is azonban még nagy merészség, amikor tekintetbe kell vennünk társulatunk művészi homogéntásának hiányát és anyagi eszközeinek fogyatékoságát.

Az első három hónapra a műsor tartalmilag és változatosság szempontjából kielégítő.

A műsor tervezet darabjai: Török Sándor, »Április« című társadalmi szatirája, Gábor Andor, a kitünő humorista »Dollárpapa« című komédiája, Pajzs Pál, »Szivárvány« című zenés népi revüje, valamint egy még nem rögzített népszínmű, Nušić »Képviselő« című komédiája és Krleža Miroslav »G'embay urak« című drámája fogják képviselni a jugoszláviai szerb és horvát irodalmat. Különösen az utolsóra fektet a színház nagy súlyt. Ezt a drámát úgyszólván próbakönek szánta a Magyar Népszínház úgy a művészek mint a közönség számára. Mint egy, közép Európában úgyszólván egyedülálló drámai mű, irányadója lesz a Színház további fejlődésének, úgy a színészi teljesítmény, mint a közönség megértése szempontjából!

Ben Johnson ragyogó szatirája, amelynek »A pénz komédiája« a címe, és amely Stefan Zweig átdolgozásában kerül színpadra, képviseli az angolszász színirodalmat az első három hónapban. Bátran állíthatjuk, hogy a darab vetelkedik Shakespeare »Velencei kalmárjával«. Nyers nyelvezete és közvetlensége pedig a realitást varázsolja Velence középkori légkörébe. A darab dramaturgiai szempontból kielégíti a lekényesebb igényeket is.

A szovjet színirodalom új anyagát még nem véglegesítettük. Megemlíthetjük azonban Kornejcsuk »Mister Perkins küldetése a bolsevikok országában« című komédiát, Szolovjev-Vitkovics »A csendháborító« című mesejátékát és Katajev »Hajrá« című lendületes zínművét. Hogy ezek közül melyiket fogja a színház műsorra tűzni az tisztán politikai kérdéseken mulik.

Ez lenne az első három hónap műsorgetervezte. Ha ehhez hozzáfűzzük azt a tarka estét, amelyet a hú. or mestereinek szántunk, akkor már kibontakozik előttünk a dramaturgiai elgondolásnak az útja, amelyen Színház ebben az évadban elindult.

Klasszikusok és haladó modernek; drámák és mesejátékok, szatirák és életképek hosszú sora szerepel azonban még a műsorgetervezen. Megvagyunk győződve, hogy dramaturgiai szempontból majdnem minden kulturális igényt kielégítő műsorral indul a Színház az új évad elé.

A második negyedév műsora már a teljes kibontakozás képét mutatja. Petőfi »János vitéze«, G. B. Shaw »Pygmalion«-ja, Shakespeare »Vízkeresztje«, a »Csodaticskor« című mesejáték, Molnár Ferenc »Liliom«-ja, egy klasszikus operett, valamint egy két újdonság, úgy a Szovjetirodalom mint a vajdasági magyar írók részéről teljessé teszik azt a képet, amellyel a Vajdasági Magyar Népszínház kultúrküldetését lesz hivatva teljesíteni.

Ezeknek a terveknek a megvalósítása azonban nem csak a Magyar Népszínházról és az intézményt a legmesszebbmenőleg támogató néphatóságoktól függ, hanem főleg a magyar testi és szellemi munkásságtól, a falvak magyarságától és általában a magyar színházlátogató közönségtől.

A kultúra a népé. A Magyar Népszínház a legigazibb bizonyítéka ennek a törvénynek és a Színház vezetősége bízik benne, hogy a jugoszláviai magyarság értékelni fogja ezt az intézményt, amely kifejezője lesz, egyrészt a magyarság haladó szellemének, másrészt a jugoszláviai népi demokráciának.

ARS POETICA

Urak: költőcskék és írók
s kritikusok is egyaránt,
sokat nyelveltek mifelénk.
Bevallom, hogy ez néha bánt;
hisz annyi hülye, tökéjű
büszkélkedik, hogy szinte sok,
Igaz, mi csak prolik vagyunk
és ti vagytok az okosok.
Irtok verset ötért, tízért
rendelésre, hisz áru lett
a »szent« költészet nálatok
s aki szajha, azt tisztelet
övez manapság köztetek.
(A nyelvetek még nem kopott?
Nem is hiszem, hogy ép legyen,
hisz annyi talpat nyaltatok!)
Ha ez csupán saját magán-
ügyetek volna, szót sem ér,
de ti pimasz kufárkodón
nyelveltek, hogy »az istenért
ne merjen írni friss ízű
igaz nótákat senki itt!«
S ha valaki mégis új dalba kezd,
ráförmedtek: »Az istenit,
nem költészet az, ha a szó
életet, tartalmat jelent,
az igazi vers kong, üres,
a költő csak ilyet teremt,
csak a felkéről énekel
elkeptatott vén közhelyet.«
Lábatok térdelésre kész
s hajbókolásra fejetek
akárkinek, mert szolgaság
legszentebb eszményképetek.
Igazatok van, én seha
nyomotokba nem léphetek.
Nem szoktam meg a térdelést,
hízkelkedést, hajbókolást;
az igazunkat hirdetem
és nem éneklek semmi mást.
Várcsi cipőm nem teszem
trágyába, hogy mint álparaszt
feszítsek, habár ez divat.
Igy hát csupán rabság fakadt
az utamon, mert aki ma
nem oty rongy, mint a többiek,
— mint régen az ács fiát —
ujongva megfeszítitek.

Írástudók — mily szent e szó —;
de bátor hittel vagytok-e,
a szomjazónak enyhülést,
írást és tudást adtok-e?
Igazságot lebbenttek-e
az elsötétült földre le,
úgy léptek-e a nép elé,
ahogy régóta Petőfi szórta szét
maró és szerető szavát,
mikor a költő társra lett
és megtalálta önmagát?
Nem, nem — ti másmilyen zsenét
verkliztek; cífrát, finomat,
s hogy kitekert bizarr szavak
ömljenek, fő a kobak;
kitördelitek fogatok
— úgy szép a vers, ha nem harap! —
s szolgákhoz illően ütitek
aki lélekből még szabad.
Az ember néktek lomha báb,
dróton rángatott figura,
saját agyából nem beszél
s a ti uratok az ura.
Lélektelen, durva paraszt
és proletár — rabnak való;
ők: a tűrő, nagy óceán,
ti pedig rajta a hajó.
Ők: a nagy ostoba tömeg,
mely a magashoz föl nem ér...
Mit is törődtek vele, hisz
jobb élet és nagyobb kenyér
után sóhajtoz napra-nap,
anyagias minden szava,
ők: az önző, rongy csöcselék,
ti pedig: a szellem maga!

S ha néha egy bátor dalos
fél-fölköltja, ami jaj,
ha nem hazug, lopott mese
a nem hizelgés amit szavai,
nyomban: »Nem költő!... ki vele,
vezércikket ír!... agitál!...
Gyáva, önző tollforgatók
megrúgják azt, aki kiáll
magáért és többiért
— ütitek s megfeszítitek,
Mert néktek nincs, megértem
nem tudok önzetlen hitet.
De közéték fogadjátok
azt, aki gyáva, renegát,
aki régi társaira

dobja csúfolkodó szavát,
 aki aljas hangoskodón
 felejteti, hogy multja van...
 (Helyettetek is, néhai
 társaim, szégyellem magam!)

De így jó! Lesz másképen is,
 szajhálkodó »írástudók«
 s — ha megmarad — emléketek
 leköpi majd a sok utód,
 akik már élnek s szennytelen!
 Daluk ma még haik, darabos,
 de izmosodnak és erős

lábuk egyszer rátok tapos,
 Én csak nem döglöm meg s tovább
 is a gazokat átkozom
 s mivel a mennyben nem hiszek,
 ezután sem imádkozom,
 Dalogatok — amíg lehet.
 Nyelvejetelek »írástudók«,
 tovább járom nehéz utam,
 amit szívem s a sors kirótt.
 Bármit ugattok ezután,
 csak megmarad az a vigasz,
 hogyha ti vagytok a költők,
 úgy én tényleg nem vagyok az...

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

HALÁL A HEGYEK KÖZÖTT

Részlet a („Napló“-ból)

Irta: Dedijer Vladimir

Péntek, 1943 május 28.

Este nyolc órára kaptuk az indulási parancsot. Márkónál) voltam a parancsot átvenni, amikor a tábori telefon megszóllalt. Márkó átadta nekem a hallgatót. Megismertem Olga halk hangját és nagyon megörültem. Este érkezik Zsablyákra az egészségügyi anyagot átvenni. Karácsony óta nem láttuk egymást. Ő állandóan az arcvonalban van orvosi csoportjával, én pedig leghátul. Márkó megengedte, hogy itt Zsablyákon várjam be Olgát és azután induljak a Szusicsko Jezero-ra, ahol a vezérkar egy napig tartózkodik.

Szombat, május 29.

A STUOCON ÁT — Egy vastag fenyőfának támaszkodva álltam, teljes sötétségben, a Crno Jezero-tól a Pitomináig vezető ösvényen és Olgára vártam. Hadoszlopom már régen elment, már a lovak patkóinak tompa koppanásai sem hallatszottak, amint a kövekhez ütődnek. Várakozás közben azokra a régmúlt napokra gondoltam, amra az időre, öt évvel ezelőtt, amikor itt tartózkodtam Olgával Zsablyákon, amikor éppen ezen az ösvényen mentem visszafelé a sötétségben a tótól Zsablyákig. Körülöttem teljes homály van, de állandóan a szemeim előtt lebeg a Crno Jezero képe. A Megyed natalmas tömbjével, mely meredeken emelkedik közvetlenül a víz felett, teljesen besorítva óriási, sötétzöld fenyőfákkal. Próbáltam a sötétségben megkeresni azt a kettéhasadt fenyőfát, melyet a villám ledöntött. Az ösvény szélén állott. Kérge levált és rohadni kezdett és éjszakánként elrothadt részei úgy világítottak, mint valamely fenevad szemei. Nem találtam, valószínűleg az idő vasfoga elporlasztotta. Olyan élénken gondoltam ezekre az apróságokra, hogy egyszerre elkezdtem hívni Olgát, úgy ahogy ezekben az 1938-as júliusi napokban szövegattam, hazatérőben a tótól. Az erdő mélyéről, Zsablyák felől, ő válaszolt nekem. Így találkoztunk először öt teljes hónap után. Olga Gojkóval) jött, üdvözöltük egymást és együtt indultunk Zsablyákra. Ez a kis helység, melynek egykor 20—30 háza volt, most bombakráterekkel van tele. Beszélgettünk Gojkóval és Olga ápolónőivel

és még hajnal előtt elindultunk a Stuocon át Szusicsko Jezero felé. Ugyan-ezen az úton mentünk Olga meg én Szusicsára, Nedaljno-ra, Rudine-be, Sztepan Polje-ra és Focsára öt évvel ezelőtt, amikor a Durmitoron voltunk. Olga nevetett azon, hogy most ugyanazon az úton járunk, de ezuttal fegyverrel, nagy, véres háború közepette. Nézegettem Olga revolverét, melyet Pekótól¹⁾ kapott a jablancai csata után, néztem a kis kragujeváci bombát, mely övéről lógott. Nagy változás történt utolsó stuoci átkelésünk óta, még nagyobb változás történt Olgával az utolsó öt hónap alatt. Soha még úgy nem ötlött a szemembe az az igazság, hogy hadseregünk kiváló iskola, mint most, amikor Olgát néztem. Nyugodtan mesélt az orvosi különítményről, az egyes elvtársnőkről, a sebesültekről, a drínai és kalinovíki harcokról. Néztem őt és azon gondolkodtam, hogy ebben a háborúban, milyen gyorsan tanulnak az emberek, milyen gyorsan haladnak. A háború előtt évek kellettek ahhoz, hogy az ember elszakítsa magát a megszokottól, hogy bátran új úton induljon meg. Most a háborúban ez gyors folyamat — néhány hét, 1—2 hónap alatt következik be a változás — gyökeres változás. Amikor Szusicsába értünk, Olgát és társnőjét a tó mellett hagytam, én pedig elmentem a táborunkig. A legtöbben már mélyen aludtak. Vlatkó azt mondta, hogy az út a Stuocon át éjjel és esőben hihetetlenül fárasztó volt. Különösen az angolok szenvedtek. Ők Egyiptomban különleges tanfolyamokra jártak, ahol a kitaratást gyakorolták, de ezek a mi hegyeink már az első éjszaka tönkretették őket. Zorán félretette az ebédemet, egy darab kenyeret és egy szelet húst. Elmentem a Tóig és megosztottam az ételt Olgával és társnőjével. Itt a közelben ettünk öt évvel ezelőtt is, emlékeztettem Olgát.

Ezután elbúcsúztunk. Olgának utól kellett érní csoportját. Visszatértem táborunkba, ahol Zorán egy fekhelyet őrzött meg számomra a sátor alatt.

Szerda, június 9.

MILINKLAD ALATT — Alighogy lehunytam a szemem, bombák kezdtek robbanni. Velünk szemközt, ötven méternyire, egy felderítő gép bombákat dobált élő célpontokra, a Negyedik dandár zászlóaljára. A szilánkok letördeltek az ágakat felettünk, de a ormogoraiak oszlopa nem szakadt meg, csak meggyorsították lépteiket. Senki sem sebesült meg. Később megérkeztek a Stukák — kilenc darab. Bombázzák Milinkladot és a Hrcsavka völgyét. Tíz órakor megjöttek a »Dornie« bombázók is. Kellemetlenek a bombázások az erdőben, mindenfelé robbannak a bombák és srapszelek szóródnak minden oldalról. Egy nedves árokban fekszünk, patak nedvezi lábunkat, nézzük az órát, hogy mikor lesz már vége ennek a borzalmas napnak. A bombák eltalálták és megsemmisítették a patikánkat. Valamivel 12 óra után futár jött szaladva, és egy levelet hozott Jankónak.

»Az Öreg²⁾ megsebesült, az angol elesett. A németek közelednek. Küldjétek a Kisérő zászlóaljat.«

A Kisérő zászlóalj elindult Milinklade felé; Bombázók újabb hulláma érkezett. Egyszer csak hallom, amint valaki hív a távolból:

— Vlado elvtárs, Dedijer...

Egész szétborzolva, kivörösödve, kifulladásra szaladt felém Ruska, Olga egészségügyi osztagának ápolónője.

— Vlado elvtárs, Olga hívhatja, súlyosan megsebesült.

Janko³⁾ megengedte, hogy elmenjek. Ruska közben összeszedte magát.

— A bomba az egészségügyi osztag közepére esett. Olga vállát elvitte a bomba. Csodálatos a mi doktornónk. Azt mondta: »Menjeteek, engem hagyjatok itt, nehogy miattam elfogjanak benmeteket a németek...« Csak azt sajnálta, hogy az egész egészségügyi anyag tönkrement.

Gyorsan másztunk felfelé. Tömegesen jöttek a sebesültek. Ruska elmesélte, hogy reggel több mint száz elvtárs esett el és sebesült meg a Negyedik Dandárból a hegy tetején, ahol a légierő meglepte őket egy tisztáson.

A bombázók újból támadtak. A sebesültek tömegesen jöttek le a Milinkladen. A stukák egészen a fák koronájáig ereszkedtek le és dobálták a bombákat. Utánuk kis felderítő gépek jöttek és dobálták bombáikat az élő célpontokra. Egyszerre csak megsüketített bennünket a gépek zaja és Ruska meg én a földre vetettük magunkat. Hét-nyolc bomba esett körülöttünk. A lőpor szaga fojtogatott bennünket. Teljes sötétség volt. Amikor a füst kicsit eloszlott, láttam, hogy mellettünk a Hatodik boszniai dandár egyik harcosa fekszik, egy feketeszemű ifjú. Mindkét lábát elvitte a bomba. Ömlött a vére és mint egy kis patak vitte magával a bükkfaleveleket, melyeket a robbanás lerázott a fáról. Nem tudtunk rajta segíteni. Haldoklott. Intett felém kezével és ezt sutogta:

— Éljen Sztalin!

Folytattam az utat felfelé. Egy hársfa alatt, húsz méternyire felettünk ült Olga. Egész válla kötésben volt. A vér átütött a kötésen. Rámézett mély, fekete szemekkel és mosolyogni próbált:

— Ne félj. Igaz, súlyos a sebem.

Az ápolónők gumicsővel támasztották alá a vállát, de ő levette, így könnyebb volt. Lassan elindult lefelé a hegyen. Két társnője támo-gatta. Egyedül lépdelt a meredeken, mert ló nem tudott volna leereszkedni. Így segítőtünk neki, amíg le nem ért a Hrcsavba völgyébe.

Már esteledett, a bombázók újból jöttek, ledobták a bombákat és azután végre csönd lett. Mindenütt a Hrcsavba mentén tüzek gyúltak ki. Olga mellett ültem és meleg levessel ettettem, amit egységünktől kaptam. Olga Miloseviics jelent meg egy tetanusz injekcióval. A német bomba ma patikánk kellős közepébe talált. Minden gyógyszer megsemmisített, ez az egyetlen injekció maradt meg pusztá véletlenségből. Olga megkapta az injekciót. Ekkor ereszkedett le a hegyen az Öreg, mögötte Márkó. Az Öregnek kötésben volt a keze. Megállt mellettünk és így szólt:

— Hogy vagy Olga, súlyos a sebed?

Ezután elindult Márkóval a Hrcsavkán át.

Olga mesélte nekem, hogy sok jó bajtársunk esett el Milinkladen.

— Vaho is súlyosan megsebesült, dandárunk parancsnoka!

Ideje volt már indulni, Olga kapott egy lovat, de nem tudott átkelni a Hrcsavkán lovon. Megriadhatott volna a ló és ő vízbe eshetett volna. Álltam a paron és azon gondolkodtam, hogyan vihethném át Olgát a vízen. Egyszerre megjelent Mityó Jovánovics, a kísérőzászlóalj parancsnok-helyettese:

— Olgát majd átvisszük együtt!

Igy mentünk át a Hrcsavka tulsó partjára és elindultunk a Debela Ravan-on. Az ösvény nagyon keskeny, alatta szakadék. Néhány helyen kénytelenek voltunk levenni Olgát a lóról. Sűrű sötétségben kellett az utat keresnem. Olga sok helyen egyedül ment, azután újból felszállt a

lóra. Teljes három óra hosszat kapaszkodtunk így a sűrű éjben. Jóval éjfél után egy fensikra értünk és ott találtuk alva dandárunk és kórházunk egy részét. Kiabáltam az éjszakába és kérdezősködtem a Negyedik dandár kórháza után, de a bajtársak a szörnyű fáradtságtól úgy aludtak, mint a fadarabok. Körüljártam a hamvadó tüzeket, teljes erőmből kiabáltam, de senki sem felelt, mindenki összeesett a fáradtságtól és mélyen aludt. Végül az egyik tűz mellől, mely még égett kissé, felemelkedett egy magas férfi és megkérdezte:

— Mit akarsz, elvtárs?

Bora Kovacevics volt. Nem ismertem azonnal rá. Amikor meghalotta, hogy Olgát vezetem, velem jött és segített Olgát a földre fektetni. Olga egy bükkfának támaszkodott, Bora meg én pedig mellette ültünk és halkan beszélgettünk. Bora »Klim Szamginről« beszélt, az 1939-es háború előtti napokról. Egy teljes óra hosszat beszélgettem. Valaki elkezdte költögetni a katonákat és a sebesülteket, tolongás támadt, elkezdtek rakodni a lovakat és az oszlop továbbindult. Bóra a búcsúzásnál ezt mondta:

— Szívesen fordítanám háború után ismét »Klim Szamgint«.

Csütörtök, június 10.

LJUBIN GROB ALATT. — Hajnalban Katunistye hegyre kezdtünk kapaszkodni, melyről azt hittem, hogy sosem érünk a végére. A nap már magasán állt, amikor a fensikra értünk. Mögöttünk hosszú oszlop jött. Olga fáradt volt, de alighogy levettük a lóról és egy bükkfa alá helyeztük, amikor parancs érkezett, hogy sürgősen folytassuk az utat. Mentünk még egy-két kilométert és itt azt mondták, hogy álljunk meg egy meredek árokban, melyen patak folyt keresztül. Körülöttünk, mindkét oldalon, folyt a harc. A múlt éjszaka folyamán a németek nagy erősítést kaptak és most teljes erőből támadták Kosutát és Ljubin Grobot, két fontos állást, melyek védik a mi áttörési vonalunkat. Néhány selyő átrepült felettünk. Olga egy fa alatt feküdt és kért, hogy feküdjek mellé. Lent, a pataknál, alattunk, néhány bajtárs tüzeket kezdett gyújtogatni. Hosszú, vékony füst szállt magasan a fák fölé. Az emberek éhesek voltak és nyers húst dobáltak a tűzbe. Nem használt semmi, sem kiabálás, sem fenyegetés, tovább is gyújtották a tüzeket. Tízennyolc órakeresztül a repülőgépek és bombák bomba után dobáltak le az árok közepére, ahol mi tartózkodtunk. A tüzek mellől a bajtársak szétszaladtak, ki merre látott. A füst, elkeveredve a puskapor erős szagával, betöltötte az egész erdőt. A bombák hullottak körülöttünk, a gránátok tördösték az ágakat. Elővettem táskámat és naplóm-mal védtem Olga fejét a szilánkoktól. Hatalmas kövek repültek felettünk. Ahogy a bombák oldalra leestek, a kövek felröpültek és legurultak a meredek árokba. Teljes háromnegyed óra hosszat tartott a bombázás, amikor pedig az utolsó repülőgép is eltűnt, amikor minden elcsendesedett — hallottuk a sebesültek jajkiáltásait körülöttünk. Három bajtársunk halt meg a szomszéd bükkfa alatt. Egyiknek a fejét zúzta szét egy, a hegyről legördült nagy kő.

A bombázás egész tartalma alatt Olga fogta a kezemet, amikor befejeződött, így szólt:

— Minden jó lesz.

Dél körül mindig hangosabb lesz a lövöldözés körülöttünk. A majevicai dandár néhány harcosa járka a sebesültek között, és mesélték, hogy a németek mindjobban közelednek. Az ápolónók segítségével újból feltettük Olgát a lóra, és visszahúzódtunk néhány száz méterre, az árok

végébe. Itt találkoztam Mirkó Filipoviccsal, a majevicai dandár komeszáriával, aki azt mondta, hogy heves harcok folynak Ljubin Grob és Kosuta környékén. A németek el akarják foglalni ezt a két fontos magaslatot, hogy teljesen elvágják előttünk az utat. Kosuta és Ljubin Grob között nincs több $2\frac{1}{2}$ kilométernél.

Sötétedés beállta előtt újból megjelent a légiérő. A »Stukák« valószínűleg szántották a földet. Utánuk következtek a »Dornie« gépek. Talán nem is akadt egy talpalatnyi föld sem Kosuta és Ljubin Grob között, amelyet nem szántottak föl a gránátok. Egész fatörzsek repültek fel a magasba, többől kiszakítva. Amikor már az összes bombákat ledobták, elkezdődött az szörnyű gépfegyverezés, amikor az ember valószínűleg számol minden golyót a vég nélküli gépfegyverzáporban. Végül az utolsó golyójukat is kilőtték. A németek egész alacsonyra emelkedtek, kidugták fejüket a gépből és hitleri köszöntéssel kinyújtották karjukat.

Eliött az éj és indulhattunk. Az útkereszteződésnél találkoztam az Öreggel. Karja be volt kötözve. Kérdezősködött Olga után. Ma is nagy veszélynek volt kitéve az Öreg. A bombák hullottak körülötte. Elmondta, hogy a Hetedik dandárnak sikerült átdobni magát a Szutjeszkán és hogy Názor és Ribár a közelben vannak. Az Öreg parancsokat osztogatott az éjjeli hadmozdulatokra, különböző parancsokat írt alá, azután újból a tegnapi bombázásról kezdett beszélni:

— Gyuró Vujovics és Stuart százados együtt álltak, amikor halálos fejfövés érte őket. — Az átkozott repülőgépek pedig jöttek megvadultva, egyik a másik után, sorjában. Minden darabka földet beszóztak bombákkal Milinkladen...

Péntek, június 11.

MRC SIN KOLIBA KÖRÜL. — Egész éjjel, szakadatlanul meneteltünk a sűrű sötétségben. Kora hajnalban az Öreg parancsot adott a megállásra, a Mrcsin Koliba közelében lévő patakknál. Olga közvetlenül mögöttünk ment a Negvedik dandár kórházával. Kora reggel láttuk egymást. Néhány helyen, éjjel, lova elesett és ezért az út egy részét gyalog tette meg. Amíg beszélgettünk, Vrta lépett hozzánk és félrehívott.

— Tessék egy darab borjúhús. Ezt tegnap reggel óta őrzöm Olga számára...

Olga folytatta az utat a Negyedik dandárral. Nem kötözték át, mióta megsebesült. Mi a patak aljánál maradtunk. Az Öreg dél felé felkelt és elindult a Második dandár vezetőivel, nekünk pedig parancsot adott, hogy maradjunk ott. Reggel vágta le az utolsó ökröt, és egy óraker kellett mindannyiunknak egy darab főtt húst kapnunk. Hosszú sorban álltunk az üst előtt, néztem bajtársaim kimerült arcát, amikor egyszerűen csak a németek újból megkezdték a tüzelést. Fent voltak a meredeken, alig néhány száz méternyire tőlünk. Márkó elvtárs parancsot adott, hogy húzódjunk vissza a jobboldalra. Fűtültek a golyók...

Tovább mentünk és találkoztunk a Negyedik dandár kórházával. A nyílt terepen több egység keveredett össze. Szerencsére nincs repülőgép a láthatáron. Az Első dandár vont a magára a figyelmüket. Találkoztam Olgával és dr. Pavleticcsel. Azt mondta, hogy meg van elégedve Olga sebével. Ma átkötözték...

Szombat, június 19.

Amikor kimentem — találkoztam Olgával. Lovon ült, ázottan, hallgatagon. Nagyon megváltozott az arckifejezése.

— Sürgősen amputálni kell a kart — szolt dr. Pavletics. Ugyanabban a szobában, melyből rövid idővel ezelőtt Názor jött ki Pekóval, kezdtük meg a készülődéseket a műtéthez. Az ápolónő söpörte a szobát. Én kint voltam és egy hordágyat készítettem, mert a műtét után Olga nem mehet többé lovon. Ebben a sötét, piszkos szobában folyt le a szörnyű műtét. Olga egy szót sem szolt. Amikor bementem, megkért, hogy feküdjek mellé:

— Nem lehetek többé sebész, de majd gyerekorvos leszek.

Doktor Pavletics a másik sarokban felvonta vállát.

— Jó lesz!

De láttam, hogy nem mondja az igazat. Olga így szolt hozzá:

— Valahogy túlságosan siettél. Csak legalább ezt az éjszakát fedél alatt tölthetném, már tíz napja alszunk a szabadban...

Nem volt szerencséje, mert Ratkó Szofijanicis lépett be, a Második dalmát dandár parancsnoka és így szolt:

— Egész közelről hallatszik a harc, a golyók már a ház körül esnek. Minél előbb evakuálni kellene Olgát. Nekem csak egy csapatom van az állásokban.

Elhelyeztük a hordágyon. Tizenkét éhes ember a Második dalmát dandárból vitték a sáros ösvényen. Felettünk egy felderítő gép körözött. Meg-meg kellett állnunk a fák alatt.

Két óra múlva Babics faluba értünk, ahol a vezérkar egy része és a Második dandár vezetősége volt. Olga mellett két ápolónő van, én pedig elmentem a dandár vezérkarába további utasításokért. Pekó kijelölt 12 elvtársat a dandár kísérő csapatából: ők viszik majd Olgát. Megvártam amíg befejezik ebédjüket és azután elindultunk. Öt óra körül volt amikor kezdtünk leereszkedni a hegyről Olgához. Én mentem az élen. Amikor a falu alá értünk, gépfegyvergolyók süvítettek a fejünk felett. Eliramodtam a patakhoz, ahol Olga volt. Egyszerre felrobbant egy bomba mellettem, valami meleget éreztem az arcomon, a nagy lendülettől és a robbanástól elestem, átbukfenceztem a fejemet és belezuhantam egy kis patakba. Egy kép vésődött az agyamba: Olga fehér pokróccal takart hordágya, mely egy másodperccel a robbanás előtt indult meg gyorsan a patak mentén. A dalmát baltársak vitték. A hideg víz magamhoz térített. Felemelkedtem. Minden forrt körülöttem. Kézigránátok csapódtak le, gépfegyver használt mindenfelé. Lerohantam a patak mentén, de Olgát már nem találtam. Nem láttam hordágyát. Mellettem rohant el az öreg Ribár, Vickó Krsztulovics gyermekeivel és feleségével, csika Jankó. A szomszéd lejtőn indultam el. A gépfegyverek vagdosták az ágakat. Ribar fehér lova kiváló célpontul szolgált. Vickó, kínlódott gyermekeivel. Nem tudta mindkettőt hegynek felvinni. Kivettem a kicsit a kezéből. A kicsi kiabált. Én megcsókoltam, hogy ne sírjon. Erre még jobban elkezdett kiabálni. Arca véres volt. Ekkor vettem észre, hogy megsebesültem a fejemet. Vérem mocskolta a kis Vibort és a gyerek megijedt. A gépfegyverek tüzeltek ránk amíg át nem haladtunk a hegyláncon. Egyszerre nem bírtam tovább. Sztanoika Gyurics orvosnő átkötözte sebemet:

— Ügylátszik meleg a seb — szolt.

Csika Jankó ideadia lovát, sebem állandóan vérzett. A baltársaim segítettek nekem, míg a Második Dalmát Dandár vezérkaráig értem. A Második Proletár dandár egyik futára jelentette, hogy Olgát kivitték a patakból. A dalmátok elhelyezték egy vízimalomban néhány száz méternyire attól a helytől, ahol utoljára láttam, később pedig Lyubó Gyurics rendelkezett, hogy vigyék át a Második Dandár kórházába.

Vasárnap, június 20.

ÁTMENTEM MEDAKOVICSI-BE. — Kínzott a láz —39 fok. Mitár dél felé félrehívott. Láttam rajta, hogy valami fontosat akar velem közölni:

— Olga nagyon rosszul van. Adunk egy lovat. Menj azonnal hozzá... Átadott egy levelet, melyet Krenn írt: »...Olga elvtársnő a halálán van...« és így folytatta:

— Már tegnap tisztában voltam ezzel. Az amputáció elkésett. Doktor Pavletics azt mondta, hogy 95%-ban biztos a halál...

Két teljes óra hosszat lovagoltam Gojiko Nikolis-sal. Találkoztunk a Második proletárdandárral. Hordágyon vitték fel Olgát a Románijára. Teljes eszméleténél volt.

— Tegnap szörnyű volt. Hallottam, hogy megsebesültél. Kaptál tetanuszoltást?

És be kellett magam oltatni. Később odajött Sztanojka Gyurics, hogy egy kámforinjekciót adjon Olgának, de Olga nem fogadta el.

— Nem kell. Sztanojka, a drága gyógyszert pazarolni. Őrizd meg egy bajtársnak, akinek az életét fogja megmenteni!

A bajtársak letették a hordágyat, hogy egy kicsit kipihenjék magukat. Olga magához hívott.

— Vigyázz Milicára. Gondosan neveld. Katonaorvos legyen. Ha hazamész, mondd meg neki, hogy vegyen példát az édesanyjáról...

Ezek voltak az utolsó szavai. Új bajtársakat kellett keresni, hogy a hordágyat vigyék. Elindultak a zászlóaljparancsnoksághoz. Olga tíz perc múlva halt meg, az utolsó percig öntudatnál volt.

A Románia peremén álltam, a sziklák között, a Sztojna-Medakovics-i úton. Az éj már leszállt, a szél fúj és rázza a hatalmas fenyőfákat. Pusztakézzel, késekkel ástunk sírt Olgának, ásonk nem volt. Egy őrs volt velem, oszlopunk hátvédje. A többiek előmentek. A faluig két óra járás és ott már valószínűleg németek vannak.

Olga fehér pokrócba volt burkolva. Fekete haja majdnem egész arcát eltakarta. A szél mind erősebben hajlította a fákat; Laza bányász, Sekovics-i születésű, szerbiai harcos még 1941-ből, tenyerével vájta a földet:

— Vládó, kőhöz értünk...

Az utolsó földdarabokat egy bajtárs emelte ki, akit Olga operált:

— Nekem az életemet mentette meg. Mindannyian szerettük.

Belehelyeztük a sekély sírba, kövekkel, földdel beföldtük, halmot raktunk, nyolc métrre a Románijára vezető ösvény kiáratától, délkelet felé. Levettük sapkáinkat, Laza Bozsovics, Sztanojka Gyurics, három bajárs és én.

— Dicsőség Olga elvtársnőnek — kiáltott Lázó és, mindannyian utánamondtuk.

Elindultunk a sötét erdőbe, utólértük a Második Proletár dandár egyik zászlóalját. Sötétben, hallgatva, gázoltunk a sűrű, mocsaras erdőben. Meghalt Olga a népért. Meghalt mint Pártunk tagja. Szorongattam kezemből az óráját, amit Milicának vittem. És peregték a könnyeim, egy, kettő — egész patak.

Kcüd, november 9.

JAJCE. — Holnap reggel indulunk vonaton Bogojevóra, majd kamionnal Livnóig, ismét pedig partizán módra a német vonalon keresztül. Délután feküdtem, nem tudtam felkelni a láztól, Lola meglátogatott.

1941 júliusáról beszélünk, amikor együtt voltunk egy éjjel Dedinyen egy sövényben, s amikor az eget megvilágította a garázs égése, ahol a német kamionok voltak, amit a beográdi szkojevácok gyújtottak fel.

Emlékeztetem Lolát arra, amiről akkor beszélünk, a nagy napra, amikor Beograd felszabadul, Lola elmosolyodott:

— Te most Kairóba mész, megoperálnak, az orvos majd kivesszi a vasat a fejedből. Nemsokára én is utánad megyek, később pedig együtt térünk vissza a felszabadult Beogradba... Elmegyünk majd ugyanarra a helyre, ugyanazbn bokrok közé és örülni fogunk a szabad Beogradnak...

Szerda, november 10.

JAJCE — Éjfél már elmúlt, 3 óra múlva indul a vonat Bogoevóra. Sietve írom ezeket a sorokat. Egész nap búcsúzkodtam a bajtársaktól. Nehéz az elválás. Tito keményen megszorította a kezem, szerencsét kívánt ki, néhány perccel halála előtt, a Románia bércei alatt, hogy minél előbb meggyógyuljak. Mielőtt elváltunk, ezt mondta:

— A te Milicád! pedig az én gondom lesz, amíg vissza-nem térsz Jugoszláviába!

És Milicám orvos lesz, kommunista lesz, — megvalósul majd Olga iránti kötelezettségem, valóra válnak szavai, melyeket a hordágyon eitt ki, néhány perccel halála előtt, a Románia bércei alatt.

Gyidó⁶⁾ melegen megölelt. Könnyes volt a szeme, visszaemlékezvén mindarra, amit ebben a hat évben együtt átéltünk. Amíg Egyiptomban leszek, naplóimat Gyidó fogja őrizni.

— Nem fogok tőlük megválni, állandóan magamnál hordom majd őket táskámban.

Márkó megígérte, hogy operációm után nem maradok sokáig külföldön, hogy gyorsan visszatérek hegyeink közé!

A villanytelep és a gyár mellett mentem el az imént. Minden elcsendesült a városban, mindenki aludt, csak a gyárban zakatoltak a gének, az olvadó hó megvilágította sötét hegyeinket, én pedig sírtam. Visszaemlékeztem Likára, Bačsijára, a Kocsevszki Rog alján lévő falura. Krajinára, felgyújtott otthonunk ezreire. Ez a mi hősi múltunk, — s ez a robaj, ez a gépzakatozás, ez a tűz — a jövőnk. És egész országunk utá fog épülni. Az utókor hálával fog beszélni a mi nemzedékünk-ről. Egy könnyet töröltem ki a szememből, — nehéz, túlságosan nehéz elválni lerombolt falvainktól és városainktól, sírjaink tömegétől. Belebámultam a tűzbe, belemélyedtem a zába és Bevac szavaira emlékeztemk:

— Az operáció után, felelősségteljes feladatok állnak előtted. Csak bátran előre!

Tovább indultam a gyártól és teleptől és Gyidó szavaira gondoltam:

— A háború után sehol másutt nem tudnék élni, csak a mi országunkban.

És valóban ebben a két és fél évben megtanultuk még jobban szeretni nagyon szeretni hegyeinket, melyekről, mint most ebből a jaiice-i gyárból szétáradnak majd a tűz sugarai, új, boldog napok hírnökei.

Fordította: Léderer Kató

¹⁾ Márkó = Rankovics Alekszandar altábornagy a szövetségi kormány belügyminisztere.

²⁾ Gojkó = Dr. Nikolis Gojkó vezérőrnagy a Honvédelmi minisztérium egészségügyi osztályának főnöke.

³⁾ Peško = Dapcevic Pékó altábornagy.

⁴⁾ Öreg = Tito. ⁵⁾ Janko = Pijade Mosa. ⁶⁾ Gyido = Gyilas Milovan.

B Ū C S Ū

Eváltva az utolsót —
minden frankom oda,
Gépkocsi,
— Marseillesbe!
mikor? hánykor? —
Párizs
üldözve
köszönt, csodával átfon,
Gyönyörűbb,
és nagyobb
nem volt még soha!
Eücsü harmata,
légy szemembe vendég,
Szívemet
érzelgősség
zifálja-mossa!
Élni
s meghalni
Párizsban szeretnék,
Ha nem volna
különb hazám —
Mcszkva,
Dudás Kálmán ford.

A MARXIZMUS LEGHATALMASABB MŰVE

Irta: Alekszandrov Alekszander

1924 áprilisában tartotta meg Sztalin a Szverdlovszk egyetemen híres előadásait a »Leninizmus alapjai«-ról. Ezen előadások a marxista-leninista elmélet egyik legnagyobb művének — Sztalin a »Leninizmus kérdései« c. lángelméjű könyvének magvát képezik.

A »Leninizmus kérdései« minden párt és szovjet munkás, minden szovjet értelmiségi, diák, tudományos munkás, mérnök, és tiszt-kézikönyvévé vált. A tőkés államok munkásai és az értelmiséghez tartozók milliói élvezettel olvassák és tanulmányozzák Sztalin könyvét. A könyvet magát lefordították a Szovjet Szövetség minden népének nyelvére és az összes világnyelvekre és tízmilliós példányszámban forog közkezen. Az emberiség történelmében ritkaságszámba megy, hogy egy könyv ilyen óriási népszerűsége legyen szert. Sztalin ezen műve a marxizmus-leninizmus kincsesházának legremekesebb drágaköve.

A könyv 11. kiadásába Sztalin következő új beszédei és munkái kerültek be: »Beszéd a Kreml-palotában, a Vörös Hadsereg katonai akadémiájának évváró ünnepélyén« (1935 május 4), »Beszéd a Sztahánov-munkások első szovjet szövetségi értekezletén« (1935 november 17), »A Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségének alkotmánytervezetéről« (Előadás a Szovjetek VIII. rendkívüli Összövetségi Kongresszusán, 1936 november 25-én), »A dialektikus és történelmi anyagelvéüségről« (e munkát Sztalin a Szovjet Szövetség Kommunista (bolsevik) Pártja

történetének rövid tanfolyama számára írta 1938 szeptemberében) és »Beszámoló a Szovjet Szövetség Kommunista (bolsevik) Pártja Központi Bizottságának munkájáról a XVIII. pártkongresszuson« (1939 március 10).

Mindenzen munkáknak pártunk és az egész nemzetközi munkásmozgalom elméletére és gyakorlati működésére óriási jelentősége van. Hogy a könyv régebbi terjedelme megmaradjon, a tizedik kiadásban megjelent néhány munka a szerző belegyezésével kimaradt.

Ez a könyv visszatükrözi az Sz. Sz. Sz. R. munkásosztályának a szocializmus fölépítéséért vívott harca történetét és az Sz. K. (b) P. vezetésének történetét ebben a harcban. Sztalinnak a könyvben összegyűjtött munkái a párt s a leninizmus összes ellenségeire döntő csapást mértek. Sztalin minden beszéde, cikke oktatta hazánk dolgozóit, hogy hogyan kell legyőzniök a fölmerülő nehézségeket, rámutatott a legfontosabb föladatra, amelyre minden erőfeszítésünket összpontosítani kell, a tömegeknek világos irányítással szolgált és erősítette a győzelemben vetett hitet, mozgósította őket a további harcokra és az újabb győzelmek elérésére. Sztalin elméleti munkáinak köszönhető, hogy pártunk erős és győzhetetlen lett, hogy megtanulta hová és hogyan kell vezetni a munkásosztályt, hogy nem fél az élet ellentmondásaitól és nehézségeitől és legyőzi őket, ahogyan csak a bolsevikok tudnak diadalmaszkodni.

»A leninizmus alapjai« c. füzetét Sztalin az »új lenini csapatnak« ajánlotta, a dolgozók azon százainak és ezreinek, akik azért jöttek a pártba, hogy a halott vezért helyettesítsék a küzdelemben. Sztalin ezen munkáját azért írta, hogy az új kommunisták százait ése zreit a leninizmus szellemében nevelje, hogy belőlük a bolsevik-leninisták új kádereit kovácsolja ki. A lángelméjű munka által nevelve a régi bolsevik gárdát leváltó új párteberek tömegei nőttek föl.

»A leninizmus kérdései«-ben Sztalin a marxizmus-leninizmus alapjait fejtegetve, egyik föladatának tekinti, hogy megmutassa és kifejtse mindazt, amit újat vitt be Lenin a marxizmusba. Ezzel kapcsolatban a leninizmusnak, azóta már közismertté vált meghatározását adja:

»A leninizmus az imperializmus és a proletárforradalom korszakának marxizmusa. Pontosabban: a leninizmus a proletárforradalom elmélete és taktikája általában, a proletárdiktatura elmélete és taktikája különösen.«

A leninizmusnak ezen, Sztalin által fogalmazott meghatározása döntő módon megakadályozta a párt ellenségeinek (trockisták, zinovjevisták, buharinisták, a hitehagyott árulók, a II. Internacionálé revizionistái) minden kísérletét, hogy kiforgassák a leninizmus lényegét, hogy elszakítsák a marxizmustól, hogy a leninizmust csak a marxizmus gyakorlati alkalmazásának fokára szállítsák le, hogy, mint nemzetileg korlátozott tanítást, mint egy elmaradt paraszti ország körülményeire alkalmazott marxizmust mutassák be. Ezzel a meghatározással Sztalin megállapította a marxizmus két fejlődési foka között fönnálló történelmi kapcsolatot, megmutatta, hogy a marxizmus szakadalanul fejlődő és az osztályarc tapasztalataival állandóan gazdagodó élő tudomány. Megmutatta Leninnek, mint a marxizmus nagy elméleti tudósának, mint a szocialista forradalom hadvezérének egész nagyságát és hatalmát.

Sztalin megragadó erővel tárja föl annak az okát, hogy miért vált Oroszország a leninizmus bölcsőjévé, úgy, ahogy a múlt században

Németország volt a marxizmus bölcsője. Oroszország az összes imperialista ellentétek csomópontja volt és minden más országnál inkább állott a forradalom előtt. És ezen okok folytán csak Oroszország volt képes arra, hogy ezen imperialista ellentéteket forradalmi módon oldja meg.

Oroszországban a tökéletes gyarmati és katonai elnyomatás a legembertelenebb és legbarbáribb módon jutott kifejezésre. A cári Oroszország a nyugati imperializmus tartaléka volt annak házórző kutyája Keleten és leghűségesebb segítőtársa Törökország, Irán, Kína és más országok fölosztásában. A cárizmus és a nyugati imperializmus érdekei annyira összefonódtak hogy a z, aki a cárizmust akarta ütni, annak okvetlen az iperializmusra is kellett sújtania. Ily módon a polgári demokráta forradalomnak át kellett nőnie a szocialista forradalomba.

Sztalin idézi Lenin prófétai szavait, amelyeket még 1902-ben a »Mi a teendő?« c. könyvében írt:

»A történelem azt a legközelebbi feladatot tűzte ki számunkra, amelyik a legforradalmibb valamennyi ország proletariátusának legközelebbi feladatai közül... És ennek a feladatnak a megvalósítása, amely abban áll, hogy leromboljuk nem csak az európai, hanem az ázsiai reakció leghatalmasabb bástyáját: az orosz proletariátust a nemzetközi forradalmi proletariátus élcsapatává tenné.«

Ezért kellett a forradalmi mozgalom központjának Oroszországba áthelyeződnie.

Sztalin megmutatta, hogy Lenin a II. Internacionálé megalkuvása elleni harcban újította és tisztította meg és fejlesztette tovább a marxizmust. A megalkuvók Marx harcos elméletét halott dogmákkal cserélték fel. Forradalmi politika helyett a II. Internacionáléban petyhüdt filiszterség, politikai mesterkedés és parlamenti kombináció uralkodtak. Különböző »kaucsuk« határozatokkal helyettesítették az osztályharc égető kérdéseinek marxista megoldását.

»Közben azonban közeledett az imperialista háború és a proletariátus forradalmi csatáinak új szakasza. A harc régi módszerei a fináncok mindenhatóságával szemben nyilvánvalóan elégteleneknek és erőtlenné bizonyultak.

»Szükség volt a II. Internacionálé egész munkájának, minden munkamódszerének felülvizsgálására, ki kellett onnan üzni a nyárs-polgárságot, a korlátoltságot, a zúgpolitikát, az úrulást, a szocialsovinizmust, a szocialpacifizmust. A II. Internacionálé egész fegyvertárát át kellett vizsgálni, ki kellett onnan hajigálni minden rozsdás és ócskát, új fajtájú fegyvereket kellett kovácsolni. Ilyen előzetes munka nélkül a tökéletes rend elleni hadbavonulásról szó sem lehetett. Enélkül a proletariátus azt kockáztatta, hogy az új forradalmi küzdelmekben nem lesz elég fegyvere, sőt egyszerűen fegyvertelen lesz. »A II. Internacionálé általános felülvizsgálásának, az Augiasz-istálló kitakarításának érdeme a leninizmusnak jutott osztályrésül.«

Ilyen körülmények között született meg és kovácsolódott ki a leninizmus. Az osztályok harcának tüzeben Lenin és Sztalin egyesítették a megalkuvók által szétszakított gyakorlatot az elmélettel, megújították, kifejllesztették és a tényekhez alkalmazták a marxizmust, új alkatú pártot teremtettek, a bolsevik pártot, amely kérielhetetlen a megalkuvókkal szemben és forradalmi a polgársággal szemben.

A »Leninizmus alapjai«-ban Sztalin kifejti a marxizmus-leninizmus lényeges tételeit és megmagyarázza az újat, ami Leniné, amit ő vitt be a marxizmusba. Megmagyarázza a leninizmus forradalmi és bíráló módszerének velejét az anyagelvű dialektikát és az elméletnek a marxista párt működésében való helyét és szerepét.

»Az elmélet az összes országok munkásmozgalmának általánosított tapasztalata. Természetes, hogy az elmélet tárgytalanná válik, ha nincs összekötve a forradalmi gyakorlattal, éppúgy, mint ahogy a gyakorlat is vakká lesz, ha nem világítja meg útját a forradalmi elmélet. De az elmélet a munkásmozgalom hatalmus erejévé változhatik, ha a forradalmi gyakorlattal elválaszthatatlan kapcsolatban formálódik ki, mert az elmélet és csak az elmélet adhatja meg a mozgalomnak a biztonságot, a tájékozódás erejét és a környező események belső kapcsolatainak megértését. Az elmélet és csak az elmélet az, ami a gyakorlatnak segíthet megérteni nem csupán azt, hogy hogyan és hova haladnak az osztályok a jelenben, hanem azt is, hogy hogyan és hova kell haladniuk a közeljövőben.«

A forradalmi elmélet arra hivatott, hogy segítse a pártmunkát a proletáriátus forradalmi harcának vezetésében. De a vezetéshez előrelátás szükséges, és hogy előre lássunk, ismernünk kell a társadalmi fejlődés történelmét. Ezt az ismeretet pedig kizárólagosan a marxista-leninista elmélet adja.

»A dialektikus és történelmi materializmusról« c. írásában Sztalin kifejti a marxizmus alapvető tételeit a módszerről és az elméletről. A dialektikus és történelmi materializmust a Kommunista Párt elméleti alapjának nevezi. Aláhúzza, hogy a marxista társadalom tudomány ugyanolyan tényleges tudomány, mint pl. az élettan. Ez a tudomány az emberi társadalom fejlődésének törvényeit tárgyalja és adatai ugyanolyan hitelesek, mint a természettudományoké.

Könnyű megérteni, hogy mily óriási jelentőségű a marxista bölcsészeti anyagelvűség tételcinek alkalmazása a proletáriátus pártjának gyakorlati tevékenységére. A társadalmi élet megszűnik »véletlenségek« halmaza lenni, ahogy azt a polgári bölcsészek és történészek állítják és a társadalomtörténet tanulmányozása tudományos alapokat nyer. A Pártot tehát tevékenységében nem »jó szándékok« és »az általános erkölcsi tantételek« követelményei kell, hogy vezessék, hanem a társadalmi fejlődés törvényeinek gyakorlati következményei. És ezért változik át a szocializmus a szebb jövő álmából tudománnyá. A tudomány és a gyakorlati tevékenység kapcsolata a kettőnek egysége a proletár párt vezérszervelet, hogy legyen.

Ugyanilyen erővel fedi fel Sztalin a marxista dialektikus módszer alkalmazásának jelentőségét a proletáriátus gyakorlati tevékenységében. A dialektikus módszer megköveteli, hogy a társadalmi jelenségeket történelmi alapon tárgyaljuk. Minden a hely és idő feltételeitől függ. A bizonyos feltételek mellett helyes taktika és jelszavak azok változásával vagy más körülmények között helytelenekké válhatnak. A cárizmus uralmának feltételeiben a polgári demokrata köztársaság követelése helyes és forradalmi volt, mert a polgári köztársaság ebben az időben az önkényuralommal szemben haladást jelentett. De az Sz. Sz. Sz. R. feltételeiben ugyanez a követelés ellenforradalmi, mert a polgári köztár-

saság a tanácsköztársasággal szemben történelmileg alacsonyabb rendű.

Mivel a világ állandóan fejlődik és mozgásban van, a pártnak azon társadalmi rétegek felé kell igazodnia, amelyek fejlődnek és amelyeknek jövőjük van még akkor is, ha a jelen pillanatban nem képviselnek döntő erőt. Így a párt a mezőgazdaság szocialista ujjaépítését hajtva végre a kollektivizálás felé vette irányát, habár kezdetben a kolhozok csekélyszámúak és gyöngék voltak. A párt nem tévedett: a kolhozok és szovhozok korlátlanul uralkodó szocialista formáivá váltak a mezőgazdaságnak.

»Tehát, hogy kikerüljük a hibákat a politikában — mondja Sztalin — előre és nem hátra kell tekintenünk.«

Minden fejlődés jellegzetessége a lassú mennyiségi változások ugrásszerű átmenete gyors minőségi változásokba. Eszerint az egyik társadalmi berendezkedésből a másikba való átmenet nem reformok útján, hanem forradalmak segítségével történik, amit az elnyomott osztályok hajtanak végre.

»Tehát, — írja Sztalin — ha a politikában nem akarunk tévedni, akkor forradalmároknak kell lennünk, nem pedig reformistáknak.«

Végül a dialektikus módszer döntő jellemvonása az ellentétek harcáról a belső ellentmondásokon keresztüli fejlődésről szóló tanítás. Az osztálytársadalom fejlődésének mozgató ereje az osztályharc.

»Tehát, ha a politikában nem akarunk tévedni, akkor kérelmetlen osztálypolitikát kell folytatnunk, nem pedig a proletáriátus és a polgárság érdekeinek összhangjából kiinduló reformista politikát, nem a tökérendszernek a szocializmusba való átmentésének megalkuvó politikáját.«

Ez az engesztelhetetlen elvi álláspont hatja át Sztalin könyvét. Megmutatja ugyanúgy, mint az »Sz. K. (b) P. történetének rövid tanfolyamában«, hogy a párt a munkásosztály összes ellenségeit, az összes soraiban helyetfoglaló megalkuvók és árulók elleni harcban nőtt föl és erősödött meg.

»A párt belső ellentéteinek harc útján való leküzdése pártunk fejlődésének törvénye — mondja Sztalin.«

A dialektikus módszerrel fölfegyverzett Kommunista Párt nem riad vissza a harctól, nehézségektől és ellentmondásoktól.

Sztalin hangsúlyozza, hogy a marxizmus nem egy egyszer és mindenkorra adott séma vagy dogma, hanem élő és teremtő elmélet, amely állandóan fejlődik és gazdagodik a proletáriátus osztályharcának tapasztalatával. A leninizmus erejének és győzelmeinek forrása az elmélet és gyakorlat egysége elvének következetes végrehajtásában van.

Marx, Engelsz és Lenin nagy elméleti hagyatékát tovább fejlesztve Sztalin feldolgozta a szocialista fölépítés gyakorlata által föllállított összes alapvető kérdéseket. Az elmélet és gyakorlat szerve egysége, mint vörös fonál húzódik végig Sztalin minden művében. Az ő munkáját a marxista-leninista elmélet továbbfejlesztésénél azon feladatok határozzák meg, amelyeket a párt elé az imperializmus és a proletár forradalmak korszaka, a proletár diktatura és a szocializmusnak a Szovjetszövetségben aratott győzelmj korszaka állít.

A trockisták és zinovjevisták elleni éles harcban Sztalin megvédte és továbbfejlesztette Lenin elméletét a szocializmus felépítésének lehetőségéről kezdetben néhány vagy csak egy országban. A trockisták

harcolva a szocializmusnak egy országban való fölépítése lehetőségéről szóló Lenin—sztalini elmélet ellen, a szocializmusnak a Szovjetszövetségben való építése ellen és a tőkés rendszer visszaállításáért harcolták. A Szovjetszövetség gazdasági visszamaradottságára hivatkozva, a parasztságot ellenforradalmi osztálynak nyilvánítva, a trockisták azt állították, hogy a Szovjetszövetség munkásosztálya saját erejével képtelen lesz legyőzni a parasztsággal való ellentéteket, képtelen lesz azt magához fűzni és a tőkés bekerítés föltételeiben nem lesz képes biztosítani a teljes szocialista társadalom kiépítését.

Sztalin a trockizmus ezen ellenséges tételeit széttrökte. Rámutatott arra, hogy a szocializmus egy országban való felépítésének kérdését ketté kell osztani. Először lehetséges-e a tökéletes szocialista társadalmat fölépíteni egy országban és másodsor, hogy a Szovjetunióban megvédhető-e a szocializmus. Az első kérdést sikeresen megoldhatja a Szovjetszövetség munkásosztályának és parasztságának erejével. A második kérdés megoldásának nélkülözhetetlen föltétele a proletáriátus győzelme a legfontosabb tőkés országokban.

»Országunk — írja Sztalin — az ellentétek két csoportját képviseli. Az ellentétek egyik csoportját a belső ellentmondások teszik, melyek a proletáriátus és a parasztság között állanak fenn (itt a szocializmus fölépítéséről van szó egy országban). Az ellentétek másik csoportját a külső ellentétek képezik, amelyek országunk, mint a szocializmus országa és az összes többi országok, mint a tőkés rend országai között állanak fenn (itt a szocializmus végleges győzelméről van szó)... Aki az ellentétek első, egy ország erőfeszítésével teljesen leküzdhető csoportját összekeveri az ellentétek második csoportjával, melyek megoldásához több ország proletáriájának erőfeszítése kell — az a legdurvább hibát követi el a leninizmus ellen, az vagy zavaros ember, vagy javíthatatlan megalkuvó.«

Sztalin rámutat arra, hogy a szocializmus egy országban való felépítésének lehetősége azt jelenti, hogy lehetséges pusztán hazánk belső erejével megoldani a proletáriátus és parasztság között fennálló ellentéteket, hogy lehetséges a hatalom átvétele és hogy azt a többi országok proletáriátusának segítségével a teljes szocialista társadalom fölépítésére fölhasználjuk anélkül, hogy a többi országokban előzetesen győzme a proletár forradalom.

Sztalin és az Sz. K. (b) P. sztalinij Központi Bizottságának vezetése alatt ez a lehetőség valósággá vált: a szocializmus a Szovjetszövetségben fölépült. A szovjet nép befejezve a szocializmus fölépítését, megkezdte az átmenetet a szocializmus magasabb fokára, a kommunizmus felé.

Azonban a beavatkozások, tehát a tőkés rendszer visszaállítása ellen biztosítékot csakis a proletár forradalomnak néhány legfontosabb országban aratott győzelme ad. Ennek tagadása egyenlő a nemzetközi ségtől és a leninizmustól való elfordulással. Ivanovnak, a komszomol propagandistának írt válaszában Sztalin még egyszer aláhúzta, hogy mindaddig, amíg fennáll a tőkés környezet, fennáll a beavatkozás veszedelme is, hogy mindaddig nincs teljes biztosítékunk a tőkés rendszer visszaállításának veszedelme ellen.

(Folytatjuk)

A SZLÁV NÉPEK EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Irta: Leonidov Nikolaj

A német iga alól felszabadult szláv országok demokratizálódása és megszilárdulása a nemzetközi reakciót a legvadabb dühkitörésekre ragadtatja. Különböző politikusok és újságíróik legszívesebben kitekernék Lengyelország, Csehszlovákia, Bulgária és Jugoszlávia demokratikus rendszerének a nyakát. Ehez kedvük lenne, csak az erejük hiányzik hozzá. Tehetetlen dühükben aztán a legkülönbözőbb rágalmakkal árasztják el őket. Különösen a szláv népek együttműködése gyűlöletes előttük és hogy ennek az együttműködésnek valódi indítóokait elleplezzék, a legkülönbözőbb vádakkal illetik a szláv államokat, de főleg a Szovjetuniót, többek között a »pánszlávizmus« vádjával.

A reakciós rágalmozók a szlávok barátjainak adják ki magukat, azt hiszik, hogy ezeknek a népeknek rövid z emlékezőképességük, hogy ezeket a békét és biztonságot veszélyeztető fasiszta utódokat kellőképpen leleplezhessük, vissza kell pillantanunk a történelemben.

Már az első világháborúban is óriási szerepet játszottak a szláv népek és nagyban hozzájárultak az Antant Németország felett aratott győzelméhez. A legsúlyosabb időben, amikor Angliának még nem volt szárazföldi hadserege, az Egyesült Államok még semlegesek voltak és Németországot még nem gyengítette le a blokádnál, Oroszország a német roham ellen feszítette minden erejét. A Keletporoszország ellen irányuló orosz támadás arra kényszerítette a németeket, hogy két hadseregüket dobják át nyugatról az orosz frontra. Ezáltal meggyengült nyugaton a német nyomás és Párizs megmenekült. A központi hatalmak 220 hadosztályából 127-et költött le az orosz front és így az orosz támadó és védekező hadmozdulatai, az orosz áldozatok sokban hozzájárultak az Antant győzelméhez.

A kis Szerbia bátran és kitartóan harcolt, óriási áldozatokat hozott és 690.000 embert veszített. Cernagora is jól harcolt, sőt azok a szláv népek, amelyeknek nem volt még akkor önálló államiségük, önkéntes alakulataikban vettek részt az orosz front küzdelmeiben.

Nézzük meg hogyan viselkedtek az Antant hatalmak a szlávokkal szemben a győztes háború után.

Oroszország ellen ezek a szövetségesek fegyveres támadást indítottak, melyet az orosz nép csak háromévi véres harcban tudott felszámolni. A többi szláv népek is volt alkalma a nagyhatalmaktól alaposan kiábrándítani. Még Lengyelország felszabadítása és a lengyel állam megalakulása sem volt önzetlen cselekedet, mert maga Churchill írja a Világválság c. könyvében:

»Akik a versaillesi békeszerződést kidolgozták, Lengyelországban azt az erős és életképes államot akarták megteremteni, amely képes lesz a bolsevizmusnak Európa felé gátat vetni...«

Igy Churchill nyíltan bevallja, hogy cél volt a lengyeleket az oroszok ellen üszítani. Hogy a lengyeleknek a szomszédokkal való együttműködését, vagy jóbarátságát már eleve kizárják, meghagyták a németeknek a lengyelek lakta Felsőszilézia kétharmadát, sőt még rendes kijáratot sem adtak a lengyeleknek a tengerre, viszont ukrán és fehérorosz területeket adtak nekik, hogy ezzel is gyűlöletet szítsanak a lengyel és orosz nép között. Éppen ez a Szovjetellenes szerep tette Lengyelországot gyengévé és életképtelenné és okozta azt, hogy szinte ellenállás nélkül omlott össze Hitler támadására.

Amikor arról volt szó, hogy a szövetségesek Olaszország étvágóját csillapítsák, szemnyorítás nélkül engedtek át az olasz imperialistáknak Jugoszlávia vidékeit. A rapallói szerződés megfosztotta Jugoszláviát a szlovén tengerparttól, Isztriától és más szlovén és horvát vidékektől,

Harold Nicolson, angol diplomata, aki a párizskörnyéki béketervezetek egyik kidolgozója, beismeri, hogy

»A rapallói szerződés az önrendelkezési jog nyílt megsértése, mert a jugoszlávok százezreit szolgáltatja ki az olaszoknak.

Ez az úr később még nyíltabban ír:

»Véleményem szerinti hiba volna, ha megengednék, hogy a szlávok az Adrián túlerősen megvessék a lábukat. Mit tehetnénk egy egységes szláv blokkal szemben, amely Vladivosztoktól Fiumeig és Danzigtól Szamarhandig terjedne?«

Ezért vagdosták szét Lloyd George és Clemenceau a szláv államokat. Már akkor meg akarták akadályozni közöttük a baráti viszony kialakulását. Nem elégedtek meg azonban azzal, hogy a lengyelek, ukránok, oroszok, szlovének és horvátok százezreit hagyták idegen országban elnyomatásban, azonkívül az összes kis szláv államban a demokratikus népmozgalommal dacolva, reakciós, arisztokrata-főlköbirtókos, népelellenes, sőt németbarát csoportokat segítettek uralomra és tartottak mesterségesen uralmon. Lengyelországban Pilsudskyt a németek kedvencét ültették nyeregbe. Jugoszláviában Karagyongyevics Sándort, aki még azt a nevenséges és ügyevezett parlamentarizmust is leépítette, amely uralmának első tíz évében volt országában és nyílt diktatúrát teremtett, Bulgáriában pedig tovább túrta azt a sváb Kóburg dinasztiát, amely az országot német oldalon rántotta bele a háborúba.

A reakciós államrendszerek támogatása nemcsak politikai elnyomást jelentett, hanem gazdasági elmaradottságot is. Közmondásos volt a középeurópai szláv államok parasztiainak és munkástömegeinek nyomora. Azonkívül a szövetségesek, akik Lengyelországban, Jugoszláviában és Bulgáriában a reakciós-fasiszta rendszereket támogatták, mindent felhasználtak arra, hogy az orosz népet testvérmépeitől elkülönítsék. Az orosz néphez fűződő hagyományos kapcsolatokat figyelmen kívül hagyták, gazdasági, kultúr és szellemi kapcsolatokat orszakkal széjjelérték és minden rokonszenv nyilvánítást a testvéri orosz néppel hazaárulásnak minősítettek.

A szövetségesek olyan politikát folytattak a szláv államokkal szemben, amelynek következménye az lett, hogy védtelenek maradtak a fasiszta támadóval szemben. Mesterségesen nyomták el az ipar fejlődését, míg a külföldi tőke nyugodtan gyűjtötte a profitot, a demokrata irányzatok elnyomása pedig politikailag gyengítette le ezeket az államokat, a Szovjetunióval való jóviszony hiánya pedig a kezüket-lábukat bilincselte meg nehéz helyzetükben. Ez a reakciós politika tetőfokát 1938-ban érte el, mikor Anglia és Franciaország uralkodó körei Csehszlovákiát odadozták áldozatul a hitleri bestianak.

A második világháborúban a szláv népek a német és olasz fasiszmissal szemben bátran nyúltak a fegyverhez. Harcukban jóval több vért vesztettek, mint a többi népek. A fasiszták SSSR, Jegvirágrzób vidékeit pusztították el, szétaposták Lengyelországot, Jugoszláviát és Csehszlovákiát. A fasisztatámadás a Szovjetunióhoz 7 millió emberéletébe került és ez többszöröse Anglia és az Egyesült Államok veszteségének. Jugoszlávia majdnem 2 millió emberéletet veszített, tehát népességének kb. 10%-át, Lengyelországban több millió embert gyilkoltak le és sok százezer bolgár vesztette életét a sváb Kóburg Borisz fasiszta kalandja során.

A szláv népek nem hajoltak meg a fasisztahódító előtt, hanem a legöntel-
 áldozóbb módon hősies küzdelmet folytattak ellene. Nem képezheti vita tárgyát, hogy az orosz nép küzdelme sorsdöntő volt a fasiszmus elleni küzdelem kivívásában. Lengyelország orosz segítséggel teremtette meg felszabadító hadseregét, nem olyan mint Andersz tábornok emigráns gyülevész hada és a csehek is vállváll mellett küzdöttek az orosz hadsereggel a németek ellen. Jugoszlávia hatalmas partizán mozgalmat szervezett, amely átlag 25 ellenséges hadosztályt

kötött le, a bulgárok pedig lerázva az idegen igát 1944-től kezdve a jugoszláv hadsereg oldalán küzdött a fasiszta bestia ellen.

A második világhorú antifasiszta szabadságharc volt. Ebben a háborúban a szlávok életükért küzdöttek, azért harcoltak, hogy szabadon élhessenek és ne pusztuljanak el a német gázkamrákban. Ebben a küzdelemben saját sorsukról döntöttek, küzdelmük győzelemmel végződött. Nem csoda tehát, ha győzelmük kivívása után történelmi tanulságaikon okulva a maguk kezébe akarják venni sorsuk irányítását. Történelmi tanulságaikon okulva saját sorsuk alakítását a következőekben vizsgáljuk:

Megszüntetik a nemzeti szétforgácsolódást, lengyelek, csehek, oroszok és délszlávok saját országaikban akarnak élni. Szabadon akarnak élni és kiépíteni a demokratikus államformát. A fasiszta rendszereket és azok maradványait elhajítják.

Gazdasági elmaradottságukat felszámolják és evvel a néptömegek nyomorát is és megvetik az alapját haladózsellemű társadalmuk kiépítésének.

Egymással, de mindenkéltől a Szovjetunióval mélyreható baráti viszonyban kívánnak élni. A Szovjetunió volt az egyetlen állam, amely felemelte tiltakozó szavát Csehszlovákia megtámadásakor. Jugoszláviával 1941-ben barátsági szerződést kötött és diadalmas vörös hadserege szabadította fel a szláv népet a német iga és a teljes kiirtás veszélye alól. A szláv országok minden vidéke tele van orosz hősök sírjaival, akik életüket áldozták a népek szabadságáért.

Végül pedig a szláv népek végleg megelégték, hogy idegen hatalmak labdázzanak velük, maguk akarják sorsukat irányítani. Ez az egyetlen módja annak, hogy megőrizzék békéjüket, felépíthessék országukat, demokráciájukat.

Mindez természetesen nem tetszik a reakciós háborús uszítóknak és ez az oka annak a hajszának, amelyet a nyugati hatalmak a demokratikus szláv államok ellen indítottak.

A reakciósok azokat a szép időket vágyják vissza, amikor a szláv vért nyugodtan onthatták érdekeik védelmében, mikor az olcsó lengyel és szerb munkaerőt szabadon zsákmányolhatták ki és amikor honi reakciós köllökek segítségével milliárdos hasznot préselhettek ki a szláv népekből.

A szláv népek együttműködése természetesen mind ennek végét veti és ezért dühöng a nemzetközi reakció, valahányszor a szláv népek szövetsége jut eszébe.

»A szláv népek szövetsége nem a cári nagyhatalmi téboly által létrehozott pánszlávizmus, hanem egyenjogú szláv népek szövetsége. A Szovjetunió ilyen szövetség létrehozásán fáradozik« — mondotta Sztálin.

Sztálinnak ezen szavait a Szovjetunió tetteivel is megerősítette. önzetlen segítséget nyújtván a testvéri szláv népeknek. A Szovjetunió nem óhajt uralmat gyakorolni felettük, sem pedig társadalmi rendszerüket megváltoztatni. A szláv szövetség nem irányul semmiféle más állam ellen, csak a békét akarja biztosítani az Egyesült Nemzetekkel egyetértésben. Az új szláv demokrácia a nemzetiségi kérdést is eredményesen oldotta meg, így óhajtván kiküszöbölni a jövő nemzetközi összeütközéseit.

A nemzetközi reakció politikásai mégis pánszlávizmusról, orosz zónáról és vasfüggönyről beszélnek és kifejezéseik élénken emlékeztetnek a hitleristák szölgéimre. A szláv népek ellen szeretnék harcba vinni a világot, azt az ördögi tervet szeretnék végrehajtani, amelybe Hitler és csatlósai olyan csúfosan buktak bele.

A szláv népek megtanulták az egységet értékelni, amelyet a leggonoszabb ellenség elleni harcban kovácsoltak szilárddá és erre az egységre építik egész jövőjüket.

A BALKÁNI HELYZET

Irta: Lipatov Szergej

A dunamenti államok a második világháború során — Görögország kivételével — kiharcolták a teljes nemzeti szabadságukat és a demokratikus átalakulás útjára léptek. Ezekben az országokban nagy belpolitikai változások következtek be. Ahol röviddel ezelőtt még monarchikus kényuralom volt hatalmon és ahol minden népies megmozdulást csírájában fojtottak el, ott most a népi hatóerők vették át az ügyek vitelét. Ezzel a változással egyidejűleg megváltozott a balkáni államok külpolitikája és nemzetközi helyzete is.

Hogy érthetőek legyenek ezek a változások, szükségesnek látszik rámutatni azon okokra, amelyek Balkánt Európa »puskaporos hordójává« tették. Igazságtalanság lenne, ha ezeket a szemünk előtt lejátszódó történelmi változásokat véletlen, vagy váratlan jelenségeknek minősítenénk. Az igazság, hogy ez évtizedeken keresztül tartó hosszadalmas harcoknak az eredménye. Ezeket a harcokat a balkáni államok előbb a török leigázás, majd utóbb a nagyhatalmak politikája ellen vívták.

A török uralom hosszú időre megakadályozta a balkáni államok természetes fejlődését. Törökország megakadályozta Balkán gazdasági, nemzeti és kulturális fejlődését, teljesen elszigetelte őket Európa többi részétől. Amikor a 19. században a balkáni államok lerázták végérvényesen a török igát, ez még mindig nem hozta meg nekik a várva-várt szabadságot. A hatalmat az előjogokat élvező felsőbb rétegek kaparintották meg. Épen azok, akik előbb a török hódítók kosztosai voltak, majd később népeik nemzeti vagyonának elsáfárkodói az európai nagyhatalmak javára. Az imperialisták nem csak gazdasági, nem csak ipari fejlődésük megakadályozását célozták és agrárpolitikai kizsákmányolásukat kívánták. Ők földhöz szorították a balkáni nemzeteket — nem csak nemzetgazdasági okokból, hanem azért is, hogy érdekköreiknek támpontjává tegyék.

A nagyhatalmak harca a Balkánért az Ottomán birodalom széjjelhullásával kezdődött. Először hadászati célpontok elérése volt a harcok rugója. Később a Dardanellák uralmát és Törökország összeroppanásának kihasználását célozta.

Fenntartani a nyugtalanságot a Balkánon nagyon megfelelt a nagyhatalmak imperialisztikus céljainak. A nagyhatalmak bőkezűen pénzelték az uralmon lévő klikkeket, amelyek készen állottak arra, hogy annak szolgáljanak, aki többet fizet.

A nagyhatalmak érdekkörökért folytatott harca számtalan u. n. kisháborút eredményezett, melyek példájául az 1885. évi bolgár-szerb, vagy az 1896. évi török-görög háború szolgálhat. Különleges munkálkodást fejtett ki emellett Anglia, amely arra törekedett, hogy a Dardanellákat elzárja az orosz hajóhad előtt. Anglia kihasználta Törökország meggyengülését az orosz győzelem után és elszakította Cyprus szigetét Törökországtól, hogy ezzel is erősítse közelkeleti állásait. Egyidejűleg támogatta Törökországot az 1878. évi Berlini kongresszuson, úgy, hogy a balkáni államok szempontjából oly fontos kérdések, mint Bosznia és Hercegovina, Keletrománia, Macedónia, Trákia, Albánia stb. megoldatlanok maradtak. Ezek a kérdések nem csak a Balkánon fenyegették a békét, hanem egyebütt is.

Fejlett iparral és erős szárazföldi katonasággal rendelkező Németország megjelenése a nemzetközi küzdőtéren nagyban megzavarta a sokat dicsért balkáni egyensúlyt. Most már a harc nemcsak a Dardanellákért és Törökországért folyt, hanem mindenek előtt Európa Közékelet felé vezető legrövidebb útjáért is. A németek által tervezeti Berlin—bagdádi vonal angol szemszögből a Brit-birodalom összekötő vonalait fenyegettetésének látszott. Ez különösen 1912-ben az első Balkán-háborúban világott ki. Ez a háború, mely a balkáni államok török iga alóli felszabadulását eredményezte, egyuttal a nagyhatalmak közötti küzdelmet is magába foglalta. A Balkán-szövetség mögött Anglia, Oroszország, Franciaország és Olaszország sorakoztak fel, míg a törökök mögött Németország és az Csiztrák-Magyar monarchia állottak.

Törökország veresége és a Balkán-félszigetről történt kiszorítása keresztülhúzta Németország gyarmati terveit. Miután a német imperializmus nem akart megalkudni az új helyzettel, a bolgár trónon ülő ügynöke — Ferdinánd császár — segítségével részabaddították a Balkánra a második Balkán-háborút. De ez alkalommal sem volt több szerencséjük a németeknek. Bulgária ebben a kalandban vereséget szenvedett és kényszerült aláírni az oly súlyos terheket magábfoglaló Bukaresti-békét. Ezek után tért át Németország, mely törökországi és bulgáriai állásait csak a legnagyobb nehézségek árán tudta tartani, az Osztrák-Magyar monarchia útján balkáni agresszív vágyai megvalósítására Szerbia megtámadásának árán. Ez volt közvetlen előjátéka az első világháborúnak.

Németország veresége az első világháborúban az Osztrák-Magyar monarchia széjjelhullásához és Franciaország dunamenti és balkáni befolyásának megerősödéséhez vezetett. Ezt a befolyást, azonban nem elég jól alapozták meg. Franciaország rövidlejárátú »politikai« kölcsönei és jelentéktelen tőkebefektetései nem igen tudták enyhíteni a Dél-európa államaiban dúló katasztrofális agrárválságot.

A balkáni és dunamenti államok válságos helyzetét előbb az angolok, majd a németek használták ki. A délkeleteurópa államaiban dúló agrárválságot és iparosodási törekvéseket oly módon kívánták kihasználni, hogy tőkebefektetéseket eszközöltek és kereskedelmi kapcsolatokat létesítettek, abban a reményben, hogy ily módon politikailag alárendelik maguknak ezen államokat. Az ilyen körülmények között keresztülvitt iparosodás sajtyszerű gyarmatosítási jelleggel bírt, mely arra szorított, hogy kiépítse néhány hadászati szempontból fontos nyersanyag termelését, mint pl. a földolajat és bauxitot.

Amennyire korlátozott volt a balkáni államok ipari fejlődése, annyira siettetett ez a munkásosztály és a demokratikus folyamat fejlődését, valamint erősítette a harcot a reakciós és korrupt uralkodó-klikk ellen. Ez különösen Jugoszláviára és Bulgáriára jellemző, ahol a népek az imperialisztikus »balkánizáló« politika, nemzeti izgatások és félgymarmati uralom miatt a legtöbbet szenvedtek.

Délkeleteurópai államok antimilitarista és népi harcának nagy lökést adott a szovjet forradalom győzelme Oroszországban. A Szovjet Szövetség létrejötté és fejlődése a legszebb reményeket ébresztették a balkáni népekben. Az első világháború után a Balkánon keletkezett nagy népi megmozdulások a külföldi reakció segítségével vérbefultak. Ezek az emiátsreméltó események mély nyomokat hagytak a szélesebb néptömegek öntudatában.

De még ebben az időszakban is a balkáni államok a nagyhatalmak imperialista sakkjátszmájában a paraszt szerepét játszották. A huszas

években Anglia a nemzeti ellentéteket és a délkelet európai győztes és legyőzött államai között fennálló ellentétet arra használta fel, hogy Franciaországot állásaiból kiszorítsa. A harmincas évek elején, amikor az újonnan felszerelt német imperializmus sebesen erősödött, a Balkánon a francia-angol ellentétek helyébe a német-angol ellentétek kerültek, Anglia megszerezte a mind inkább az ő befolyása alá kerülő Franciaország állásait és a Kis Antant államaiban az angol irányzat került a francia helyébe. Egyidejűleg Németország is előrenyomult a Balkánon. Amikor Anglia megkísérelte, hogy gátat emeljen a közelkeleti német előnyomulás elé — az Angol-császárság szíve felé — a német imperialista támadókedvet a Szovjet Szövetség felé igyekezett irányítani.

Ez a kísérlet balul ütött ki. A második világháború kezdetén Anglia képtelen volt megakadályozni azt, hogy a németek elfoglalják Balkánt: Németországnak sikerült a maga oldalára csalogatni Romániát és Bulgáriát, elfoglalni Görögországot és Jugoszláviát, és Törökországot — mely Angliával tartott fenn kapcsolatokat — jóindulatú »semlegességét« biztosítani.

A Balkán meghódítása után a német rablók nemcsak a déli szárnyakat vonultatták fel a szovjet elleni hadjáratra, hanem komolyan veszélyeztették a Brit-birodalom és az USA életérdekeit is, mivel a háború kitörésének idejében az amerikai befolyás a Balkánon, és a Földközi-tenger keleti partjain végre megvalósult.

Amennyire Angliának nem állott módjában Németország elől elzárni a Balkánra vezető utakat, ugyan úgy nem állott módjában Németországnak kihasználni a balkáni államok feletti könnyű győzelmét rabló terveinek keresztülvitelére. Ennek az akadálya a Szovjet Szövetség és a balkáni nemzetek szabadság-mozgalma volt. Ismeretes az a szerep, amelyet a jugoszláv és albán Népfelszabadító hadsereg, a görög fegyveres szabadság mozgalom — az ELAS — és a bolgár partizán egységek játszottak.

1944 szeptemberében a Dunát átlépő Vörös Hadsereg bebizonyította azzal, hogy felszabadította a Balkánt a fasiszta német iga alól és elkergette a német megszállókat, hogy tényleges segítséget nyújt.

A német imperializmus leverése a Balkánon új helyzetet teremtett. A balkáni államok néptömegei harcuknak új szakaszába léptek. Ennek az a közvetlen célja, hogy olyan feltételeket teremtsen, melyek lehetővé teszik olyan helyzet visszaállítását, mely azt célozná, hogy a Balkán és népei imperialisztikus célok labdájául szolgáljanak.

A német megszállók elkergetése után a balkáni államokban (Görögország kivételével, ahol az angolok hathatós segítséget nyújtanak a reakciónak) a fasiszta uralmat felszámolták és demokratikus rendszert vezettek be. Jugoszlávia Antifasiszta Népfelszabadítási Tanácsa ideiglenes jugoszláv kormányvá alakult át. Bulgáriában a nép megteremtette a Hazafias Arcvonal kormányát. Albánia, mely hosszú években keresztül először az olasz, majd későbbben a német fasiszmus iga alatt nyögte, nemzeti függetlenséget, demokratikus kormányzatot és demokratikus közigazgatást kapott. Romániában létrehozták a Nemzeti Demokratikus Arcvonalat. Mindezekben az országokban az igazgatást olyan pártok és olyan emberek vették át, akik rászolgáltak a nép balmára abban a harcban, melyet népük függetlenségéért vívtak.

A demokrácia győzelme véget vetett a balkáni államok függőségének az imperialista nagyhatalmakkal szemben és azok balkanizáló poli-

tikájának. Ezt a legszélesebb népi tömegekre támaszkodó demokráciát a dogozó népcsoport képviselőire — a munkásokra, parasztokra és értelmiségre — alapozták.

A belpolitikai fünd demokratizálódása néhány balkáni államban előfeltétele volt a balkáni államok közötti viszályok és ellenségeskedések legyőzésének. A balkáni államoknak megadatott, hogy egymásközötti és más államokkal szembeni viszonyukat önállóan szabályozhatják és amint ez látható, igyekeznek is felépíteni a baráti együttműködést. Másoldalról — Balkán történelmében először fegyvermentesen oldható meg a demokratikus célkitűzések keresztülvitele a nemzeti kérdések igazi megoldását illetőleg. Ez kilátást nyújt az Európa ezen részében élő nemzetek tartós békéjére és együttműködésére ott, ahol sohasem szünt meg a külföldi imperializmus által előidézett és szított perpatvar és amely nemzetközi bonyodalmak tűzfészke volt.

Demokratikus uralmak felállítása és a félgymarmati függőségtől való megszabadulása kedvező kilátásokat biztosít a hitleri hordák által elpusztított balkáni és dunamenti államoknak iparosodásuk és nemzetgazdaságuk további szabad és egészséges fejlődésére.

A demokratikus földreform, melyet a hűbéri osökevények hátráltattak, az agrárkérdés megoldására vezetett, mely legérzékenyebb kérdése volt Európa ezen részének.

A balkáni államok gazdasági előrehaladása kétségtelenül jótékony hatással lesz egész Európa gazdasági helyzetére. Annál is inkább sajnálatosak azok a mesteréges gátak, melyeket bizonyos angolszász befolyásos körök állítottak fel, melyeknek nem áll érdekében, hogy a balkáni államok függetlenítsék magukat és akik visszafelé szeretnék fordítani a történelemi kerekét.

Ennek a politikának az igazolására hozhatnánk fel azokat a törekvéseket, melyek a dunai hajózást — Délkelet-Európa eme legfontosabb vízi vonalán, ismét ellenőrzés alá szeretnék helyezni. Ezt a felügyeletet a háború előtt a nem dunamenti államok — Anglia, Franciaország és Olaszország — az úgynevezett Duna-bizottságok: az európai és a nemzetközi Duna-bizottság révén gyakorolták. Jelenleg némely nem dunamenti állam: a néhai Duna-bizottság résztvevői, a Duna »nemzetközivé tételé«-nek és a »szabad hajózás« bevezetésének jelszavai mögött igyekezik az előző állapotot visszaállítani. Ez nem egyéb, mint nyílt támadás a dunai államok felségjogai ellen és beavatkozás egy olyan ügybe, mely minden külső befolyás nélkül kerül majd megoldásra.

Nem csak a dunai hajózás kérdésében lehetjük fel a Kelet-Európa államainak belügyeibe való beavatkozást, és a balkanizáló politika folytatását újabb formában.

Láthatjuk, hogy a demokrácia megerősödése és kibontakozása a Balkánon Anglia és USA uralkodó köreibe nem talál sem rokonszenvre, sem támogatásra. Az angolszász hatalmak politikája a balkáni demokrata kormányokkal szemben olyan természetű, hogy ezen államok demokratikus nyilvánossága gyanúperrel él. Nem titok, hogy ez a politika a csödbement uralmak azon megmaradt képviselőit támogatja, melyek épen a demokratikus átalakulás ellen fejtették ki zavaró ténykedésüket. Befolyásos angolszász körök minden tekintetben előnyben részesítik a balkáni reakciót. Ezek nevelnek és tenyésztnek ki névlegesen demokratikus pártokat és ezek támogatják a nyílt és álcázott fasisztákat, akik kívánják visszaállítani a régi állapotokat.

A nemzetközi reakció tervei között szerepel az a szándék is, hogy egyik, vagy másik balkáni felszabadított államban ügynökeik kaparintásuk meg a hatalmat. Ezt a tények is igazolják.

Többek között ilyen politikát folytatnak Albániával szemben is. Ez az ország, melynek partjai uralják Otranto — az Adriá bejáratának — útjait, régebben a Balkán előzőnlésére szolgáló ugródeszka volt. A görög fasiszták Délalbániára támasztanak igényt. Határviilongásokat és rajtaütéseket szerveznek Albán területen. Ezek a kihívások még szemtelenebbek azóta, amióta Anglia Albánia »barátságtalan« magatartása miatt megszakította az albán kormánnyal a diplomáciai kapcsolatokat és amióta Albánia déli részének elszakítása iránti görög emlékirat — mint ahogy ezt a Reuter jelenté — Londonban »jóakarató megértésre« talált.

Az angolszász hatalmak a demokratikus Jugoszláviával szemben is barátságtalan politikát folytatnak, mint ahogy ezt a jugoszláv hivatalos bizonyítékok is igazolják. Mindkét hatalom Jugoszláviához jegyzéket intézett az elmúlt hetekben, amelyben szemrehányással illetik Jugoszláviát azért, mert a Julia-tartomány angol megszállás alatt álló övezetében működő Szövetségi Bizottságból visszahívta a jugoszláv képviselőket. A valóságban a jugoszláv képviselőket azért hívták vissza, mert megálapítást nyert, hogy az angol katonai hatóságok leplezik a szláv lakosság, sőt a jugoszláv bizottsági tagok ellen irányuló kihívó fasiszta tevékenységet.

Az USA és Anglia által a bolgár Hazafias Arcvonal kormányához intézett időszaki jegyzékek is azt célozzák, hogy támogatást nyújtsanak az ottani reakciós és fasiszta elemeknek.

Ilyen politikát folytatnak Romániával szemben is.

Romániához intézett amerikai és angol jegyzékek azt az alaptalan követelést szolgálják, hogy az u. n. történelmi pártok részvételét az államvezetésben kiszélesítsék. Hivatkozással ezeknek a reakciós pártoknak hazug jelentéseire az amerikai és angol kormány olyan intézkedések ellen tiltakozik, melyek az ország demokratizálódását célozzák és még azt a jogot sem akarják elismerni, hogy a román kormány egyedül vezesse le az augusztus végére, vagy szeptember elejére, a mezei munkálatok befejezése utánra, kitűzött képviselőválasztásokat.

Magyarországon pedig bizonyos újságok az angol rádió hírközlései alapján némely nagyhatalom állásfoglalását a szlovákiai és erdélyi magyar kisebbséggel szemben olyan színben tüntetik fel, hogy sovinszta hajsztát eredményeznek, azzal a céllal, hogy Dél európa népeinek demokratikus együttműködését megnehezítsék.

A reakciós angol sajtó takarni akarja a Balkánon folytatott imperialisztikus mesterkedéseket a szovjet politika ellen intézett hazugságokkal és rágalomokkal, melynek a Balkán-államokkal szembeni barátságos irányzata a megvásárolható reakció öriöngését idézi elő. Az angolszász hatalmak balkáni politikájának képét teljessé teszi ügynökeinek állandó mesterkedése, hogy ezen országokban a népi uralmat aláássák.

A balkáni államokban tevékenykedő reakciós csoportok munkája a néhai »balkánizáló« politika folytatása, mely belső és külső zavarokat és ellenségeskedéseket eredményezett. Ez a politika most azonban korántsem olyan eredményes. Széjjelpattan azokon az egészséges alapokon, melyeket a demokrácia további belső fejlődése és a balkáni államok együttműködése hozott létre.

(Novoe Vremja, Moskva).

VILÁGSZEMLE

Irta: Sulhóf József

A világpolitika középpontjában kétségen kívül a párisi béketárgyalások állanak. Ha visszatérünk az elmúlt egyhónapra, szembeötlő, hogy a világpolitika minden eseménye szoros közvetett, vagy közvetlen kapcsolatban állott a béketárgyalásokkal, illetve azokkal a szándékokkal, amelyek megvalósításához a tárgyalásokat eszközül kívánják használni. Déliránban angol csátltak ki Basránál, hogy biztosítsák a petrolenmvidéket. Amikor a szovjetsapatok Irán északi részében állomásoztak, hogy nyugtalanító iráni belpolitikai események ellen biztosítsák a szovjet határvidéket, a Biztonsági tanács heteken keresztül napirenden tartotta ezt a kérdést még akkor is, amikor a szovjet-iráni szerződés létrejött és a szovjet csapatok elhagyták Iránt. Ezzel nyomást lehetett gyakorolni Iránra, amelynek megváltozott és demokratikusabbá vált politikája nem illik bele az Anglia által az Indiai Óceánon kiépített egyeduralmi rendszerbe.

Jugoszlávia tiltakozójegyzékeket intézett az amerikai és angol kormányokhoz az amerikai repülőgépek jogtalan berepülései, a trieszti fasiszta hordák garázdálkodása és az angol-amerikai megszállóhatóságoknak a jugoszláv állampolgárok vagyon és életbiztonságát veszélyeztető magatartása miatt. Ellenőrizhetetlen, hogy az angol-amerikai hatóságok milyen felhatalmazással rendelkeznek a jogtalan eljárások elkövetésére, kétségtelen azonban, hogy a legerélyesebb figyelmeztetésekre volt szükség, ha azt akarták, hogy végeszakadjon a jogfosztásoknak. Ezeknek az eseményeknek a keretébe illik bele a a magyarországi fosztogatás, amely Triesztben »a megszálló hatóságok tudomásával, támogatásával és közreműködésével folyik« olyan UNRRA áruk el tulajdonítására, amelyek Jugoszlávia, Csehszlovákia és Magyarország részére érkeznek Trieszten keresztül. Az idézőjellebe tett megállapítás La Guardiától, az UNRRA világszervezetének vezérigazgatójától származik, aki erélyes levélben fordult a megszállóhatóságok parancsnokságához.

A szakszervezeti világszövetség kezdeményezésére július 18 és augusztus 15-ike között az egész világon, minden szakszervezet tüntetett Franco spanyolországi véres uralma ellen. Az angol munkáspárti kormány számára ezzel tartathatatlanná vált a helyzet, ha nem akarja feladni teljesen és végérvényesen azt a programot, amelyekkel múlt év nyarán hatalomra segítették. Viszont Franco sem kívánta elejteni, mert a köztársasági Spanyolország semmiesetre sem lenne olyan hűséges szolgája az angol imperializmusnak, mint Franco. A helyzet azonban sürgőssé vált, mert szeptember 23-ikára összeült az Egyesült Nemzetek szervezetének nagygyűlése, amelynek döntenie kell a Franco-kérdésben. A szakszervezeti nyomás hatása alatt Anglia többé nem léphet fel a fasiszta önkényuralom nyílt védelmezőjeként. Kénytelen tehát más eszközökhöz folyamodni Franco uralmának meghosszabbítására. Pártok alakulnak Spanyolországban. A pártok Franco személyes irányítása alatt állnak, de külsőségekben azt a látszatot keltik, mintha ezzel megszűnt volna Franco egypárt-rendszere. Nem lesz tehát — angol-amerikai álláspont szerint — szükség a beavatkozásra és arra, hogy megszakítsák a diplomáciai kapcsolatot Spanyolországgal, mert ott — külsőségeiben — megszűnik a parancsnakom. Természetesen egyetlen atomkutató német tudóst és egyetlen gestapo-okfatót sem tesznek ki Spanyolországból a sok tízezer odamenekült német és olasz fasiszta vezetők közül.

Görögországban szintén a szakszervezeti világszövetségre hárul a feladat, hogy nyomást gyakoroljon azzal a véres és veszedelmes merénnyel szemben, amelyet a görög monarchia készül elkövetni elsősorban a görög nép, de egyidejűleg a szomszédos államok ellen is. A görög kormány felfüggesztette a szakszervezeti központ törvényesen választott vezetőségét és tagjait elfűtölte. Min-

den demokratikus intézményt feloszlatott, tüzzel-vassal irtja a haladászellelmei embereket. Tankokkal, repülőgépekkel, tüzérséggel és gyalogsággal harcol az Olimposzon és Tesszáliában a hegyekbe menekült százezres tömegek ellen. Vérbírósa naponta tízezzrel hozza és hajtja végre a halálos ítéleteket és véres terrort teremt, hogy a szeptember elseiei népszavazás alkalmával senki sem merjen a király visszatérése ellen szavazni. Az angol és amerikai kormányok, minthogy már megteremtették ezt a helyzetet és a Görögországban állomásozó angol seregekkel biztosították a fasisza királypártiak véres győzelmét, kijelentették, hogy nem küldenek megfigyelőt a népszavazásra, mert ideje, hogy a görög kormány maga lábán álljon és maga intézze ügyeit. Miért nem volt ennek ideje másfél évvel ezelőtt, amikor a görög nép legszélesebb rétegét képviselő EAM akart rendet teremteni? Egyszerűen azért nem, mert az EAM demokratikus elemekből áll, akik egy jobb és igazságosabb rendre törekuszenek és ezt Angliáé nem tűnhetette meg a Földközi Tenger partjain.

Ez a szempont jelent biztatást egyébként *Törökország* számára is. A Szovjetunió végre békét, rendet és biztonságot akar a örök tengersizorokon: a Boszporuszon és Dardanellákon. Jegyzékben fordult a török kormányhoz és felszólította: Indítsanak közvetlen tárgyalást olyan szerződés megkötésére, amely biztosítja a Fekete-tenger hatalmainak helyzetét. Mivel a háború alatt az idegen hadihajókat átengedték a tengersizorokon, a szovjet ajánlja: Csak Fekete-tengeri hatalom hadihajója haladhasson át a tengersizorokon, minden államkereskedelmi hajója szabadon közlekedhessen és a tengersizorokon teremtsék meg a szovjet-török közös ellenőrzési rendszert, amely teljes biztonságot nyújt a fekete-tengeri hatalmak számára. Mindez a montreuxi (montreí) egyezmény felülvizsgálatát jelenti. Ezt tavaly még az angol és amerikai kormányok is szorgalmazták, most azonban, a nemrégiben megalakult új török kormány hűzódó válasza arra enged következtetni, hogy a sugalmazók álláspontja megváltozott.

Ugyanígyen magatartást tanúsít az Egyesült Államok kormánya Magyarorszáé és Ausztria tekintetében.

Ausztria veszedelmes játékba kezdett. Mivel az osztrák kormány az újjáépítést politikai téren egyáltalán nem hajtotta végre, a szovjetkormány élt azzal a jogával, hogy minden Ausztriában felkelhető német vagyon hadiszákmány. Felszólította tehát az osztrák kormányt a hadiszákmány kiszolgáltatására és megkezdte annak elszállítását. Az osztrák kormány tiltakozott ez ellen és arra hivatkozott, hogy a németek Ausztriában mindent államosítottak, de — szorinte — ezeket nem lehet német értékeknek tekinteni. Az osztrák kormány minden téren igyekezett megakadályozni az elszállítását, míg végül erélyes szovjet fellépésre, látszólag, visszavonult, hogy más eszközökkel folytassa szovjetellenes és a szomszédokat nyugtalanító politikáját.

Magyarországon ezzel szemben a hivatalos kormányzat az, amely a legszorosabb jogviszonyt igyekezne megteremteni a Szovjetunióval és Jugoszláviával, viszont a reakciós körök és fasiszta maradványok minden téren elgáncsolják ezt. A magyar dolgozók bevezették a forintot és kitűnően megszervezték nemcsak azt, hogy a forintnak valóban legyen vásárlóértéke, hanem azt is, hogy a dolgozók jussanak elsősorban az új pénzhez és vásárolhassanak az erre a célra felhalmozott készletekből. A forint jól bevált, a termelők szívesen fogadták és a rendkívül szigorú megtérő intézkedések egyelőre elnémították a fekete-tőzsdét. Az a »veszély« fenyegedett, hogy egy rendezett belső gazdasági helyzetben élő, az igazi demokrácia útján haladó Magyarország képviselői utaznak Párisba a béketárgyalásokra. Elősegítette ezt a helyzetet az a körülmény is, hogy az amerikai övezetből hazakerkezett a magyar aranykészlet és a szovjet és jugoszláv kormányok meghosszabbították Magyarorszáé számára a hadikárpótási fizetések határidejét hatról nyolc évre azzal, hogy az első években kisebb és

csak a későbbi években kell nagyobb összeget fizetni. Egyidejűleg közel félezer egyesületet betiltottak, mert felekezeti szervezkedés leple alatt demokrácia-ellenes tevékenységet fejtettek ki. A magyar reakció tehát, aggódva, hogy a demokráciának sikerül legalább némi enyhítést elérni a békefeltételekben — és ezzel még jobban megzavardítja uralmát — kénytelen volt más harcmódot fölvenni, hogy a demokrácia minden esetleges sikerét megakadályozza. Természetes, hogy ennél nem a nép érdekei vezérelték, hanem a pápi és grófi birtokok egykori urainak szempontjai. Ujra antiszemita uszításba kezdtek. Ez történt Miskolcon, ahol megincsestek két feketéző malomtulajdonost, majd egy rendőrtisztviselőt is. Kimutatható, hogy az egyébként baloldali beállítottságú munkásmegmozgalmak józan része, amikor látta, hogy a hatóságok kevéssel érveltek a forint védelmére irányuló törvényeket, visszavonult és csak az a maroknyi csoport követte el az elvetemült bűntényt a demokrácia tekintélye ellen, amelynek bűntudatát a pápi körökben fedézték fel. A másik merénylet a magyar demokrácia által teremtett belső rend ellen Mindszenty József hercegprímás levele, amelyet Nagy Ferenc miniszterelnökhöz intézett és ultimátumszerűen közkegyelmet követelt, mert ellenkező esetben: »nem vállal felelősséget a történelemért«. A közkegyelmet azonban a fasiszta bűnösök és reakciós gonosztevők számára kérte lelki megbékélés címén és a ravasz, jezsuita módon összeállított levél mondatai egyben a régi Horthy-féle revíziós, uszító szellemet is kifejezésre juttatják és ezzel lejárattatni szándékolják a szomszédos államok előtt a fiatal magyar demokráciát.

Amerika viszont jónak látta ezt a helyzetet kihasználni arra, hogy jegyzéket intézzen a szovjetkormányhoz Magyarország megszállása és gazdasági helyzete tekintetében. Kérte a magyar gazdasági megerősödés érdekében a hadikártérítési összeg elengedését. Ugyanakkor a békeszerződés keretében szorgalmazta, hogy Magyarország ismerjen el minden külföldi követelést és fizesse meg a szövetséges államok pogárainak elköszott, vagy háború által magyar területen elvesztett vagyonát. Követelte azt is, hogy Magyarország mondjon le minden kártérítési igényéről Németországgal szemben. A régi követelések és a magyar igények Németországgal szemben ezerhatszáz millió dollárt tesznek ki. A hadikártérítési mindössze háromszáz millió dollár, de ebből a Szovjet, Jugoszlávia és Csehszlovákia részesedik. Ezeket a számokat az angol-amerikai hírverés nem juttatta a magyar tömegek tudomására, csupán azt, hogy az amerikai kormány jegyzékben lépett fel a magyar gazdasági helyzet enyhítése érdekében. Ez a kérdés később a béketárgyaláson is szóba került, ahol a szovjet válasz nem hagyott kétséget afelől, hogy Amerika csupán propagandára használja fel ezt a hadikártérítési elengedésre irányuló jelszót, de sem Magyarország elhurcolt értékeit és egész vasuti parkját nem adja vissza, sem a maga követeléseit nem engedi el. Ezzel szemben a szovjet kormány árít szállít Magyarországnak és minden erejével megakadályozni igyekszik azt, hogy — Visinszki kifejezésével élve — Magyarországot a nyugati nagy jótékonyág kolodushotrá kényszerítse.

Indonéziában még folyik a harc, *Japánban* egyre jobban megerősödik az amerikaiak által támogatott reakció. *Kínában* amerikai erősítéssel folytatják a harcot a kommunista országrészek ellen, *Palesztina* felosztási tervével véres terrordrepedetekre uszítottak, amelyekre megtorlásul a legsúlyosabb ellenintézkedéseket alkalmazzák. *Indiában* a muzulmánok nélküli alakítják meg az angolokkal együttműködő ideiglenes kormányt; viszont *Anglia csak* a legnagyobb nehézségek árán jut élelmiszerhez, mert az amerikai piac megnehezítette a kanadai szállításokat, az *Egyesült Államokban* a pénzhigiénés rendkívüli mértékeket ölt, a pánamerikai fegyveres szövetekezést megakadályozta *Bolivia* forradalmi demokratizálása, valamint *Uruguay* és *Argentína* gazdasági szerződése a Szovjetunióval

Ilyen körülmények között július 29-ikén kezdődtek a béketárgyalások és az első három hét szervezési munkával telt el. Míg az általános ülésen az egyes küldöttségek kifejtették álláspontjukat, az ügyrendi bizottság, amelynek feladata volt a tárgyalási szabályzat elkészítése, heves hangú vitákban mutatta meg az ellentéteket a felfogások és a képviseltek között. Míg a Szovjet a nép széles rétegeit képviselve tette meg javaslatait, hogy ezzel is a legmesszebbmenően védelmezze a tömegek érdekeit, az angolszász klobb az uralmi osztály érdekeit és hasznosítását képviselte. Az általános vitában minden kiküldött hangsúlyozta, hogy békét akar, mégpedig olyan békét, amely nem alázza meg a legyőzötteket és biztosítja azok fejlődését. A nagy szavak mögött meghúzódó igazi szándék azonban más képet mutatott. Körülbelül így fogalmazható meg: az amerikai kormány békét akar, ha biztosítja a világhatalmi helyzetét és azt, hogy a legyőzött államokat gyarmataivá teheti. Az angol uralmukodó osztály békét akar, ha biztosítja gyarmatbirodalmát. Franciaországban a Bidault (Bidó) által képviselt kétszáz család az imperializmus híve. A kínai reakció békét akar, ha ez Chang-Kai-Shek egyeduralmát biztosítja; és lehetővé teszi Kína szoros gazdasági együttműködését Amerikával, tekintet nélkül a kínai tömegek érdekeire. Az angolszász tömbhöz tartozó kisnemzetek hűségesen kiszolgálják megbízóikat. A Szovjetunió ezzel szemben tartós és nyugalmas békét akar, mert jól tudja, hogy sem az angol, sem az amerikai tömegek nem akarnak háborút és nem akarják azt a gazdasági zűrzavart, amit az imperialista politika teremt világszerte.

Az ügyrendi vitában azután megmutatkozott, hogy ez a beállítás egészen pontosan tükrözi vissza a tényleges helyzetet. Az ausztráliai Evat Brazília, Hollandia és Ujzéland kiküldöttjeitől támogatva a kisnemzetek védelmezőjeként tépett fel. Arra törekedett, hogy a tárgyalásokon szembeállítsa egymással a nagyhatalmakat. A valóságban az volt a célja, hogy azokat a kisnemzeteket védelmezze és állítsa szembe a Szovjetunió javaslataival, amelyek hajlandók az angol-amerikai törekvéseket támogatni. Emiatt folyt a harc az egyes rendelkezések körül. A legsúlyosabb vitát váltotta ki a szavazások kérdése. A béketárgyalás maga nem határozathozó szerv, csupán ajánlásokat készít és a külügyminiszeri tanács véglegesíti majd a békeszerződések szövegét — természetesen az ajánlások figyelembevételével. A szovjet küldöttség támogatta a külügyminiszeri javaslatot a kétharmad szótöbbség tekintetében. Minél több szavazatra van szükség egy döntés meghozatalához, annál valószínűbb, hogy nem egyszerű csoportosulással oldják meg a kérdést, hanem egyöntetűsége törek-szenek. Ha egyszerű szótöbbséggel dönthetnek, akkor a résztvevő huszonegy hatalom közül tíz az egyik, tíz a másik javaslatra szavazhat. Egyetlen szavazat azután eldöntheti, hogy a javaslatok közül melyik jut el a külügyminiszterek elé. A vita során elfogadták azt az angol javaslatot, amely szerint lehetőleg kétharmad szótöbbséggel kell dönteni, de külön felsorolásban el kell juttatni a külügyminiszterekhez azokat az ajánlásokat is, amelyeket egyszerű szótöbbséggel hoztak meg.

A tárgyalások másik jellemző mozzanata volt az egykori csatlósállamok álláspontjának meghallgatása. *Olaszország* nevében de Gasparri miniszterelnök a régi fasiszta-imperialista hódító törekvések szellemében nyilatkozott. Büntetésnek nyilvánította Olaszország számára a békefeleleteket és nemcsak nem hajlandó lemondani azokról a területekről és gyarmatokról, amelyeket a békeszerződések Olaszország jogosulatlan területeinek mondanak ki, hanem újabb terjeszkedési követelésekkel állt elő »Olaszország biztonsága érdekében«. Gyarmati hadászati szempontjai nem kerülhették el az általános figyelmet és bírálatot, hiszen köztudomású, hogy nem Jugoszlávia támadta meg Olaszországot, hanem Olaszország Jugoszláviát. Mindaz, amit de Gasparri kifejtett, semmilyen tekintetben sem szólgált az olasz nép érdekeit, mert gazdasági téren például

semmi kifogást sem emelt a súlyos megszállási terhek és az egyéb súlyos angolszász gazdasági törekvések ellen, amelyek Olaszországot teljesen gyarmati színvonalra süllyesztenék. Az tehát, ami a tömegek érdekeit jelentette, nem volt fontos de Gasperri számára. Csupán az imperialista nagybirtokok és nagyiparosok álláspontját védelmezte és ezzel elárulta, hogy szomszédaival szemben nem a békés együttműködést, hanem a terjeszkedő politika folytatását akarja.

Románia helyzete könnyebb volt, mint bármely más országé, mert területi problémái nincsenek. A gazdasági kérdések azonban itt még súlyosabbak, mint a többiekénél, mert a Romániában maradt nyugati vagyonok óriási értéket jelentenek és a teljes kártalanítás az elpusztított értékekért kolosszusra juttatná az egyébként gazdag Romániát. A román demokrácia, amely jó úton halad, védelmet kért ezzel a követeléssel szemben és a szovjet részről megértő támogatásban részesült.

Magyarország a magyar demokrácia megerősítéséhez kért segítséget. Elismerte, hogy a régi vezetők súlyos bűnök terhelték, de hangsúlyozta, hogy nem háríthatják a teljes felelősséget a magyar népre. Magyarország álláspontjával kapcsolatban, amelyben jelentős szerepet játszott a csehszlovákiai magyarság sorsának kérdése, rendkívül éles hangú vita fejlődött ki a magyar hadikárpótlás és az angolszász követelések körül. A csehszlovákok viszont Magyarország azon beállítására ellen tiltakoztak, hogy a lakosság és a terület együtté tartozik, ha tehát ki akarják telepíteni a magyarságot, ezt csak területi rendelkezéssel oldhatják meg. Kiszelyev (fehérorosz) és Visinszki (szovjet) védelmükbe vették a magyar demokráciát az angolszász követelésekkel szemben és hangsúlyozták, hogy nem szabad bosszualló békét kötni. A jugoszláv kiüldöttség a magyar kormánynak önkéntes alapon történő lakosságcserét ajánlott föl.

Bulgária jogos területi igényeit jelentette be és kijáratot kért az Égei tengerre, ami Bulgáriának létérdeke. Nyugatrákia teljesen bolgárlakta terület, amely jogosan megilleti Bulgáriát és tekintettel a görög belpolitikai helyzetre, Bulgáriának kötelessége saját biztonsága érdekében, hogy hadászati szempontból is ragaszkodjék Nyugatrákia visszacsatolásához. A bolgár nép sohasem volt németbarát és nem tehető felelőssé a maroknyi uralmi csoport bűneiért. Gazdasági könnyítéseket is kértek a bolgárok.

.. **Finnország** határkigazítási igényeivel szemben a Szovjet rámutatott arra, hogy a szovjetkormány már 1940-ben biztosítani akarta a német erőszak ellen Leningrádot, akkor azonban a finn fasiszták politikája lehetetlenné tette ezt. A későbbi események megmutatták, milyen súlyos következményekkel járt Finnország magatartása. Elgészen természetes tehát, hogy a jövőre nézve a Szovjet-unió biztosítani akarja magát és nem engedi meg, hogy a határ ismét mindössze harminc kilométerre húzódjék Leningrádtól.

A béketárgyalások jellemző vitái közé tartozik az is, amely Albánia meghívása körül keletkezett. A jugoszláv javaslat úgy szólt, hogy miután általában elfelejték Albánia egyenjogú meghívását, hívják meg tanácsadói szavazattal. A heves vitában Caudarisz görög miniszterelnök minősíthetetlen rágalomokkal illette Albániát és az albán népet, egyenesen letagadva azokat a nagy érdemeiket, amelyeket Albánia szerzett a fasiszmus elleni harcban. Kiderült azután — jugoszláv leleplezés folytán, — hogy a görög kormányt imperialista politikája készíteti ilyen álláspont elfoglalására Albániával szemben. Felajánlotta Albánia felosztását Jugoszlávia és Görögország között. Utóbb ezt le akarta tagadni, de a kétségtelen bizonyítékok véget vetettek a cáfolatsorozatnak. Albániát végülis meghívták, hogy fejtse ki álláspontját.

Ilyen helyzetben és ilyen körülmények között jutott el a békeértékelzet a harmadik hét végén ahhoz, hogy befejezze szervezkedési munkáját és a bizottságokban megkezdjék a békeszerződések tervezeteinek letárgyalását.

A jelek azt mutatják, hogy a béketárgyalások csak nagyon lassan végezhetik el feladataikat. A kelet-európai államok tudják, hogy a népet képviselik és a nép érdekeiért szállnak szóra. Tudják azt, hogy amikor saját népeik érdekeit védik, egyben védik az angol, amerikai, francia és a többi népeket is, mert a békéért, a nyugalmas, tartós békéért és biztonságért szállnak szóra.

1946. augusztus 25.

FIGYELŐ

ALEXANDER FAGYEJEV

A cári Oroszország gyarmatának tekintette a végtelen Szibériát és a Szibériától keletre fekvő, a Csendes-Oceánig húzódó területeket. Az ott lakó, a fejlődésnek kezdetlegesebb fokon álló, apró népeket a gyarmati hódítók örök törvényei szerint tüzzel-vassal irtották és a maradékot lehetetlen alacsony élet-színvonalra szórítva, erejüket messze túlhaladó munkára fogták. Az így gyorsan elnéptelenedő területekre gyarmatosokat küldtek a cári birodalom nyugati tartományaiából. Többnyire parasztokat, akiket az orosz arisztokráciának ropant területmű birtokai nem engedtek földhöz jutni és kinek a lassan fejlődő ipar nem tudott munkát biztosítani. 1903-ban Odesszából ilyen gyarmatosokkal indult egy hajó, hogy a fél világot megkerülve Vladivosztokba kössön ki, honnét lovaskocsival szállították a gyarmatosokat ezer-kétezer kilométeres távolságokra. Az odesszai gyarmatosokat szállító hajó gyermekeket is vitt magával, az új hazát kereső parasztok gyermekeit. Többek között egy kétéves szőke fiút, Szasát, aki 3 évtizeddel később Alexander Fagyejev néven lett az orosz irodalomnak, a nagy szovjet irodalomnak egyik büszkesége.

Fagyejev a Tajgában, a távolkeleti őserdőben nőtt fel, ahol apja erdőt irtott, utat vágra a gyarmatosok ekéjének. Szasa megismerkedett az őserdő életével, annak állataival és növényeivel és megismerkedett az állatoknál is rosszabb sorban élő gyarmati rabszolgákkal. Az orosz mesékkel egyidejűleg tanulta meg a pusztulásra szánt apró népek meséit és legendáit és egy (a már csak pár száz főből álló) udehe népből származó favágó volt a »szárazdadája, aki feltárta előtte a természet titkait, úgy ahogy azt egy primitív és halálrászánt nép látja.

Szasa 13 esztendő volt, mikor a minden oroszok cária háborút kezdett és az ő apját is fegyverbe szólította. Öt napon át utazott az idősebb Alexander Fagyejev, a favágó, a legközelebbi vasúti állomásig. A nagy útra elkísérte őt Szasa és Szasával együtt az udehe favágó. Szasa szárazdadája, nevelője és barátja. Az idősebb Fagyejevről többé sohasem halott a családja. Nem küldött egyetlen tábori levelezőlapot sem és a kormány sem közölte a családdal az apa halálhírét. Három és fél esztendővel később Szasa Fagyejev is fegyvert fogott. De ő nem a cári hatalom parancsára, hanem a fiatal tanácsköztársaság védelmére, Lenin és Sztalin Vörös Hadseregében. Három esztendőn át harcolt a szibériai partizánok soraiban. Húszesztendősen korábban parancsnoka volt egy partizánrezneknek.

A polgárháború befejezése után, (hogy a Vörös Hadsereg biztosította a fiatal tanácsköztársaság létét és függetlenségét, legyőzve az orosz fehér gárdistákat és a segítségére siető 14 külállam hadseregét) Alexander Fagyejev az

öreg harcos és fiatal kommunista egy szibériai járás kommunista párt szervezőténak titkára lett. Éveken át dolgozott minden erejének megfeszítésével az újjáépítésen, a polgárháború által rettenetes nyomorba döntött néppel együtt szenvetve, együtt dolgozva és együtt győzedelmeskedve. Az újjáépítés első sikerei után Fagyejevnek végre ideje volt, hogy önmagára gondoljon. A párt parancsára elment tanulni a Don melletti Rosztovba. A középiskolát alig több mint egy esztendő alatt elvégezve, az egyetemre került, az irodalmi fakultásra. Egy, az egyetemi hallgatók által kiadott folyóiratban jelent meg első elbeszélése, a szibériai partizánháború egy epizódjáról. Az elbeszélés, (bár a folyóiratot csak nagyon kevesen olvasták) bizonyos feltűnést keltett. Egy diák-kritikus azt írta Fagyejevről, hogy Gorkijon kívül senki sem szól ma olyan országon nyelven, mint a rosztovi egyetem fiatal diákja és az egyetem irodalomtanára beküldötte az elbeszélést az egyik moszkvai folyóiratnak. A moszkvai folyóiratnál nem olvasták el azonnal az elbeszélést, de mikor elolvasták, táviratoztak Fagyejevnek, hogy látogasson fel Moszkvába, személyesen akarnak vele megismerkedni. És Fagyejev Moszkvába utazott, tarsolyában egy regény kéziratával. A regény címe »Összeomlás«. (Magyar fordításban Moszkvában »A 19 partizán« címen jelent meg.) Pár héttel azután, hogy a regény Moszkvában, orosz nyelvű napvilágot látott, a Szovjetunió legjelentősebb kritikussai állapították meg, hogy a szovjet irodalom vagy legalább is a szovjet próza új, magasabb fázisába lépett.

A polgárháború alatt megjelent és a polgárháborút ábrázoló regényirodalom bár számtalan, eddig sohasem látott embertípust mutatott be és olyan harcokat ábrázolt, melyekhez hasonlók nem igen ismer a világtörténelem — ez az irodalom mégis bizonyos fokig sematikus volt. A legtöbb fiatal szovjet író úgy ábrázolta a polgárháborút, hogy aki velük van, a szovjet néppel, az feltétlenül jó és igaz ember, annak kizárólag jó tulajdonságai vannak és aki ellenük van, az nem lehet megtévesztett ember, hanem az feltétlenül gonosz ember, aki kivétkőzött minden emberhez méltó tulajdonságból. A polgárháborúnak ez a fekete-fehéren való megfestése érthető és indokolt is volt a harcok idején. De a harcok elmúltával ez a harcok idejét múlt, hisz nem magyarázta meg maradék nélkül a lejátszott eseményeket és nem adott lehetőséget arra, hogy megismerjük belőle a szovjet népet minden erényével együtt és minden, a hosszú elnyomatás következtében kifejlődött hibájával. Az a hatalmas, művészi kép, amit Fagyejev festett egy partizánhadosztály életéről, az életet a valóság sokszáz színében ábrázolja. A hős mellett, aki megértette Lenin és Sztalin szavát, átélte és átérezte a nép szenvedéseit, szervezni és irányítani tudja a nép szabadság-akarátát, látjuk a néppfigurák széles galériáját, a szibériai intellektuelek, ipari munkások és parasztok nagyszerűen ábrázolt, képviselőit — osztályuk és személyük minden jó és minden rossz tulajdonságával. A szabadság eszméje megsokszorozza a jó tulajdonságokat és pillanatokra megbénítja a rossz tulajdonságokat, melyek azonban élnek és a felszín alatt hatnak, hogy időnként ismét a felszínre kerüljenek. Fagyejev nem hamisítja, nem szépiíti a valóságot. De a valóság mély ismerete derűlátóvá teszi. Tudja, hogy a szabadság eszméi legyőzhetetlenek és tudja, hogy a szabaddá lett ember megváltozik, fejlődik és megváltoztatja a világot, amelyben küzdenie kell. Fagyejev regénye összeomlással végződik. A hősiessen harcoló partizánhadosztály megsemmisítő vereséget szenved. De a nagy művész úgy ábrázolja a vereséget, hogy egy pillanatra sem kételkedhetünk abban, hogy a szabadság hőseinek sírja is tovább terjeszti a szabadság eszméit, amelyek a végső fokon minden erővel és minden ellenséggel szemben győzedelmeskedni fognak. A vereség, az összeomlás csak epizód, de a szabadság eszméje örök és elkerülhetetlen, övé a végső győzelem.

Azok a bírálók, akik Fagyejev könyvétől az egész szovjet próza felemelkedését várták nem csalódtak. Néhány esztendővel az »Összeomlás« megjelenése után már szinte az egész szovjet próza Fagyejev nyomdokain haladt és az ő

hatása alatt születtek meg azok a hatalmas regények, amelyek éppúgy, mint az »Összeomlás« halhatatlan em'elekei a Szovjetunió népe hősiességének és hatalmas bizonyítékai a népből nőtt szovjet irodalom magas fokának.

Az »Összeomlás« hatalmas sikere után Fagyejev egy óriási méretű regényciklus megírásához fogott, melynek első négy kötete »Az utolsó Udene« címen jelent meg. Fagyejev azt a feladatott állította maga elé, hogy megmutassa, miképpen állította meg a Szovjetunió a cárizmus által halálra ítélt apró népek pusztulási folyamatát és miképpen futották be ezek a népek, (hála Leninnek és Sztalinnak) néhány esztendő alatt az utat a nomád élettől a fejlett, nagyiparra épülő kultúréletig, amely utat más népek évezredek alatt tettek meg. A hatalmas méretű mű, mely mikor tető alá kerül bizonyára egyike lesz a világirodalom legnagyobb alkotásainak, — nem készülhetett el, mert — 1941 júliusában a szovjet népnek ismét fegyvert kellett fogni a szabadsága és függetlensége védelmében.

Fagyejev a háború első hónapjait a fronton töltötte. Képtelen vagyok arra, hogy elhallgassak egy epizódot, képtelen vagyok arra, hogy elhallgassam hogyan találkoztam Fagyejevvel a Kalinini-erdőben, egy elhagyott favágóvaskóban. Az első vonaltól mentem gyalogszerrel a hadosztályparancsnokság felé. Fáradtan, piszkosan, éhesen, két nap óta állandóan talpon. Az ösvényeket méter magasan fedte a hó és minden lépés hatalmas erőfeszítést követelt. Nagyon megörültem, mikor egy viskóra bukkantam, ahol legalább pár órára megpihenhetek. A viskó nem volt üres, A padlóra szórt szalmán négyen heverték: szovjet tisztok. Én a közlegény engedélyt kértem, hogy közéjük fekhessek. Az egyik tiszt — hangomat hallva — talpraugrott és még mielőtt megismertem volna, megölelt és megcsókolt. Aztán a szalmán heverve sokáig nagyon sokáig beszélgettünk Fagyejevvel, a tiszttel a gyönyörű multról, a harcok jelenéről és a csodaszép jövőről.

A nagy Honvédő Háború irodalmában Fagyejev ugyanazt a szerepet töltötte be, mint a polgárháborúról szóló irodalomban. Ő írta a nagy Honvédő Háborúról az első hatalmas méretű, minden ízében művészi, a háborút minden oldalról ábrázoló, a szovjet nép hatalmas teljesítményeinek összes forrásait feltáró regényt: »Az ifjú gárdát«. A németek és csatlósaiak megszállják az egyik Donyec-vidéki bányavárost. Az államapparátus és a kommunista párt illegálitásban ottmaradt képviselői jórészt áldozatává lesznek a hódítók kegyetlen vérszomjának. De a Szovjetunió kidölt harcosainak helyébe újak lépnek; fiatalok, szinte gyerekek. Fiatal, szinte gyerekek szervezik meg az »ifjú gárdát«, amely irányítja és vezeti a nép ellenállását, amely kapcsolatot tart a partizánokkal és amely megbénítja a hódítók rettenetes erőszak-szervezetének véres munkáját. Az »Ifjú gárdát« a szovjet kritika a nagy orosz irodalom halhatatlan alkotásai mellé állítja. Joggal, Fagyejev egy csepp vízben megmutatja az óceánt, annak minden szépségével, borzalmasságával és törhetetlen erejével.

Fagyejev most 45 esztendő. Két évtized munkájával kitörölhetetlenül beírta nevét a szovjet irodalomba — a világirodalomba. Ha munkáiról beszélünk vele, mindig hangsúlyozza, hogy amit eddig írt, az csak »próbálkozás, — készülődés«. »Mert — mondja ő — a Szovjetunió olyan hatalmasat alkotott, ami messze túlélsz mindenben, amit eddig az emberiség felmutathatott. Ez a hatalmas újszerű állam, joggal megköveteli, hogy írói hozzá méltó alkossanak. A szovjet irodalom pedig, bármily sok értéket adott, még csak árnyéka annak, amit a szovjet valóság nyújt az emberiségnek. Nekünk tehát nincs jogunk azt hinni, hogy már alkottunk valamit, de minden erőnkkel törekedni kell arra, hogy valóban olyat alkossunk, ami méltó az országhoz, amelyben élünk. a népnek, melynek fia vagyunk«.

Illés Béla

A SAJTÓSZABADSÁGRÓL

N. Szergejev

Két év előtt novemberben könyv jelent meg Ausztráliában, címe »A sajtó a társadalmi ellensége«, szerzője pedig A. Mander a híres ausztráliai újságíró, aki már más témákat is feldolgozott és több könyv és füzet szerzője. Könyvére főleg az a körülmény hívta fel a figyelmet, hogy megjelenése után pár órára eltűnt a piacról, felvásárolták az újságvállalatok, amelyeket könyvében leleplez, úgy hogy rögtön második kiadást kellett kiadnia, hogy könyve eljusson az olvasóhoz.

Mander könyve sok igazságot tartalmaz és az igazság hangoztatása abban a társadalomban, ahol ő él, bátor, harcos dolog. Könyve a sajtószabadságról szól, a nyugati típusú sajtószabadságról, amelyről napjainkban annyit írnak és beszélnek különösen épen a nyugati típusú demokrácia előharcosai, akik mindig szeretik hangoztatni, hogy a sajtószabadság egyike a legnagyobb vívmányoknak, olyan eszme, amelyért az egész világnak küzdenie kell és meg kell valósítania. Mander könyve minket különösen azért érdekel, mert meggyőző példákkal világítja meg, milyen is az az úgynevezett sajtószabadság, amely a nyugati, különösen az angolszász sajtót jellemzi, mert bár főleg az ausztráliai sajtóval foglalkozik, de hát a »sajtószabadság« épen olyan Ausztráliában, mint a többi angolszász államban. A könyv csak a polgári sajtó példáit öleli fel, nem foglalkozik a munkássajtóval, amely más alapokon nyugszik és amelynek a sajtószabadságát mindig bizonyos rendőrpolitikai előírások, cenzura korlátozzák. A könyv arról ír, hogy a lapok legnagyobb része nagyvállalkozók birtokában van, akik a nyomdákon és kiadvállalatokon kívül bányákat, gyárakat és bankokat is magukénak mondhatnak. Ezek épen olyan makacsul védik sajtóvállalataik tulajdonjogát, mint bank,

vagy bányavállalati részvényeiket és ezeknek védelmében épen a »sajtószabadság« egyik leghatásosabb fegyverük.

A szerző jó ismerője a világsajtónak, a benne uralkodó szokásoknak és erkölcsnek, ennek a hatalmas és bonyolult rendszernek, amellyel megdolgozzák és befolyásolják a világ közvéleményét, évtizedekig maga is újságíró volt. Véleménye a sajtóról, annak szerepéről és módszereiről le-sújtó, megsemmisítő. Így ír pl.:

»A sajtószabadságot általában a demokrácia nagy vívmányai közé sorolják. A sajtószabadság szociális jelentősége sarkelvnek számít, nagy és szent jognak, mindenki jogának. Sajnos ez csak üres szólam, mert a valóságban ilyesmi nem is létezik.«

Vannak természetesen olyanok is, akiknek megvan a sajtószabadságuk. Ezek nem a nyomdászok, akik azt nyomtatják ki, amit eléjük tesznek, sem a riporterek, újságírók, szerkesztők és tudósítók, akik csak azt írhatják, amit kenyéradó gazdájuk, a kiadó megenged, vagy előír nekik. A sajtószabadságban csakis és kizárólag ezek a lapkiadók és a hozzájuk tartozó tőkés klikkek részesülnek, ezért sokkal helyesebb volna sajtószabadság helyett a laptulajdonosok szabadságáról beszélni. Erről ezeket írja:

»Ha ezt a kifejezést használnánk általában, úgy sok mindenféle félreértést elkerülhetnénk, ez hozzásegítene minket ahhoz, hogy egyáltalán kiismerjük magunkat a sok hangos frázis között, amelybe az újságokban nap nap után beleütközünk. Ez talán véget vetne annak az állandóan újra és újra hangoztatott »igazság«-nak, hogy a demokratikus civilizációnak fontos és okvetlenül szükséges a »szabadság« szent elvét azok számára érintetlenül fenntartania, akik véletlenül részvényeket örököltek, vagy vásároltak, tekintet nélkül arra, hogy az illetők okosak-e, vagy

buták, jó hazafiak-e, vagy közönséges csalók, vagy pedig olyan emberek, akiknek egyetlen célja a vagyonuk gyarapítása.»

Nagy tőke nélkül nem lehet lapot kiadni. Az ilyesmit csak gazdag emberek engedhetik meg maguknak. Az ausztráliai újságok legnagyobb részét 6 nagyvállalkozó ellenőrzi. Mander részletesen foglalkozik a sajtó és a finánc-tőke kapcsolataival, felhozza, hogy a legnagyobb ausztráliai lapok tulajdonosai egyúttal bankelnökök, főrésztvényesek, gyárigazgatók és trösztvezérek:

»Nem felelne meg a valóságnak, ha feltételeznénk, hogy ezek a nagyiparosok és finánc-tőkés körök közvetlenül irányítják a sajtót. Nekik erre külön megbízottjai vannak az újságvállalatokban, de csak ritkán kénytelenek nyomást gyakorolni. A sajtóvállalatok vezetői értik gazdáik álláspontját az egyes körökben és természetesen lapjaikban támogatják azokat. A lapvállalatok és a nagy-tőke között nemcsak gazdasági, hanem társaságbeli kapcsolatok is kialakultak. A lapvállalatok kiadóinak azok érdekeit kell lapjaikban képviselniük, akik kereskedelmet, nagyipart, a bankokat és biztosítótársaságokat tartják a kezükben.«

A laptulajdonos szigorú cenzurát gyakorol. Leellenőrzi az egész lapot a vezércikktől kezdve egészen a legjelentéktelenebbnek látszó hírcskéig, vagy hirdetésig:

»A kiadó cenzurája rendszerint töröli mindazt ami a lapban hirdető nagykereskedőt, vagy vállalkozót megharagíthatná... Törli a cenzura mindazokat a híreket, amelyek valamilyen a lapvállalattal kapcsolatos más vállalat részvényeire kellemetlenül hatnak...

A cenzura politikai kérdésekkel is foglalkozik. A politikus beszédeiből akár a legfontosabb részeket is törli, ha azok a lapvállalat, vagy a vele kapcsolatos más vál-

latat érdekeivel ellentétben állanak...«

»A lapot ellenőrző laptulajdonos megadja a lap politikai vonalát, ami annyit jelent, hogy a lap egyik pártot támogatja, a másiknak ártani igyekszik, az egyik politikust felmagasztalja, a másikat meg agyonhallgatja, vagy egyenesen megrágalmazza. Egyik mozgalmat nagy hűhóval propagálja, a másiktól egy szót sem ír, vagy ha ír is, röviden és a lap végén apró betűkkel hozza.«

Ilyen tehát a szent sajtószabadság, amely Mander szerint nem más, mint néhány sajtómágnás joga ahhoz, hogy a sajtót saját belátása szerint magáncélokra kiharcolja.

A közvélemény befolyásolása igen szellemes megoldást nyer. A laptulajdonosok nemcsak a vezércikkekben vagy más cikkekben propagálják a nekik tetsző eszméket, hanem a napihírek magyarázásával is:

»A sajtó átszenteskedve azt állítja, hogy más dolog a véleménynyilvánítás és más az információszolgálat. A tény azonban az, hogy Ausztrália legnagyobb lapjai igen gondosan rostálják, cenzurázzák, átdolgozzák és el is ferdítik szükség esetén a napihíreket csak azért, hogy olvasóik véleményét befolyásolják.«

A könyv szerzője egész csomó példát hoz fel arra nézve, hogy miként befolyásolják a lapok a közvéleményt megfelelően feltálat és átdolgozott napihírekkel. A módszerek meglehetősen változatosak, attól kezdve, hogy egy bizonyos hírrel tendenciós beállításban, szenzációs köntösbe öltöztetve vezetik félre az olvasót egészen az egyes események meghallgatásáig, vagy szándékos elferdítéséig, vagy teljesen légbőlkapott hírek feltálatlásáig.

A laptulajdonosok nagyon jól tudják, hogy az olvasók az igazságot akarják tudni és nem szeretik a hamisjátékot. Ezért van az, hogy mi-

nél hazugabb és minél részrehajlabb egy ujság, annál inkább igyekszik magát becsületesnek és nem részrehajlónak feltüntetni. A legreakciósabb lapok szelvében hosszabban hangoztatják, mennyire tisztelik a szociális eszméket, a demokrácia elveit, csküdöznek, hogy nem részrehajlók és tisztelik ellenfeleik politikai elveit. Erről és arról, hogy ezek a lap tulajdonosok hogyan fogják fel a »becsületes játék«-ot Mander így ír:

»Azt hiszik (t. i. a lap tulajdonosok), hogy a cenzura, egyes jelentések elhallgatása, amelyek alkalmasak arra, hogy az olvasót a lap tulajdonos elveivel, vagy érdekeivel ellentétes irányban befolyásolják, összegyegztethető a »becsületes játék« (fair play) fogalmával. Náluk »becsületes játék« az is, ha hamis híreket hoznak, ha a híreket kedvük szerint »megfésülük«, de egész mondatokat kihagyva meghamisítják a szónok beszédét olyan kijelentéseket tulajdonítván neki, amelyeket soha meg nem tett, vagy ha teljesen hamis híreket hoznak ordító betűkkel a címlapon, hogy azután, ha kell másnap az utolsó oldalon bolthabetűkkel nyomtatva megcáfolják őket. Például:

Állítólag megbeszélések folynak az oroszok és a vatikán között.

London. Amint jelentik a Szovjetunió a Vatikánnal meg egyezést szándékozik kötni. Mértékkadó körökben arról beszélnek, hogy a kreml kormány emlékiratot küldött a pápának... Amint értesültünk az emlékiratban az oroszok közvetlen tárgyalásokat indítványoznak....«

Hogy ki jelenti; kik azok az állítólagos mértékkadó körök és kiktől szerzi a lap az ilyen értesüléseket arról a lap tovább már nem ír, de 3 nap múlva a szenzációs, első lapon ordító hírt az utolsó oldalon apróbetűs két sorban megcáfolja. Ez a »becsületes játék«,

Hogy a lap tulajdonosok hogyan élnek vissza azzal a hatalommal, amelyet a »sajtószabadság« ad a kezükbe, arra nézve a legszembezőkőbb példa az hogy hogyan tudósítottak a polgári lapok 24 éven keresztül a Szovjetunióról:

»Az ujságírás történetében a cenzura legkifejezettebb példája volt az a mód, ahogyan a lap tulajdonosok 24 éven keresztül minden pozitív értékű jelentést agyonhallgattak a Szovjetunióval kapcsolatban, 1917-től egész 1941-ig, tehát még a Szovjetunió szövetségeseink és kétségbeejtő helyzetünkben majdnem egyedüli reménységünk nem lett, ujságjaink vele kapcsolatban csak katasztrófákról, a gyáripar megteremtésének csődjéről és bolondokházára emlékeztető belpolitikáról írtak. Mikor azonban 1942-43-ban az ausztráliaiak többsége megtudta SSSR-ről az igazat, egészen elámult. Félrelökték a cenzurát és maguk a lap tulajdonosok sem tudták többé megakadályozni az SSSR-ről szóló igaz tudósítások leközlését. Így kitudódott, hogy ellentétben az eddigi ipari tehetlenségéről szóló hírekkel, Oroszország az ipari fejlődés olyan hallhatalanul gyors ütemét mutatta fel, mint azt eddig a világ egyetlen országa sem. Az »elnyomott« népből, a »hátramaradott rabszolgaságból« lelkes nemzet lett, amely büszkén néz szép jövője felé és hazájáért, ügyéért és társadalni, rendléért melyet maga alapozott meg, hajlandó bármikor életét is feláldozni.«

A sajtó függő helyzete azt is magával hozza, hogy megváltozik a tudósítások jellege. Ha az egyes rovatokat olcsó szenzációkkal tömik tele, semmitégetek fújnak fel, evvel elterelik az olvasó figyelmét fontos, sokszor égető kérdésekről:

»Ha el akarjuk terelni az olvasó figyelmét valami fontos dologról,

természetesen semmiségeket ránkunk elő. Az újságok nagyon jól értenek hozzá, ha el akarják terelni a szociális kérdésekről, hogy olvasóik agyát mással töltsék meg. Nem szabad semmi olyat találni az olvasó elő, ami azt gondolkodásra készítetné. Az újdonságok csak felületes érdeklődést válthatnak ki és felületes érzéseket. Ha eseményekkel foglalkozunk úgy inkább a benne szereplő személyekről írunk, mint magukról az eseményekről. Inkább a politikus magánéletéről, szokásairól, családjáról, mint beszédeiről, politikájáról...»

Mander meglehetősen lesújtó véleményt formál a sajtóról, azt a társadalom, a demokrácia el'enségének tekint. Vannak szerinte természetesen egyes kivételek, főleg a munkássajtóra gondol, de a lapok, főleg a nagy lapvállalatok nagy üzletemberek piciny csoportjának kezében vannak. Ezek között ha vannak is érdekelentétek, vagy véleménykülönbségek, azonban ezek az alapvető kérdéseket nem érintik, ezekben teljesen egységesek. Ezek az alapvető kérdések pl. az uralkodó rendszer kérdése, amelyben csak a tőkés csoportok kitünően érzik magukat, a királyi ház és az uralkodóosztály tekintélye, a »szabad sajtó« tekintélye, a tőkés beruházások szentsége, a tőke magántulajdonának szentsége. Ezekben a kérdésekben a »szabad sajtó« egységes és mindig minden erejét latbaveti, ha szükség van rá.

Mander gyönyörűen leleplezvé a polgári sajtót, a »sajtószabadság« legendáját, kiutat keres: sajtóbizottságot ajánl, amely biztosítja majd a pontos és tendenciamentes hírközlést, minden párt számára egyforma lehetőségeket teremt a sajtóban és felszabadítja a szerkesztőket a lapvállalatok tulajdonságától, de a lapvállalatok tulajdonságát érintetlenül hagyja. Ez természetesen csak utópia, teljesen megvalósíthatatlan naiv tervezetés, de részünkre Mander

adatai fontosak, a leleplezések, amelyekkel leszedte a dicsőnyt a polgári »sajtószabadságról«, nem pedig gyerekes tervezetései holmi sajtóbizottságról, amely majd mindent megold. Mi nagyon jól tudjuk, hogy a sajtó kérdése csak kis része annak a kérdéstömegnek, amelyet csak az elnyomott osztályok teljes felszabadulása oldhat meg.

A SZOVJET GAZDASÁGI RENDSZER FEJLŐDÉSE

Az U. S. S. R. gazdasági rendszerének akadémiai nyílván álló komoly tanulmányozása sajnálatosan ritka jelenség a nyugati országokban. Az egyetemek szláv tanszékei, kevés kivétellel, csak a régi tradíciók hűséges követésével, száraz és természetlen grammatizálással foglalkoznak, a történelemoktatás pedig — ha a tárgy egyáltalán szerepelt a szláv szakok között, sohasem jutott tovább 1917 évnél. Ezen témakönrre vonatkozó korszerű anyag egyáltalán nem volt fellelhető a könyvtárakban. — A kutató intézetek viszont ezt a tárgyat vizsgálódási körükön kívül hagyták. Így nem csodálatos, ha a háború előtti korszakban annyira elburjánzott a Szovjettel kapcsolatos téves felfogás. Az utóbbi időkben már javulás jelei mutatkoznak; a legjobb bizonyíték erre Dr. Bajkov könyve, melyet a kíváló közgazdasági tudós a Gazdasági és szociális kutatások Állami Intézete megbízásából írt (Cambridge-i egyetem kiadása.)

Dr. Bajkov orosz emigráns. Sok éven át Prckopovits egyetemi tanár munkatársa volt, aki a prágai Orosz Közgazdaságtudató Intézet élére állott; ez az intézmény Szovjetellenes kiadványairól közölsmert. Dr. Bajkov a prágai technikai főiskolán is működött, mint lektor. A szerző művének előszavában lefegyverző őszinteséggel bevallja, hogy évek hosszú

során folytatott speciális tanulmányozása rákényszerítette annak felismerésére, hogy az U. S. S. R. közgazdasági eseményeinek és politikájának értékelésében *sem neki, sem kollégáinak nem volt igazuk*. Beismeri, hogy igen gyakran tévedtek és pedig azért, mert ezeket az eseményeket és intézkedéseket izoláltan bírálták el, nem pedig a Szovjet egész közgazdasági életének általános fejlődési folyamataiban belül. Ennek megfelelően jelen tanulmányát történelmi keretbe helyezi, és a Szovjet gazdasági élet vonalvezetésének fontosabb eseményeit négy fő periódusra osztja:

1. Az első korszak a polgárháború befejezéséig tart.

2. A NEP. korszaka.

3. A kiterjedt iparosítás korszaka, 1935-ig.

4. Az az időszak, amelyen a szerző »az ország közgazdaságának és gazdasági rendszerének megjavítására irányuló intenzív erőfeszítés korszakának« jelöl meg. Ezen négy korszak mindegyikében az ipar, mezőgazdaság, munka, kereskedelem, hitel és pénzügy számos szektorának főbb fejlődési mozzanatait rendkívül kimerítően tárgyalja.

Az eredmény: a legösszefoglalóbb és a legjólértésűbb mű, ami eddig a tárgyra vonatkozóan az angol publikum kezébe került. E mű 450 oldala olyan részletekben gazdag, melyekhez eddig az angol olvasó hozzáférést sem juthatott.

Habár a szerző szülőföldjétől a polgárháború korszaka óta távol élt, feladatát egész szokatlan tudományos felszereltséggel oldotta meg. Feltétlen *tárgyilagosságra* való törekvésében saját észrevételeit a minimumra csökkentette. Emiatt a könyv többhelyen annyira adatszerű, hogy az átlag olvasó nem minden kérdésére talál kielégítő választ. Dr. Bajkov például óvatosan nem bocsátkozik bele azokba a vitákba, melyek az első 5 éves terv előestéjén az iparosítási politika körül alakultak ki. Ezekből éppen úgy nem vonja le

aj tanulságokat, mint ahogy az élet-nívó változására vonatkozó itélettől is tartózkodik. A szerző errenézve mégis szükségesnek tartja kiemelni »hogyan radikális fordulatok megváltoztatják a lakosság széles tömegeinek szociális és kulturális életfeltételeit, a tényleges munkabérek egyszerű felsorolása elveszíti minden jelentőségét, mert az élet-nívóban bekövetkezett változás tárgyilagos fokmértékűl ez többé nem szolgálhat«. Vannak azonban olyan kérdések, melyekre a burzsoá közgazdasági szakértők véleménye szerint a szerző tanulmányában nem adott határozott választ és bizonyára vannak a könyvnek olyan részei, ahol kívánatos lett volna az adatok analízisa és általánosítása. Az olvasónak olykor az az érzése, hogy a kép nem elég világos. Ezzel azonban nem állítjuk azt, hogy a könyv megszerkesztésében hiányozna a szerzőből a fontossági és kiválasztási érzék. A gazdasági fejlődés bemutatási módja kétségtelenül rávilágít néhány homályos pontra. Különösen figyelemreméltó az a teljes és világos beszámoló, mely a kulákok ellen hozott intézkedésekre és az 1929—30-as években a kollektivizálási kampányra vonatkozik: ami eddig zavaros volt, itt már gondosan osztályozva kerül szemünk elé. Rendkívül érdekes és meggyőző, ahogyan az 1920-as évek változó agrárpolitikájában a gabona *piaci fölöslegének* döntő fontosságát magyarázza.

A kötetben elszórtan táblázatok formájában a statisztikai adatok gazdag kincsesházát találjuk. Többek között a könyv a bevétel és kivétel fizikai terjedelmét számadatokkal, minden megjegyzés nélkül nyújtja, miközben szuggesztív címként azt olvassuk, hogy a kereskedelmi mérleg az 1930—32-es években az U. S. S. R. javára alakult. A könyv végén 16 oldalas, igen hatásos címjegyzékét találjuk azoknak az orosz forrásmunkáknak, melyek pusztá áttekintése kihangsúlyozza a nyugati orszá-

gok szakkönyvtárszegénységét ezen a fontos területen.

A tudós szerző összegezi végül a háború előtti tizenkét esztendő ipari erőfeszítéseinek eredményeit és óvatosan leszögezi, hogy

»a Szovjet az ipari vonalvezetésnek teljesen kielégítő munkarendszerét teremtette meg, a hiányok és nehézségek ellenére is.

A végső következtetéseket levonva, a szerző kifejezi azt a véleményét: »hogy az U. S. S. R.-ben lejátszódó hatalmas fejlődés napjaink közgazdasági és társadalmi problémáinak komoly kutatói számára igen gazdag és tanulságos anyaggal szolgál,

majd így folytatja:

»Az U. S. S. R.-ben az utolsó évtizedben kidolgozott tervegazdálkodási technika valamennyi jelenségének mérlegelése rendkívül hasznos és tanulságos adatokat nyújthat

azon számos elméleti lefoglalás *revidiálására*, mely még mindig áthatja az akadémikus és statisztikai irodalmat.«

Elismeréssel állapíthatjuk meg, hogy dr. Bajkov ma 25 esztendő emigrációs tévelygése után rádöbent arra az igazságra, hogy a politikai elfogultsága és a tudós tárgyilagossága egymással össze nem egyeztethető fogalmak. A fenti idézetek ugyanis világosan bizonyítják, hogy ez a komoly közgazdasági szakember a tények megdönthetetlen erejének hatása alatt mélyen meghajtottta elismerésének zászlaját a szovjet gazdasági rendszer nagyvonalúsága és fejlődésképessége előtt. Hézagpótló műve megérdemelné, hogy jó fordításban a szláv és magyar olvasóközönség számára is hozzáférhetővé tegyék.

Harmos Imre

